

İNSAN&İNSAN

BİLİM KÜLTÜR SANAT VE DÜŞÜNCE DERGİSİ
JOURNAL OF SCIENCE CULTURE ART AND THOUGHT

YIL/YEAR: 12 SAYI/ISSUE: 39 KIŞ/WINTER 2025 ISSN: 2148-7537

TÜRKİYE'DE KONUT SORUNU VE BARINMA HAKKI

THE HOUSING ISSUE AND THE RIGHT TO HOUSING IN TÜRKİYE

MAKALELER / ARTICLES

SALİH TOSUN

*Kiracıların Endişelerini Anlamak: Konut Sorununun Ruh Sağlığı, Refah
Düzeyi ve Gelir Dağılımına Etkisi*

*Understanding Tenants' Concerns: The Effects of the Housing Crisis on
Mental Health, Well-Being, and Income Distribution*

PELİN ŞATIROĞLU GÜLDAL / REYHAN ATASÜ
TOPCUOĞLU

*Elverişli Konut İlkeleri Çerçevesinde Sosyal Yardım Alan Ailelerin Barınma
Koşulları ve Psikolojik İyi Oluşları*

*Housing Conditions and Psychological Well-Being of Families Receiving
Social Assistance within the Framework of Adequate Housing Principles*

ESMA AKSOY KHURAMİ / MANOLYA ALDIÇOĞLU

Barınma Sorununda Yeni Bir Boyut: Enerji Yoksulluğu ve Öğrenci Hane Halkları

New Dimension of Housing Problem: Energy Poverty and Student Households

SİYRET AYAS ŞARMAN / MEHTAP DEMİR

*Deprem Sonrası Zorunlu Göç ve Konut Sorunu: Kahramanmaraş
Depreminin Ardından Kırklareli'nde Yeni Bir Hayat Arayışı*

*Forced Migration and Housing Problems After the Earthquake: The Seeking
for a New Life in Kırklareli after the Kahramanmaraş Earthquake*

ÇİĞDEM TUĞAÇ

*Türkiye'de Konut Hakkının Gerçekleştirilmesinde Yenilikçi Bir Çözüm: Yeşil
Konutlar*

*An Innovative Solution for the Realization of the Right to Housing in Türkiye:
Green Housing*

İNSAN&İNSAN

BİLİM KÜLTÜR SANAT VE DÜŞÜNCE DERGİSİ

JOURNAL OF SCIENCE CULTURE ART AND THOUGHT

Hakkında

İNSAN&İNSAN Bilim Kültür Sanat ve Düşünce Dergisi yılda iki kez elektronik olarak yayımlanan erişime açık, çift-taraflı kör hakemli uluslararası bir dergidir. Kış ve Yaz sayıları Ocak ve Temmuz aylarında yayımlanır.

İNSAN&İNSAN Bilim Kültür Sanat ve Düşünce Dergisi Sosyal Bilimler ve İnsani Bilimler alanlarında özgün makalelere yer veren çok-disiplinli tematik bir dergidir. Dergiye gönderilen bir makalenin değerlendirme sürecine alınması için, sayı konusuyla doğrudan ilgili olması, bilimsel ölçütleri ve kalite standartlarını, Etik İlkeler ve Yayın Politikası ile Yayın Koşullarını sağlaması gerekir. Makalelerin hakem sürecine alınması uluslararası yayın kurulunun ön değerlendirmesine bağlıdır.

Dizin ve veritabanları

İNSAN&İNSAN Dergisi TÜBİTAK ULAKBİM Sosyal ve Beşeri Bilimler Veri Tabanı (SBVT) TR DİZİN, Index Copernicus, EBSCO, DOAJ, ERIH PLUS (European Reference Index for the Humanities and Social Sciences), BASE (Bielefeld Academic Search Engine), OAJI, Google Scholar Index ve Türk Eğitim İndeksi tarafından taranmaktadır. Dergimizde yayınlanan makaleler Dergipark Akademik altyapısında dijital olarak arşivlenmektedir.

About

İNSAN&İNSAN Journal of Science, Culture, Art and Thought is an open access double blinded peer reviewed international journal which is published biannually. Winter and Summer issues are published in January and July respectively.

İNSAN&İNSAN Journal of Science, Culture, Art and Thought is a multidisciplinary journal that includes original articles in the fields of Social Sciences and Arts and Humanities. In order for an article to be included in the evaluation process, it must be directly related to the theme of the issue, and meet the scientific criteria and quality standards of the journal, Ethical Principles and Publication Rules. The receipt of the articles into the double-blinded referee process depends on the preliminary evaluation of the international editorial board. The papers sent to the journal are reviewed by two anonymous referees minimum after the preliminary evaluation of the editorial board.

Indexes and databases

İNSAN&İNSAN is indexed by TÜBİTAK ULAKBİM Sosyal ve Beşeri Bilimler Veri Tabanı (SBVT) (Social Sciences and Humanities Database) TR DİZİN, Index Copernicus, EBSCO, DOAJ, ERIH PLUS (European Reference Index for the Humanities and Social Sciences), BASE (Bielefeld Academic Search Engine), OAJI, Google Scholar Index and Türk Eğitim İndeksi (Turkish Education Index). The articles published in the Journal are archived digitally in the Dergipark Akademik infrastructure.

İNSAN&İNSAN, Yıl/Year: 12 Sayı/Issue: 39 Kış/Winter 2025

ISSN: 2148-7537

Elektronik Yayın Adresi: www.insanveinsan.org

İletişim / Contact: editor@insanveinsan.org

Sahibi ve Yayıncı / Owner and Publisher:

Okur Yazar Derneği / Literacy Association

Adres / Address: Adnan Menderes Bulvarı Emlak Konutları C1 Blok No: 82/4 Karagömrük
34091 Fatih, İstanbul, Türkiye

Website: <https://www.okuryazar.org.tr>

İletişim / Contact: info@okuryazar.org.tr

Editör Kurulu / Editorial Board

Prof. Ebubekir Ayan (ph.D.)

Kocaeli University, FEAS, Department of Business Administration, Umuttepe Yerleşkesi, 41380, İzmit, Kocaeli, **Türkiye**.

Bio: <https://avesis.kocaeli.edu.tr/bekir.ayan>

E-mail: bekir.ayan@kocaeli.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8782-2159>

Prof. H. Emre Bağce (ph.D.)

Marmara University, Faculty of Communication, Department of Journalism, Göztepe Yerleşkesi 34722 Kadıköy, İstanbul, **Türkiye**.

Bio: <https://avesis.marmara.edu.tr/emre.bagce>

E-mail: emre.bagce@marmara.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6532-7336>

Assoc. Prof. Valentina Franca (ph.D.)

University of Ljubljana, Faculty of Public Administration, **Slovenia**.

E-mail: valentina.franca@fu.uni-lj.si

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9220-2077>

Assoc. Prof. Harun Kırılmaz (ph.D.)

Sakarya University, Faculty of Business, Department of Health Administration, Esentepe Campus 54187 Serdivan, Sakarya, **Türkiye**.

Bio: <https://hkirilmaz.sakarya.edu.tr>

E-mail: hkirilmaz@sakarya.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6055-6826>

Asst. Prof., Gábor Mélypataki (ph.D.)

University of Miskolc, Faculty of Law, Department of Agricultural and Labor Law, H-3515 Miskolc-Egyetemváros, **Hungary**.

Bio: https://jogikar.uni-miskolc.hu/melypataki_gabor

E-mail: melypataki.gabor@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0359-6538>

Assoc. Prof. Doğa Başar Sarıipek (ph.D.)

Kocaeli University, FEAS, Department of Labor Economics and Industrial Relations, Umuttepe Yerleşkesi, 41380, İzmit, Kocaeli, **Türkiye**.

Bio: <https://avesis.kocaeli.edu.tr/sariipek>

E-mail: sariipek@kocaeli.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3525-5199>

Assoc. Prof. Brigita Stanikūnienė (ph.D.)

Kaunas University of Technology, Panevėžys Faculty of Technologies and Business, Technologies and Entrepreneurship Competences Centre, 37164 Panevėžys, **Lithuania**.

E-mail: brigita.stanikuniene@ktu.lt

Assoc. Prof. Magdolna Vallasek (ph.D.)

Sapientia Hungarian University of Transylvania, Department of Law, Cluj-Napoca, **Romania**.

<http://ccsn.uni-nke.hu/members/dr-magdolna-marta-vallasek>

E-mail: mvallasek@kv.sapientia.ro

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4745-2218>

Genel Yayın Yönetmeni / Editor in Chief

Asst. Prof. Ali Minarlı

Marmara University, Faculty of Communication, Department of Journalism, Göztepe Yerleşkesi 34722 Kadıköy, İstanbul, **Türkiye**.

<https://avesis.marmara.edu.tr/ali.minarli>

E-mail: ali.minarli@marmara.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5821-1324>

Editörler / Editors

Dr. Lect. Buşra Erimli

Atatürk University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of International Relations, 25240, Erzurum, **Türkiye**.

E-mail: busraerimli@atauni.edu.tr

Dr. Lect. Alparslan Erimli

Giresun University, Faculty of Education, Gaziler Mahallesi, Prof. Ahmet Taner Kışlalı Cad, 28200 Giresun, **Türkiye**.

E-mail: alparslan.erimli@giresun.edu.tr

Dr. Lect. Nazlı Müge Önder

Atatürk University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of International Relations, 25240, Erzurum, **Türkiye**.

E-mail: nazlionder@atauni.edu.tr

Res. Asst. Elif Konaç Kızılyar

İstanbul Nisantasi University, Faculty of Economics, Administrative and Social Sciences, Maslak Mahallesi, Taşyoncası Sokak, Sarıyer, İstanbul, **Türkiye**.

E-mail: elif.konac@nisantasi.edu.tr

Ph.D (C). Şeyma Filiz

İstanbul University, Institute of Social Sciences, Department of Public Relations and Publicity, 34119 Fatih, İstanbul, **Türkiye**.

E-mail: seyma.filiz@ogr.iu.edu.tr

Danışma Kurulu / Advisory Board

Prof. Banu Akdenizli
Northwestern University

Prof. Salih Akkanat
Gümüşhane University

Prof. A. Emre Ateş
İstanbul University

Prof. Artun Avcı
Marmara University

Prof. Meryem Ayan
Celal Bayar University

Prof. İsmail Aytaç
Fırat University

Prof. Bünyamin Bacak
Çanakkale Onsekiz Mart University

Prof. Kaya Bayraktar
Yalova University

Prof. Filiz Aydoğan Boschele
Marmara University

Prof. Ülkü Ayşe Oğuzhan Börekci
Ankara Hacı Bayram Veli University

Prof. Güven Büyükbaykal
İstanbul University

Prof. Yüksel Dede
Gazi University

Prof. Nesrin Kula Demir
Afyon Kocatepe University

Prof. Adem Doğan
Cumhuriyet University

Prof. Barış Doster
Marmara University

Prof. Volkan Ekin
Bandırma Onyedi Eylül University

Prof. Can Erbil
Boston College

Prof. Ebru Gülbuğ Erol
Alanya Hamdullah Emin Paşa University

Prof. Anıl Ertok
Karabük University

Prof. Kazım Özkan Ertürk
Düzce University

Prof. Şakir Eşitti
Çanakkale Onsekiz Mart University

Prof. Ayhan Gençler
Trakya University

Prof. Filiz Erdemir Göze
Hacı Bayram Veli University

Prof. Ayşen Akkor Gül
İstanbul University

Prof. Burcu Kümbül Güler
Dokuz Eylül University

Prof. Uğur Gündüz
İstanbul University

Prof. Muhsin Halis
Kocaeli University

Prof. Esra Hatipoğlu
Nişantaşı University

Prof. Gülcan Işık
Gazi University

Prof. Metin Işık
Sakarya University

Prof. Oğuz Işık
Hacettepe University

Prof. Özer Kanburoğlu
İstanbul Aydın University

Prof. Tolga Kara
Marmara University

Prof. Kutay Karaca
İstanbul Aydın University

Prof. Nazım Kartal
Sinop University

Prof. Bedrettin Kesgin
Yalova University

Prof. Hikmet Kırık
İstanbul University

Prof. Mustafa Kocaoğlu
Necmettin Erbakan University

Prof. Ayşe Koncavar
Marmara University

Prof. Oya Korkmaz
Mersin University

Prof. Emine Koyuncu
Marmara University

Prof. Mahmut Masca
Afyon Kocatepe University

Prof. Pınar Seden Meral
Beykoz University

Prof. Sadık Öncül
Cumhuriyet University

Prof. Birsan Örs
İstanbul University

Prof. Barış Özdal
Uludağ University

Danışma Kurulu / Advisory Board

Prof. Abdullah Özkan
İstanbul University

Prof. Mehmet Hilmi Özkaya
Uşak University

Prof. Seçkin Özmen
İstanbul University

Prof. İrfan Paçacı
Marmara University

Prof. Burcu Pelvanoğlu
Mimar Sinan Güzel Sanatlar University

Prof. Erkan Saka
İstanbul Bilgi University

Prof. Fikri Salman
İzmir Katip Çelebi University

Prof. Kemalettin Şahin
Ondokuz Mayıs University

Prof. Köksal Şahin
Sakarya University

Prof. Yasin Şehitoğlu
Yıldız Technical University

Prof. Rıdvan Şentürk
İstanbul Ticaret University

Prof. Ahmet Şimşek
İstanbul University

Prof. İbrahim Şirin
Kocaeli University

Prof. Soyalp Tamçelik
Gazi University

Prof. Hacı Yunus Taş
Yalova University

Prof. Abdullah Taşkesen
Düzce University

Prof. Coşkun Taştan
Police Academy

Prof. Yıldırım Torun
Kocaeli University

Prof. Mehmet Sezai Türk
Ankara Hacı Bayram Veli University

Prof. Nilsen Gökçen Uluk
Dokuz Eylül University

Prof. Sefa Usta
Karamanoğlu Mehmetbey University

Prof. Turgay Uzun
Muğla Sıtkı Koçman University

Prof. İnci Yakut
Kocaeli University

Prof. Haldun Yalçınkaya
TOBB University of Economics and Technology

Prof. Bahattin Yaman
Süleyman Demirel University

Prof. Ali Murat Yel
Marmara University

Prof. Sinem Yıldırımaltı
Sakarya University

Prof. Mustafa Yılmaz
Kocaeli University

Prof. Aslı Yurdigül
Erzurum Atatürk University

Prof. Ergün Yolcu
İstanbul University

Prof. Sayım Yorgun
İstanbul University

Assoc. Prof. Aysel Ay
Marmara University

Assoc. Prof. Ferda Alper Ay
Cumhuriyet University

Assoc. Prof. Göksel Aymaz
Marmara University

Assoc. Prof. Zühal Fidan Barıtcı
Aksaray University

Assoc. Prof. Edip Asaf Bekaroğlu
İstanbul University

Assoc. Prof. Abdurrahman Çalık
Yüzüncü Yıl University

Assoc. Prof. Adem Çelik
Kafkas University

Assoc. Prof. Fatih Demir
Celal Bayar University

Assoc. Prof. Maliha. Elif Demoglu
Marmara University

Assoc. Prof. Devrim Ertürk
Dokuz Eylül University

Assoc. Prof. Özlem Gök
Erciyes University

Assoc. Prof. Yusuf Ziya Gökçek
Marmara University

Assoc. Prof. Ahmet Güven
Bandırma Onyedli Eylül University

Assoc. Prof. Ayşe Bilge Gürsoy
Marmara University

Assoc. Prof. Zeynep Kaban Kadioğlu
Marmara University

Danışma Kurulu / Advisory Board

Assoc. Prof. Berna Karagözoğlu
Ağrı İbrahim Çeçen University

Assoc. Prof. İhsan Karlı
Kocaeli University

Assoc. Prof. Yasin Keleş
Ondokuz Mayıs University

Assoc. Prof. Yalçın Lüleci
Marmara University

Assoc. Prof. Haldun Narmanlıoğlu
Marmara University

Assoc. Prof. Alparslan Nas
Marmara University

Assoc. Prof. Mustafa Otrar
T.C. Millî Eğitim Bakanlığı

Assoc. Prof. Seçil Özay
Marmara University

Assoc. Prof. Ali Özcan
Gümüşhane University

Assoc. Prof. Armağan Öztürk
Artvin Çoruh University

Assoc. Prof. Veli Polat
İstanbul University

Assoc. Prof. Mert Sunar
İstanbul Medeniyet University

Assoc. Prof. Cengiz Sunay
Kocaeli University

Assoc. Prof. Hasan Uzun
Fırat University

Assoc. Prof. Esra Cizmeci Ümit
Yalova University

Assoc. Prof. Bora Yenihan
Kocaeli University

Assoc. Prof. Nilgün Çelebi Yıldız
Marmara University

Asst. Prof. Şevket Kamil Akar
İstanbul University

Asst. Prof. Yusuf Budak
Kocaeli University

Asst. Prof. Oktay Çetin
Piri Reis University

Asst. Prof. Hakkı Cenk Erkin
Kocaeli University

Asst. Prof. Şenel Gerçek
Kocaeli University

Asst. Prof. Bülent Kabaş
Sakarya University

Asst. Prof. Abdullah Köktürk
Piri Reis University

Asst. Prof. Atahan Birol Kartal
Beykent University

Asst. Prof. Arzu Özsoy Özmen
Kocaeli University

Asst. Prof. Ekin Kadir Selçuk
Bolu Abant İzzet Baysal University

Asst. Prof. Lale Özdemir Şahin
Marmara University

Asst. Prof. İsmet Bihter Karagöz Taşkın
Arel University

Asst. Prof. Feryade Tokan Şenol
Yeditepe University

Dr. Ahmet Tetik

Bu Sayının Hakemleri / Referees of this issue

Prof. Hüseyin Emre Bağce
Marmara University

Prof. Oğuz Başol
Kırklareli University

Prof. Ramazan Tiyek
Kırklareli University

Prof. Özgür Topkaya
Çanakkale Onsekiz Mart University

Assoc. Prof. Şerif Canbay
Mudanya University

Assoc. Prof. Gökçe Cerev
Fırat University

Assoc. Prof. Neşe Çakı
İstanbul University

Assoc. Prof. Mete Kaan Namal
Akdeniz University

Assoc. Prof. Ali Kemal Nurdoğan
Süleyman Demirel University

Assoc. Prof. Hasan Uzun
Fırat University

Assoc. Prof. Bora Yenihan
Kocaeli University

Assoc. Prof. Umut Yertüm
Kırklareli University

Asst. Prof. Çağlar Akar
İstanbul Okan University

Asst. Prof. Elif Alp
Sakarya University

Asst. Prof. Mert Öner
Sakarya University

Asst. Prof. Nurten Ebru Özdemir
Bitlis Eren University

Asst. Prof. Ruhal Samanlı
Çankırı Karatekin Üniversitesi

Asst. Prof. Ömer Şükrü Yusufoğlu
Fırat University

İÇİNDEKİLER

CONTENTS

MAKALELER

ARTICLES

SALİH TOSUN

*Kiracıların Endişelerini Anlamak: Konut Sorununun Ruh Sağlığı,
Refah Düzeyi ve Gelir Dağılımına Etkisi*
*Understanding Tenants' Concerns: The Effects of the Housing Crisis
on Mental Health, Well-Being, and Income Distribution*

11

PELİN ŞATIROĞLU GÜLDAL / REYHAN ATASÜ TOPCUOĞLU

*Elverişli Konut İlkeleri Çerçevesinde Sosyal Yardım Alan Ailelerin Barınma
Koşulları ve Psikolojik İyi Oluşları*
*Housing Conditions and Psychological Well-Being of Families Receiving Social
Assistance within the Framework of Adequate Housing Principles*

33

ESMA AKSOY KHURAMİ / MANOLYA ALDIÇOĞLU

Barınma Sorununda Yeni Bir Boyut: Enerji Yoksulluğu ve Öğrenci Hane Halkları
New Dimension of Housing Problem: Energy Poverty and Student Households

51

SİYRET AYAS ŞARMAN / MEHTAP DEMİR

*Deprem Sonrası Zorunlu Göç ve Konut Sorunu: Kahramanmaraş
Depreminin Ardından Kırklareli'nde Yeni Bir Hayat Arayışı*
*Forced Migration and Housing Problems After the Earthquake: The
Seeking for a New Life in Kırklareli after the Kahramanmaraş Earthquake*

69

ÇİĞDEM TUĞAÇ

*Türkiye'de Konut Hakkının Gerçekleştirilmesinde Yenilikçi Bir Çözüm:
Yeşil Konutlar*
*An Innovative Solution for the Realization of the Right to Housing in
Türkiye: Green Housing*

91

YAZIM KURALLARI / PUBLICATION RULES / 111

Kiracıların Endişelerini Anlamak: Konut Sorununun Ruh Sağlığı, Refah Düzeyi ve Gelir Dağılımına Etkisi

Understanding Tenants' Concerns: The Effects of the Housing Crisis on Mental Health, Well-Being, and Income Distribution

SALİH TOSUN*

* Lect. Phd., Balıkesir University, İvrindi Health Services Vocational School, Department of Medical Services and Techniques, 10145, Balıkesir/ Türkiye, E-Mail: salih.tosun@balikesir.edu.tr
 <https://orcid.org/0000-0001-6152-2433>

Öz: Türkiye'de hızla artan konut ve kira fiyatları, dar ve orta gelirli haneleri zorlayarak kira yükünü artırmakta ve konut alım gücünü düşürmektedir. Bu da kiracıların barınma endişelerini artırıp ruh sağlığı, refah ve gelir dağılımı üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Bu çalışma, Türkiye'deki kiracıların karşılaştığı konut sorunlarını, bireylerin ruh sağlığı, genel refah düzeyi ve gelir dağılımı üzerindeki etkileri açısından fenomenolojik bir yaklaşımla incelemeyi amaçlamaktadır. En az bir yıldır kiracılık deneyimine sahip 18 Türk katılımcıyla Şubat-Haziran 2024'te yarı yapılandırılmış görüşmelerle gerçekleştirildi. Tematik analizle belirlenen stres ve kaygı, depresyon, yaşam kalitesi, sosyal refah, konut politikaları ve gelir dağılımı dengesi temaları; ruh sağlığı, refah düzeyi ve gelir dağılımı olarak sınıflandırıldı. Çalışma, konut sorununun kiracıların ruh sağlığı, refah düzeyi ve gelir dağılımı endişelerini doğrudan şekillendirdiğini ve ruh sağlığının bu etkileşimde merkezi rol oynadığını göstermektedir. Kiracıların yaşadığı ekonomik ve psikolojik zorluklar, konut piyasasında daha geniş sosyal ve ekonomik reform ihtiyacını vurgulamaktadır.

Anahtar kelimeler: Konut sorunu, Barınma, Ruh sağlığı, Sosyal refah, Gelir dağılımı

Abstract: The rapidly increasing housing and rental prices in Turkey are placing a strain on low- and middle-income households, leading to a rise in the rental burden and a decrease in housing affordability. This situation heightens tenants' concerns about housing, negatively impacting mental health, well-being, and income distribution. This study aims to examine the housing issues faced by tenants in Turkey from a phenomenological approach, focusing on their effects on individuals' mental health, general well-being, and income distribution. Semi-structured interviews were conducted with 18 Turkish participants who had at least one year of rental experience between February and June 2024. Thematic analysis identified themes such as stress and anxiety, depression, quality of life, social welfare, housing policies, and income distribution balance, which were categorized under mental health, well-being, and income distribution. The study shows that the housing issue directly shapes tenants' concerns about mental health, well-being, and income distribution, with mental health playing a central role in this interaction. The economic and psychological challenges experienced by tenants highlight the need for broader social and economic reforms in the housing market.

Keywords: Housing problem, Housing, Mental health, Social welfare, Income distribution

Gönderim 30 Eylül 2024
Düzeltilmiş Gönderim 31 Ekim 2024
Kabul 03 Aralık 2024

Received 30 September 2024
Received in revised form 31 October 2024
Accepted 03 December 2024

Giriş

Konut sorunu, Türkiye’de son yıllarda derinleşen ve toplumun geniş kesimlerini etkileyen önemli sosyal ve ekonomik bir konu haline gelmiştir. Kentleşmenin hız kazanması, nüfusun yoğunlaşması, artan enflasyon ve sınırlı konut arzı, özellikle büyükşehirlerde kira fiyatlarının hızla yükselmesine neden olmuştur. Artan konut ve kira maliyetleri, sabit veya düşük gelirli haneler üzerinde ciddi bir maddi yük oluşturmakta, kiracıların barınma güvencesini tehlikeye sokmaktadır. Konut piyasasındaki bu dengesizlik, yalnızca ekonomik bir sorun olarak kalmayıp, bireylerin ruh sağlığı, refah düzeyi ve toplumdaki gelir dağılımı üzerinde de geniş çaplı etkiler yaratmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye’deki konut krizine çok boyutlu bir perspektiften yaklaşmak, sorunun derinliğini ve karmaşıklığını anlamak açısından büyük önem taşımaktadır.

Türkiye’de konut fiyatlarının ve kira oranlarının son yıllarda sert bir şekilde artması, barınma sorunun önemini artırmıştır. Türkiye’de enflasyon oranları 2022’de %64,27 ve 2023’te %64,77 olarak gerçekleşmiş ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nın (TCMB) Konut Fiyat Endeksi verilerine göre, 2022’de konut fiyatları yıllık bazda %184,6 ve 2023 yılında %67,3 artmıştır (TCMB, 2024). Bu artış, bazı olumsuz gelişmelerin etkisiyle barınma krizini daha da derinleştirmiştir. Türkiye’de 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinde 518.009 bina yıkılmış 131.577 bina orta hasar almış, 1.279.727 bina az hasar almıştır (Giyik, 2024). Bölgede yaşayan 15 milyon insan bu depremden doğrudan etkilenirken 1.971.589 insan kendi imkanlarıyla 1.915.687 insanda devlet imkanlarıyla bölgeden büyükşehirler başta olmak üzere diğer illere tahliye edilmek zorunda kalmıştır (AFAD, 2023). 24 Şubat 2022’de başlayan Rusya-Ukrayna savaşı sonrası çoğunluğu Rusya ve Ukrayna vatandaşı olmak üzere İran ve Irak gibi ülke vatandaşları Türkiye’den konut satın almıştır. Türkiye’de 2022 yılında 67.490 ve 2023 yılında 35.005 konut yabancıya satılmıştır (TÜİK, 2023). Ayrıca Türkiye, 2023 yılı itibarıyla 3.214.780’i geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli ve 254.008’i ise farklı ülkelere göç eden düzensiz göçmen olmak üzere 3.468.788 sığınmacıya ev sahipliği yapmaktadır. 2019 yılında sığınma merkezlerinin kapatılmasıyla bu sığınmacıların %90’ından fazlası büyükşehirlerde yerleşerek barınmaları sağlanmıştır (GİB, 2024). Mevcut şartlar altında bu gelişmeler konut arz ve talep dengesini bozarken, Türkiye’nin bu dönemde uyguladığı yatırım ve ihracatı artırarak cari açığı kapatmayı hedefleyen düşük faizli ekonomi modeli, konut fiyatlarını artıran en önemli gelişme olmuştur. Türkiye Ekonomi Modeli (TEM) olarak isimlendirilen bu model beraberinde yüksek enflasyonu getirerek duran varlıkların fiyatlarında artışlara neden olmuştur (Gerek, 2024; Korkmaz vd., 2023). Artan konut fiyatlarıyla birlikte Türkiye’de konut sahipliği oranı son yıllarda sürekli düşüş göstermiş, 2023 yılı itibarıyla %56,2’ye gerilerken kiracılık oranı %27,8’e yükselmiştir (TÜİK, 2024a).

Konut fiyatlarındaki artış, kira fiyatlarının da enflasyonun üzerinde yükselmesine yol açmış, bu durum ev sahibi ile kiracılar arasında ciddi sorunlara neden olmuştur. Hükümet kira artışlarına getirilen sınırlamalarla bu sorunu çözmeye çalışmıştır. Bu süreçte düşük gelir grubuna sahip haneler gelirlerinin büyük kısmını kiraya ayırmak zorunda kalmıştır (Gerek, 2024). Türkiye’de 2023 yılında hane halkı bütçesinden en fazla pay %23,9’la konut ve kira harcamalarına ayrılmış, son 10 yılda kent ve kırsal nüfus dengesinde önemli değişiklikler olmasına rağmen büyük şehirlerde kiralar hızlı yükselmiştir (TÜİK, 2024a). Gelirlerinin önemli bir kısmını

kira ödemelerine ayırmak zorunda kalan düşük ve orta gelirli haneler, temel ihtiyaçlarını karşılamada ciddi sıkıntılar yaşamıştır (Kirkpatrick, & Tarasuk, 2011). Konut piyasasındaki bu fiyat artışları, özellikle ekonomik kırılganlık yaşayan kesimlerde yaşam standartlarını düşürmekte ve gelir dağılımındaki eşitsizlikleri daha da belirgin hale getirmektedir (Li vd., 2022). Yüksek gelir grupları bu artıştan görece daha az etkilenirken, düşük gelirli kiracılar bu yükün altında ezilmekte ve bu sorun toplumda giderek derinleşen sınıfsal ayrışmalara yol açmaktadır (Ribeiro vd., 2017).

Kira artışları ve konut güvencesizliği, kiracıların yalnızca ekonomik durumlarını değil, aynı zamanda ruh sağlığını da olumsuz etkilemektedir. Artan kiralara sonrası tahliye edilme korkusuyla yaşayan kiracılar, sürekli bir belirsizlik ve stres altında kalmakta, bu durum ruh sağlığı sorunlarının yaygınlaşmasına neden olmaktadır (Holding vd., 2020). Konut sorunun yarattığı huzursuz ilişkiler, kiracıların güvensizlik hissini derinleştirmiş ve bir evle ilişkilendirebilecekleri sıcaklık, sığınak ve keyif duygusunu zayıflatmıştır (Arku vd., 2011). Özellikle gelir güvencesizliği yaşayan bireyler, barınma konusunda karşılaştıkları zorluklar nedeniyle kaygı bozukluğu, depresyon ve stres gibi ciddi psikolojik sorunlarla karşı karşıya kalmıştır (Park & Seo, 2020). Barınma güvencesinin eksikliği, bireylerin duygusal ve zihinsel dengesini bozarak sosyal ilişkilerinde zayıflamalara, aile içi gerginliklere ve iş performanslarında düşüşlere yol açmıştır (Mason vd., 2013). Ayrıca, barınma sorunları ileri düzeyde depresyon, anksiyete ve travma ile ortaya çıkan ruh sağlığı problemleriyle de ilişkilendirilmektedir (Guerra & Eboreime, 2021). Bu bağlamda, konut güvencesizliği, bireylerin genel ruh sağlığını ciddi şekilde tehdit eden önemli bir halk sağlığı sorunu olarak ortaya çıkmaktadır (Holding vd., 2020).

Konut mülkiyetinin türü, bireylerin konut erişilebilirliği sorunlarını nasıl deneyimlediklerini ve bu sorunlara nasıl tepki verdiklerini şekillendiren önemli bir faktördür (Mason vd., 2013). Özellikle kiracılar, artan ekonomik baskılar ve barınma güvencesizliği nedeniyle bu sorunlardan daha fazla etkilenmekte, bu da genel refah düzeylerinde önemli düşüşlere yol açmaktadır. Refahın tek bir tanımı konusunda fikir birliği olmasa da bunun olumlu duyguların, yaşam memnuniyetinin ve olumlu işleyişin varlığını içerdiği konusunda genel bir fikir birliği vardır (Diener, 1984). Gelirlerinin büyük kısmını kira ödemelerine ayıran kiracılar, temel yaşam ihtiyaçlarını karşılamakta zorluk çekerken, eğitim, sağlık ve sosyal aktiviteler gibi genel refahını belirleyen alanlara yeterli kaynak ayıramamaktadır. Ayrıca yerel alan olanakları ile konut ve kira fiyatları arasında doğrusal bir ilişki bulunmakta, bu durum konutun sağlık ve refahla arasındaki ilişkiye katkı sağlamaktadır. Konut fiyatları, bir alandaki olanakların kalitesinin bireysel değerlendirmesini, örneğin toplum katılımının düzeyini, iş olanaklarına, okullara, hizmetlere yakınlığı, ulaşım kolaylığı ve güvenlik derecesini yansıtabilir. Eğer öyleyse, konut fiyatları alan olanaklarına göre değişmekte düşük kira ödemek isteyenler bu imkanlardan uzaklaşmakta yaşam ve refah düzeyleri zayıflamaktadır (Atalay vd., 2017). Yoksul ve düşük gelirli haneler daha az konut seçeneği ve daha büyük kısıtlamalarla, daha fazla konut istikrarsızlığıyla, konut hareketliliği için daha az fırsatla, daha düşük kaliteli konut ve mahallelerle karşı karşıyadır (O'Donnell & Kingsley, 2020). Sürekli artan kiralara, bireyleri ekonomik olarak daha güvencesiz ve belirsiz bir ortama sürüklemekte, bu da hem bireysel hem de toplumsal düzeyde refah kaybına yol açmaktadır. Özellikle ekonomik kriz dönemlerinde, bu tür ekonomik baskılar kiracıların

hayatlarını daha da zorlaştırmakta ve onları sosyal dışlanma riskine karşı açık hale getirmektedir (McKee vd., 2020).

Türkiye'de konut sorunu, gelir dağılımı üzerinde de derin etkiler yaratmaktadır. Konut, en kazançlı yatırım araçlarından biri haline geldikçe, orta ve alt gelir gruplarının konut sahibi olma olasılığı giderek azalmaktadır. Bu durum, ekonomik açıdan dezavantajlı kesimlerin konuta erişimini daha da zorlaştırmakta ve gelir eşitsizliğini belirginleştirerek toplumsal adaletsizliği artırmaktadır (Fligstein vd., 2017). Gelir dağılımı kavramı tarafsız bir şekilde bireyler arasındaki farkları ifade ederken, gelir eşitsizliği bu dağılımın adaletsiz yönünü vurgular. Gelir eşitsizliği, toplumda fırsat eşitsizliğini artıran ve sosyal adaleti bozan yapısal dengesizlikleri ön plana çıkarır (Çelik, 2004: 59). 2022 yılında dünyada konut fiyatlarındaki en yüksek artış Türkiye'de olurken bu durum zaten var olan ekonomik eşitsizlikleri daha da derinleştirerek sosyal yapı üzerinde uzun vadeli olumsuz etkiler bırakmıştır (Gerek, 2024; Korkmaz vd., 2023). Yüksek gelir grupları, artan kira oranlarından görece daha az etkilenirken, düşük ve orta gelirli haneler konut maliyetlerini karşılamakta zorlanmakta ve bu durum toplumsal eşitsizlikleri daha da keskinleştirmektedir (Albouy vd., 2016). Gelir dağılımındaki bu dengesizlik, ekonomik ve sosyal adaletsizliklerin pekişmesine neden olmakta, toplum genelinde sınıfsal farklılıkları belirginleştirerek sosyal dayanışmayı zayıflatmaktadır (Tokol & Alper, 2012). Dolayısıyla, konut sorunu, yalnızca bireysel düzeyde değil, toplumsal yapının bütünlüğünü etkileyen bir sorun olarak ele alınmalıdır.

Bu çalışma, dar bir literatüre sahip Türkiye'deki kiracıların karşılaştığı konut sorunlarını çok boyutlu bir perspektiften incelemeyi amaçlamaktadır. Artan kira oranlarının kiracılar üzerindeki ekonomik ve psikolojik etkilerini, bireylerin genel refah düzeyi üzerindeki sonuçlarını ve gelir dağılımı üzerindeki etkilerini niteliksel bir yaklaşımla değerlendirecektir. Büyük ölçüde niceliksel verilere dayanan ve daha geniş eğilimlere odaklanan literatür de kiracıların özel yaşanmış deneyimlerine dair kanıt eksikliği dikkate değer bir boşluktur (McKee vd., 2020). Bu nedenle yaşanmış deneyimler, "politik süreçlerden ve sonuçlardan etkilenen ve bu süreçlere dahil olan insanların yaşamlarına ve kaygılarına empatik bir dalış" sağlayabilir (McIntosh ve Wright, 2019). Bu, politika reformlarının gerçek ve anlamlı değişiklikler yaratmasını sağlamak için hayati önemdedir. Bu bağlamda, çalışmayla konut piyasasındaki dengesizliklerin toplumsal yapıya olan etkileri değerlendirilerek, kiracıların yaşam koşullarını iyileştirecek çözüm önerileri sunulması hedeflenmektedir.

Yöntem

Çalışma Tasarımı

Bu nitel araştırmada kiracıların deneyimlerini araştırmak endişelerini anlamak için fenomenolojik bir tasarım kullanılmıştır. Fenomenolojik tasarımın temel amacı, bir olguya ilişkin deneyimleri evrensel bir açıklamaya indirerek özünü anlamaktır (Yıldırım & Simsek, 2016). Fenomenoloji yöntemiyle katılımcıların bu fenomeni nasıl deneyimlediklerini tanımlamalarına olanak tanınır (Rose vd., 1995). Husserl'in öncülük ettiği betimleyici fenomenoloji, bu araştırmada kullanılmıştır. Bu yaklaşım, yalnızca katılımcıların açıklamalarını betimlemeye odaklanarak araştırmacının yorumlarına yer vermez (Husserl, 2001). Araştırmanın raporlanmasında, Tong ve arkadaşları (2007) tarafından yayımlanan "Nitel Araştırmanın

Raporlanması için Birleştirilmiş Kriterler (COREQ)" ile O'Brien ve arkadaşları (2014) tarafından sunulan "Nitel Araştırmaları Raporlama Standartları (SRQR)" esas alınmıştır. COREQ kontrol listesi, nitel araştırmaların (görüşmeler ve odak grupları) açık ve kapsamlı şekilde raporlanmasını sağlamak için geliştirilmiştir. COREQ, araştırmacıların araştırma ekibi, yöntemler, çalışma bağlamı, bulgular, analizler ve yorumların kritik yönlerini detaylı şekilde sunmalarına yardımcı olan kapsamlı bir rehberdir. Bu sayede, araştırmanın şeffaflığı ve tekrarlanabilirliği artar (Tong, vd., 2007). Bu standartlar, araştırma sürecinin şeffaf bir biçimde sunulmasını amaçlamaktadır. Ayrıca, araştırma soruları, veri analizi, bulgular ve sonuç bölümleri Moustakas (1994) tekniğine uygun olarak raporlanmıştır.

Ortam ve Katılımcılar

Kiracıların deneyimlerini araştırmak için katılımcı seçiminde amaçlı örnekleme yöntemi kullanıldı ve uygun katılımcılara daha kolay ulaşmak adına kartopu tekniği uygulandı. Bu yöntem, araştırmacının farklı illerden, çeşitli yaş gruplarından, mesleklerden ve farklı deneyimlere sahip kişilere ulaşmasını sağladı.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Öğrenim durumu	Mesleği	Medeni durumu	Çocuk sayısı	Eşinin çalışma durumu ve mesleği	Kendine ait konut varlığı	Otomobil varlığı	Yaşadığı şehir	Ortalama aylık gelir durumu
K1	Erkek	29	Doktora	Akademisyen	Bekar	Yok	Yok	Yok	Yok	Kayseri	Gelir giderden fazla
K2	Erkek	28	Yüksek lisans	Makine Mühendisi	Evli	Yok	Muhasebeci	Yok	1	Balıkesir	Gelir gidere eşit
K3	Erkek	50	Ön lisans	Memur	Evli	3	Ev Hanımı	1	1	Sinop	Gelir gidere eşit
K4	Kadın	32	Lisans	Çevre Mühendisi	Evli	2	İnfaz Koruma Memuru	Yok	1	Sinop	Gelir gidere eşit
K5	Erkek	39	Lisans	Memur	Evli	1	Ev Hanımı	Yok	1	Balıkesir	Gelir gidere eşit
K6	Erkek	48	Lisans	Memur	Evli	2	Ev Hanımı	Yok	Yok	Balıkesir	Gelir giderden fazla
K7	Kadın	26	Yüksek lisans	Akademisyen	Evli	Yok	Akademisyen	Yok	2	Balıkesir	Gelir giderden fazla
K8	Kadın	32	Yüksek lisans	Hemşire	Evli	Yok	Akademisyen	Yok	1	Bursa	Gelir gidere eşit
K9	Kadın	32	Lisans	Paramedik	Evli	2	Hemşire	Yok	1	İstanbul	Gelir giderden az
K10	Erkek	22	Lisans	Acil Tıp Teknisyeni	Bekar	Yok	Yok	Yok	Yok	Balıkesir	Gelir giderden az
K11	Erkek	25	Ön lisans	Petrokimya Teknikeri	Bekar	Yok	Yok	Yok	1	Sakarya	Gelir giderden fazla
K12	Erkek	48	Lisans	Laborant Teknikeri	Evli	2	Ev Hanımı	Yok	Yok	Balıkesir	Gelir giderden az
K13	Kadın	32	Doktora	Satış Elemanı	Evli	Yok	Operasyon Müdürü	Yok	Yok	Kırklareli	Gelir gidere eşit
K14	Erkek	41	Ön lisans	Turizm İşçisi	Bekar	2	Yok	Yok	Yok	Antalya	Gelir giderden az
K15	Erkek	36	Lisans	Turizm Operatörü	Bekar	Yok	Yok	Yok	Yok	Antalya	Gelir gidere eşit
K16	Erkek	49	Lise	Eczane Teknikeri	Evli	1	Halkla İlişkiler Uzmanı	Yok	1	Antalya	Gelir gidere eşit
K17	Kadın	45	Ön lisans	Halkla İlişkiler Uzmanı	Evli	1	Ev Hanımı	Yok	1	Antalya	Gelir giderden az
K18	Kadın	31	Yüksek lisans	Acil Tıp Teknisyeni	Evli	2	Akademisyen	2	2	Balıkesir	Gelir gidere eşit

Nitel araştırmalarda örneklem büyüklüğüne ilişkin katı kurallar bulunmamaktadır. Namey ve arkadaşlarına göre derinlemesine görüşmelerde veri doygunluğuna ulaşıldığında örneklem yeterli kabul edilmektedir (Namey vd., 2008). Bu çalışmada, verileri toplamak amacıyla Türkiye'nin 9 farklı ilinde yaşayan 18 kişiyle derinlemesine görüşme yapılmıştır. Hiçbir katılımcı çalışmayı yarıda bırakmamış veya çalışmadan çekilmemiştir.

Araştırmaya, en az bir yıldır kiracı olan ve halen kiracılık durumu devam eden T.C. vatandaşları dahil edilmiştir. Ayrıca, mevcutta evi olmasına rağmen ikamet ettiği yerde ev sahibi olmayanlar da araştırmaya katılmıştır. Kiracı olmayanlar ve ailesinin sahip olduğu evde oturanlar ise çalışma dışında bırakılmıştır.

Veri Toplama

Araştırmacı tarafından kapsamlı bir literatür taramasına dayanarak geliştirilen yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme kılavuzu bu çalışmaya yön vermiştir. Görüşme kılavuzunun uygunluğunun sağlanması için nitel araştırma yöntemleri uzmanı iki akademisyen soruları değerlendirip onayladı. Daha sonra rehber iki görüşmede pilot teste tabi tutuldu. Görüşmelerden önce katılımcılara ve araştırmacılara kolaylık sağlamak amacıyla randevular planlandı. Çalışmanın başlamasından önce araştırmacının katılımcılarla herhangi bir ilişkisi yoktu. Görüşmelerden 7 tanesi katılımcıların evlerinde yüz yüze gerçekleşti. Bu durum kiracılık durumlarının ve yaşam alanlarının araştırmacı tarafından yerinde deneyimlenmesine imkân sağladı. Geri kalan 11 görüşme katılımcıların günlük ortamlarında kendilerine kolaylık sağlayacak şekilde Zoom aracılığıyla gerçekleştirildi. Görüşmeler 2024 yılı Şubat- Haziran tarihleri arasında gerçekleştirildi. Görüşmelerin süresi 40 ila 60 dakika arasında sürdü. Her katılımcıyla bir kez röportaj yapıldı. Araştırmacı nitel araştırma yöntemleri ve görüşmelerde önceki araştırmalarından dolayı deneyime sahipti ve katılımcıların çoğunluğunun eğitim seviyesi yüksekti ve daha önce görüşme deneyimine sahip olanlar bulunmaktaydı. Her görüşmeden önce araştırmacı çalışmanın önemini vurguladı ve araştırma koşullarına ilişkin genel bir bakış sundu. Görüşmelerin tamamı ses kaydına alındı ve görüşme sırasında notlar alındı. "Nasıl?", "Neden?" ve "... hakkında daha fazla bilgi verebilir misiniz?" gibi takip soruları görüşmelerde ayrıca soruldu. Görüşme kılavuzu sosyodemografik özelliklere ilişkin 11 soru ve kiracılık deneyimlerine ilişkin 12 açık uçlu sorudan oluşmaktadır.

Veri Analizi

Verilerin değerlendirilmesi ve yorumlanması için tümevarımsal yaklaşımla tematik analiz kullanılmıştır (Tuckett, 2005). Öncelikle verileri analize hazırlamak amacıyla, ses kaydına alınan görüşmeler dikkatli bir şekilde kelimesi kelimesine yazıya geçirilmiştir. İkinci olarak tüm transkripsiyonlar dikkatlice okundu. Daha sonra başlangıç kodları oluşturulmuş ve ilgili temalar altında gruplandırılmıştır. Araştırmacı yalnızca katılımcılardan toplanan bilgilere dayanarak kodlar oluşturdu. Bulgular katılımcılara geri dönüt olarak sunulup tekrar teyit ettirildi. Daha sonra başlangıç kodlarının ve temalarının her biri tekrar gözden geçirildi ve düzeltildi. Ayrıca sonuçlar bağımsız nitel araştırma alanında uzman bir gözlemci tarafından doğrulandı. Son olarak araştırma soruları ve önceki literatür doğrultusunda temalar düzenlendi ve raporlandı. Transkriptler araştırmacı tarafından niteliksel analiz yazılımı MAXQDA Analytics Pro 2024'te kodlandı ve içerik analizi aynı yazılımla kullanılarak gerçekleştirildi. Görselleştirmelerde Xmind AI zihinsel haritalama programı kullanıldı.

Güvenilirlik

Lincoln ve Guba güvenilirliği sağlamak için dört kriteri özetlemektedir: inandırıcılık, aktarılabilirlik, güvenilirlik ve doğrulanabilirlik (Lincoln & Guba, 1985). İnandırıcılığı sağlamak için çalışmanın sonuçları mevcut literatürle karşılaştırıldı. Veri doygunluğunu gösteren temalar tekrarlanmaya başlayıncaya kadar veri toplamaya devam edildi. Güven oluşturmak ve deneyimlerini derinlemesine anlamak için katılımcılarla önemli miktarda zaman harcandı. Her görüşmenin sonunda görüşmenin ana noktaları katılımcılar için kısaca özetlendi ve varsa yanlış anlaşılmalara giderildi. Aktarılabilirlik kriterlerini karşılamak için ortamın ve katılımcıların

zengin bir açıklaması sağlandı. Çalışmanın güvenilirliğini artırmak için COREQ kontrol listesi uygulandı. Nitel araştırmada şeffaflık ve tutarlılık, veri toplama, analiz ve yorumlama süreçlerinde kritik öneme sahiptir. Geçerliliği sağlamak adına, görüşme sırasında araştırmacının katılımcılara belirli aralıklarla "Bunu mu kastediyorsunuz?" şeklinde sorular yönelmesi ve teyit alması, ayrıca görüşme sonrasında öğrendiklerini özetleyerek katılımcılardan onay istemesi önemlidir (Yıldırım & Simsek, 2016). Bu çalışmada, görüşmeler sırasında teyit edici sorular sorulmuş ve bireysel görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca, verilerin analizinde iki öğretim üyesinin katkısı alınarak araştırmanın iç ve dış geçerliliği artırılmıştır. Sonuçların yorumlanmasını desteklemek amacıyla doğrudan katılımcı alıntıları dahil edilerek sonuçların doğrulanabilirliği garanti altına alınmıştır.

Etik

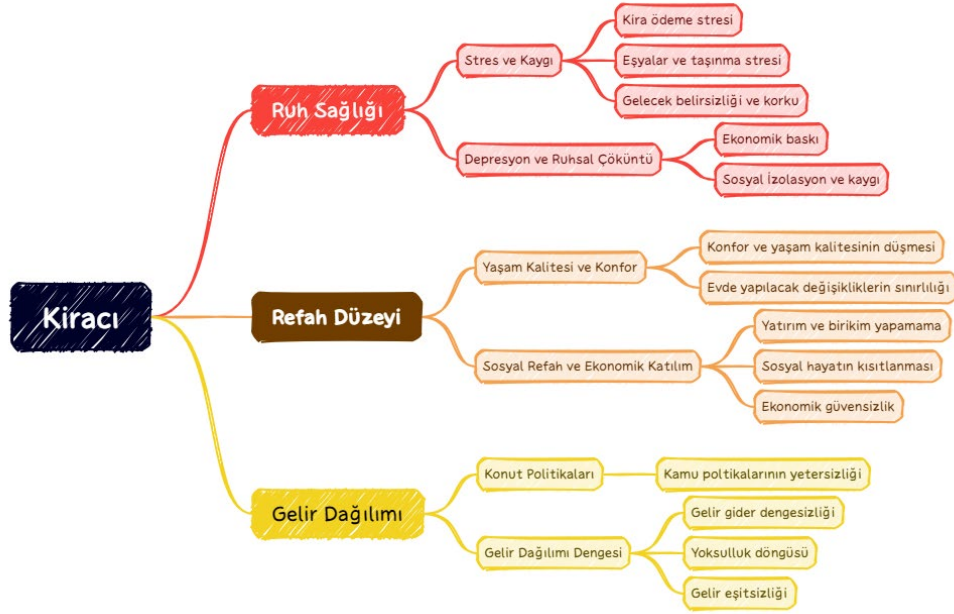
Etik onay, Balıkesir Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulunun 26.01.2024 tarihli E-19928322-050.04-344876 sayılı karar yazısıyla verildi. Katılımcılardan sözlü bilgilendirilmiş onam alınmış ve gizlilik haklarına her zaman uyulmuştur. Katılımcıların mahremiyetini korumak amacıyla kendilerine K1, K2 vb. kod adları verilmiştir. Gizlilik açısından veriler, yalnızca araştırmacı tarafından kullanılan, şifre korumalı bir flash sürücünde saklandı. Transkripsiyon ve veri analizi tamamlandıktan sonra kayıtlar silindi.

Bulgular

Çalışmaya 9 farklı ilden, 22-50 yaş arası 11 erkek ve 7 kadın olmak üzere 18 katılımcı dahil edildi. Bu katılımcılardan 1'i lise 4'ü ön lisans, 7'si lisans, 4'ü yüksek lisans ve 2'si doktora eğitim derecesine sahipti. Katılımcılar farklı meslek gruplarından oluşmaktaydı. Katılımcılardan 2'si akademisyen 2'si mühendis, 3'ü memur, 1'i hemşire 1'i paramedik, 2'si acil tıp teknisyeni, 1'i halkla ilişkiler uzmanı, 1'i satış elemanı, 1'i turizm işçisi ve 4'ü teknikerdi. Katılımcıların medeni durumu açısından 5'i bekar 13'ü evliydi. Katılımcılardan 1'inin 3 çocuğu 6'sının 2 çocuğu 3'ünün 1 çocuğu vardı. Katılımcılardan 12'sinin eşi çalışmaktaydı. Katılımcılardan 1'inin kendine ait farklı şehirlerde 2 konutu 1'inin de yaşadığı şehrin dışında 1 konutu vardı diğerlerinin herhangi bir konutu yoktu. Katılımcılardan 2'sinin 2 otomobili 9'unun da 1 otomobili vardı. Katılımcılardan 4'ü aylık gelirinin giderinden fazla olduğunu, 9'u gelirinin giderine eşit olduğunu ve 5'i ise gelirinin giderinden az olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların ayrıntılı özellikleri Tablo 1'de gösterilmektedir.

Bu çalışmada kiracılık durumu deneyimleri çalışmanın amacına uygun şekilde öncelikle kiracıların ruh sağlığına etkisi, refah düzeyine etkisi ve gelir dağılımına etkisi üzerine üç kategori altında toplanmıştır. Kategorilerin altında temalar ve alt temalar oluşturulmuştur. Yapılan 18 görüşmeden elde edilen verilere göre kod matrisine toplam 361 kod atanmıştır. Katılımcıların görüşme verilerine içerik analizi uygulanırken en az kod 7 numaralı katılımcıya (13 kod) atanırken en fazla kod 2 numaralı katılımcıya (34 kod) atanmıştır. Şekil 1, temaların ve alt temaların bir zihin haritasını sunmaktadır. Her tema için örnek alıntılar aşağıda sunulmuştur.

Şekil 1. Temaların ve Alt Temaların Zihin Haritası

Ruh Sağlığına Etkisi

Kiracı olmanın ruh sağlığı üzerindeki etkilerini anlamak, bu sorunun toplumsal ve bireysel boyutlarını ele almak açısından önemlidir. Kiracılığın ruh sağlığı üzerinde genel olarak kira ödeme stresi, yerinden edilme korkusu, taşınma stresi, ekonomik baskı, gelecek belirsizliği ve sosyal izolasyon gibi faktörlerin, kiracıların ruh sağlığı üzerinde stres, kaygı ve depresyon gibi olumsuz etkiler oluşturduğu görülmektedir.

Tema 1. Stres ve Kaygı: Bu tema üç alt temadan oluşuyordu: Kira ödeme stresi, eşyalar ve taşınma stresi, gelecek belirsizliği ve korku.

Katılımcılar genel olarak kira ödeme stresi yaşıyorlardı. Bu stres kira ödeme günlerinde oluşuyordu. Özellikle katılımcıların çoğunluğu kira artacak korkusuna sahiptirler ve böyle bir artış ihtimali oluştuğunda kira artış miktarında ev sahibi ile anlaşamama endişelerini taşıyorlardı. Bu durum genel olarak onları endişelendiriyor ve stres yaşamalarına neden oluyordu.

Zaten enflasyondan kaynaklı tüm giderlerimde artışlar oldu ve yaşamak bile yeterince stresli iken üstene ani kira artışları ve ev sahiplerinin anlayışsızlığı eklenince durum iyice kötüye gitmeye başladı. Bazen psikolojim bozuluyor ve aşırı düşünmekten bunalıyorum. K2

Ev sahiplerinin yerli yersiz kira artışı, kira arttıramadığı yerde evden çıkın demesi üzerimde yoğun stres yaratıyor. K11

Katılımcılar kiralık konutlarından çıkarılma konusunda taşınma süreci ve eşyalarıyla ilgili endişeler yaşıyorlardı. Bu endişelerinin temelinde mevcut kira artışını bile ekonomik olarak kaldıramazken olası tahliye durumunda ortaya çıkacak taşınmanın maliyetinden ve daha yüksek kiraya çıkma korkusundan stres duyuyorlardı. Taşınmanın psikolojik yorgunluğu ve istedikleri bir eve taşınamayacak olma korkusu ayrıca eşyalarının tahliye sırasında zarar görebilecek olması onların

stresini artırmaktaydı.

Konut değişimi gündeme geldiğinde bütün ailemi korku ve tedirginlik kaplıyor. Gelirimize uygun ev bulamama ve taşınma maliyeti tedirginlik ve korku yaratıyor. K10

Konut değiştirmek her yönden zor ve yıpratıcı bir süreç. Düşük kirali ev olsun diye eski evleri tercih ettiğime mi nakliye masraflarına mı üzüleyim. K14

Katılımcılarda genel olarak kiracılık durumları gelecek belirsizliğine ve korkuya neden oluyordu. Bunda ev sahibinin psikolojik baskısı, beklenmedik bir anda evden çıkarılma endişesi ve hızlıca yeni uygun fiyatlı bir konuta taşınamama korkusunun etkisi vardı ve bu durum stresi artırıyordu.

Kendini ait hissedemediğin her an çıkarılabileceğin bir yere yuva demeye çalışırken kendi içinde tutarsızlık yaşıyorsun. K7

Ev sahibinin tasarrufunda kalmak bir nevi kölelik. Onun duygu ve düşüncelerine iradesine bağlı olmak hürriyet yoksunluğu hissettiriyor. Hür ve özgür olamamak stres ve kaygıyı kiracıların hayatının bir parçası kılıyor. K11

Tema 2. Depresyon ve ruhsal çöküntü: Bu tema iki alt temadan oluşuyordu: Ekonomik baskı, sosyal izolasyon ve kaygı.

Katılımcıları kiracı olmaları çeşitli şekillerde kaygılandırıyor ve kendilerini sosyal alanlardan izole etmelerine neden oluyordu. Kiracı olmaları onları huzursuz ediyor ve mutluluklarını baskılıyordu. Mevcut düzenlerinin uzun ömürlü olmayışı ve belirsizlik içermesi kaygı düzeylerini artırıyor hatta bazılarında baş ağrısı veya duygu durum bozukluğu gibi psikolojik ve fiziksel sağlık sorunlarına yol açıyordu. Katılımcılardan bazıları ev ile ilgili sorunlar yaşadıklarında veya kira ödemeleri onları ekonomik olarak zorladığında aile iç gerilim ve tartışmalar yaşıyordu ve bu durum aile motivasyonunu kırıyordu. Çok az katılımcıda ise evlerinin olmayışı utanç duygusuna neden oluyordu. Ayrıca çocuklarının yanında kira sorunları ve ekonomik zorluklar konuştuklarında, mahcup oluyor ve utanıyorlardı. Toplum içerisinde de evin yok mu veya alamadın gibi sorular onları üzüyor ve bu konuları konuşmaktan kaçınıyorlardı.

Kiracı olmanın bedeli çok ağır, birileri ile konuşurken “sende mi kiracısın?” sorusu sanki kazancını yemiş, içmişte bir ev alamamışsın diye yüzüne söylenmiş gibi bir ruhsal tahribat yaratıyor. K8

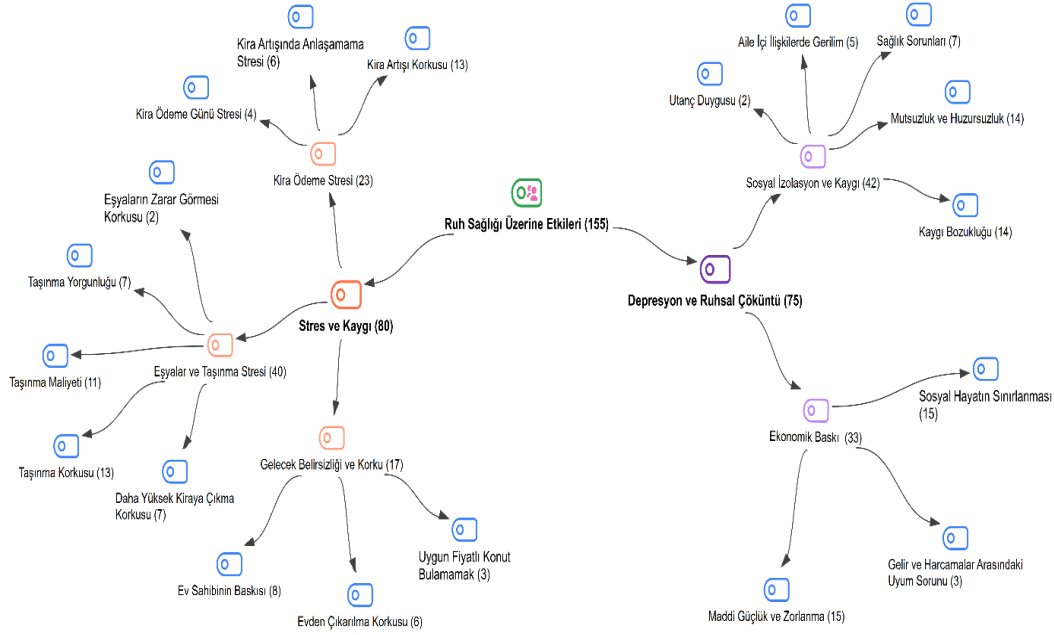
Katılımcılar ekonomik koşullar, kiracı olmakla yakından ilişkiliydi ve onların üzerinde bazı ruhsal baskılar oluşturunuyordu. Bunlardan en önemlileri katılımcıların sosyal hayatlarını sınırlayarak ve genel olarak maddi güçlüklerle karşı karşıya bırakmasıydı. Kira giderleri katılımcıları ekonomik açıdan zorluyor ve giderleri azaltmak amacıyla sosyal hayatlarını sınırlamaya sevk ediyordu. Yaşanan tüm ekonomik baskıda ortaya çıkan genel hayat pahalılığı gelir ve harcamalar arasındaki uyumu bozarak psikolojilerini etkiliyordu.

Gelirin yeterli olmaması sonucu konut sıkıntısı bir baba için utanç verici bu da sinir, stres, uyku bozukluğu ve depresyona girmeme neden oluyor. K11

Kıramız gelirimizin yarısından biraz fazla. Faturalar ve mutfak masrafı ile

gelirimiz tükenmiş oluyor. Ek işlere gidiyorum. Kirasını verdiğim evde duracak zamanım olmuyor. Psikolojim nasıl bozulmasın? K13

Şekil 1. Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri

Refah Düzeyine Etkisi

Refah düzeyi göreceli bir kavram olmakla birlikte bireysel farklılıklar göstermekte, farklı çıkarımlar sunmaktadır. Kiracı olmak toplum gözünde barınmayı karşılayabilecek bir mülkünün olmayışıyla ve genel anlamda refah düşüklüğüyle doğrudan ilişkilendirilmektedir.

Tema 3. Yaşam kalitesi ve konfor: Bu tema iki alt temadan oluşuyordu: Evde yapılacak değişikliklerinin sınırlılığı, konfor ve yaşam kalitesinin düşmesi.

Katılımcılar evlerinin onlara ait olmayışından dolayı evde sınırlı değişiklik yapabiliyorlardı. Evi istedikleri gibi dizayn edemiyor ve evi görselleştirecek dekor uygulamaları yapamıyor ev sahibinden çekiniyorlardı. Evde kalıcılık durumları belli olmadığı için masrafa girmek istemiyorlar, evde sorunlu alanlarda bile tadilatı kaçınıyorlardı. Ayrıca evle ilgili sorun olduğunda kendilerini suçlu gibi hissederek sorunu ev sahibine iletmekten çekiniyorlardı.

Kiracı olduğunda evi istediğin gibi dizayn edememe, depolama alanı oluşturamamak ve her değişiklikte ev sahibi ne der kaygısı ile yüzleşmek... K2

Kiracı olmak kendi alanını oluşturma açısından sürekli sorunlar doğuruyor isteklerime hep baskı kuruyor, örneğin eve bir çivi dahi çakmak istediğinde kendi iradenle hareket edemiyorsun. K3

Kiracıların konforlarını ve yaşam kalitelerini etkileyen birçok faktör vardı. En başında konutlarının olmayışı güvencesizlik duygusuna neden oluyor evlerinde hayal ettikleri veya istedikleri konfor düzeyine sahip değillerdi. Evleri dar ve küçüktü bu yüzden fiziksel koşullarını beğenmiyorlardı. Katılımcıların yarısı yakını istediği evde oturamıyordu. Katılımcıların evleri iş yerlerine, çocuklarının okullarına veya sosyal alanlara uzaktı. Bunu evlerinin kiralalarının daha düşük olmasından

dolayı tercih ediyorlardı.

Evimiz çok dar misafir çağırırken bu durum çok canımı sıkıyor. Evimizden memnun değiliz ama mecburiyetten oturuyoruz sağlık anlamında da bizi etkiliyor çünkü evde rutubet var ve çocukların odası soğuk çocuklar çok sık hastalanıyor. K5

Daha uyguna oturmak için daha eski bir eve taşındık. Deprem bölgesinde yaşıyoruz ve her an deprem olur korkusu evin eski olması bizi korkutuyor. K4

Tema 4. Sosyal refah ve ekonomik katılım: Bu tema üç alt temadan oluşuyordu: Sosyal hayatın kısıtlanması, ekonomik güvensizlik, yatırım ve birikim yapamama.

Katılımcıların çoğunluğu kira ödeme giderlerinden dolayı sosyal aktivitelerinden uzaklaşmakta ve toplumsal katılımı azalmaktaydı bazıları ise artık hobilerini terk etmek zorunda kalmıştı. Katılımcılar barınma, gıda ve giyim gibi temel giderlerin maliyeti arttığı için artık eskisi kadar gezi, sinema ve eğlence gibi aktivitelere katılamıyor hatta bazıları akraba düğünlerine bile giderken ekonomik açıdan endişe duyduklarını ifade ediyordu.

Sosyal harcama adına, kiracı olarak pek bir şey ayırabildiğim söylenemez. Sosyal, kültürel faaliyetlerim sifıra yakın. Hobilerime dahi para ayıracak mali gücüm yok. K13

Genellikle sosyalleşmek için arkadaşlarımızla ev buluşmaları yapıyoruz ve belediye'nin düzenlediği ücretsiz etkinliklere katılıyoruz. Maalesef bir kiracı olarak davetli düğünlere dahi gidemez durumdayım. K6

Kiracılar mali yönden kaygı duyuyor temel ihtiyaçlarından feragat etmek zorunda kalıyorlardı. Son yıllarda artan enflasyon sadece barınma giderleri değil diğer tüm temel ihtiyaçlarının maliyetini artırmıştı. Bu durum kiracıların ekonomik güvence duygularını tehdit ediyor ve geleceğe dair ekonomik kaygılarını artırıyordu.

Enflasyon çok yüksek olduğu için ev sahibi 6 ayda bir zam yapmak istiyor. Gelecekteki enflasyonu ile kira arasındaki ilişkide sıkıntı görüyorum ne olacağımız hakkında kaygılıyım önümü göremiyorum. K6

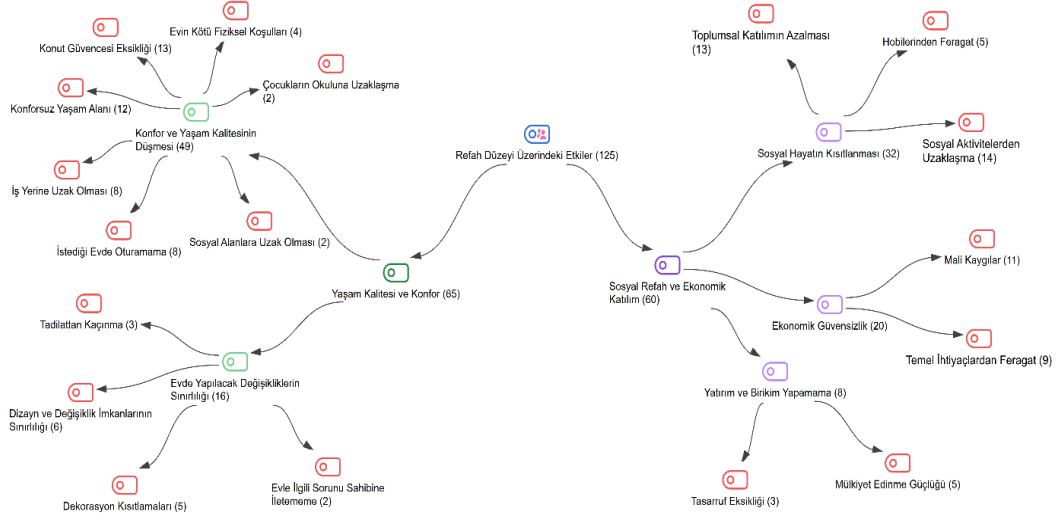
Kıramız gelirimizin yarısından biraz fazla. Buna bir de faturalar ekleniyor. Mutfak masrafı ile gelirimiz tükenmiş oluyor. Borçlanarak yaşıyoruz. K13

Katılımcılar kira giderlerinin gelirleri üzerinde önemli bir kayba neden olduğunu ve kaybın gelecekleri için yatırım ve birikim yapmalarını engellediğini ifade ediyorlardı. Katılımcıların kira artışından dolayı ekonomik tasarrufları azalıyor ve mülkiyet edinme güçlüğü artıyordu. Özellikle ev fiyatlarının artmasından dolayı asla ev sahibi olamayacakları endişesine kapılmışlardı.

Kira ücretlerinin fazla olması birikim yaparak ev alma ve genel harcama bütçemize etki ederek tasarruf yapmamıza engel oluyor. K9

Kira maliyeti sürekli olarak artmaya devam ederken aldığım maaşın sabit kalması ekonomik güvenliğimi sağlamadığı için birikim yapamıyorum. K2

Şekil 2. Refah Düzeyi Üzerindeki Etkileri

Gelir Dağılımına Etkisi

Gelir dağılımı adaletsizliği, özellikle düşük gelirli kiracılar için barınma imkanlarına erişimi zorlaştırmakta ve bu durum, toplumsal eşitsizlikleri derinleştirerek refah düzeyini olumsuz etkilemektedir. Kiracıların gelir düzeyleri, barınma seçenekleri üzerinde doğrudan belirleyici olduğundan, gelir dağılımı kiracıların yaşam kalitesini ve refahını önemli ölçüde etkilemektedir.

Tema 5. Konut politikaları: Bu tema bir alt temadan oluşuyordu: Kamu politikalarının yetersizliği.

Katılımcılar gelir dağılımı adaletsizliği sonrası artan barınma sorununda devlet politikalarına odaklanarak çözüm önerileri sundular. Katılımcılar kira artış oranlarında ev sahiplerine karşı kendilerini savunmasız hissettiler ve kira artış oranları için sıkı denetim mekanizmaları geliştirilmesi gerektiğini ifade ettiler. Katılımcılar sosyal konutların yetersiz olduğunu konut edinme şartlarının orta gelir grubunu da kapsamaması gerektiğini belirttiler. Konut kredilerinde yanlış uygulamaların konut fiyatlarını artırdığını, yabancıya konut satışının durdurulması gerektiğini ve yerelde ihtiyaç ölçüsünde belediyelerinde sosyal konutlar yapması ve satması gerektiğini belirttiler. Katılımcılar kira artış oranının Türkiye geneli değil yerel ölçekte ekonomik refah düzeyine göre belirlenmesi gerektiğini ve kiracılık ilişkisinin resmi makamlar tarafından ve e-devlet sistemi üzerinden yapılması gerektiğini böylece emlakçı manipülasyonunun önüne geçilebileceğini ifade ettiler. Ayrıca emlakçıların piyasayı olumsuz etkilediklerini belirttiler.

Ev sahibi ve kiracı ilişkisi devlet tarafından belirlenmeli, kira artışları resmi ortamda gerçekleştirilerek kayıt altına alınmalıdır. Devletin barınma politikaları da denetlemeli.

Yabancılar konut satışı engellenmeli. Ev sahipleri yabancılar daha yüksek fiyata kiralayabildikleri için yurttaşlara ev vermek istemiyor.

Tema 6. Gelir Dağılımı Dengesi: Bu tema üç alt temadan oluşuyordu: Gelir eşitsizliği, gelir gider dengesizliği ve yoksulluk döngüsü.

Katılımcılar kiracı olarak kalmalarını önemli ölçüde gelir dağılımındaki eşitsizlikle ilişkilendiriyorlardı. Son yıllarda yaşanan enflasyonist süreç, beraberinde gelen alım gücünün düşmesi ve gelirlerinin kira artış oranlarının altında kalması, kiracıları derinden etkiledi. Yaşanan yüksek enflasyon dönemi ekonomik açıdan ayrışmayı artırdı. Bir tarafta evinin ve kirasının fiyatı her geçen gün artan mülk sahipleri diğer tarafta ev almaya ekonomik açıdan uzaklaşan ve kira ödeme güçlüğü artan kiracılar, bu ayrışma endişeyi tetikliyordu.

Günümüzde denetim olmadığından ev sahiplerinin kira artışları oranları çok acımasız, bu durum kiracıyı bir hayli sıkıntıya düşürüyor. K10

Eğer bir eviniz arabanız yoksa toplumda alt kategoriden biri görünüyorsunuz. Kazançlarımız kira maliyetine yetmiyor. K12

Katılımcılar kira giderlerine ek olarak elektrik, su, doğalgaz, yakıt ve ulaşım gibi sabit giderlerinin ayrıca gıda harcamalarının da yüksek oranda arttığını ifade ettiler. Son yıllarda devlet tarafından kira artış oranlarında %25 sınırı konsada çoğu kiracı ev sahiplerinin bu kurala uymadığını evden çıkarılmamak ve ev sahibi ile sorun yaşamamak için ayrıca yeni çıkılacak evin daha maliyetli olacağından orta yolu bulmaya çalıştıklarını belirttiler. Altı ayda bir kira artışıyla yüzleştiklerini, gelirlerinin önemli bir kısmının kiraya gittiğini ifade ettiler.

Kira artışlarında ciddi sorunlar var. Devlet tarafından belirlenen kira artış oranları tam olarak uygulanmıyor ve ev sahiplerinin inisiyatifine bırakılıyor. K3

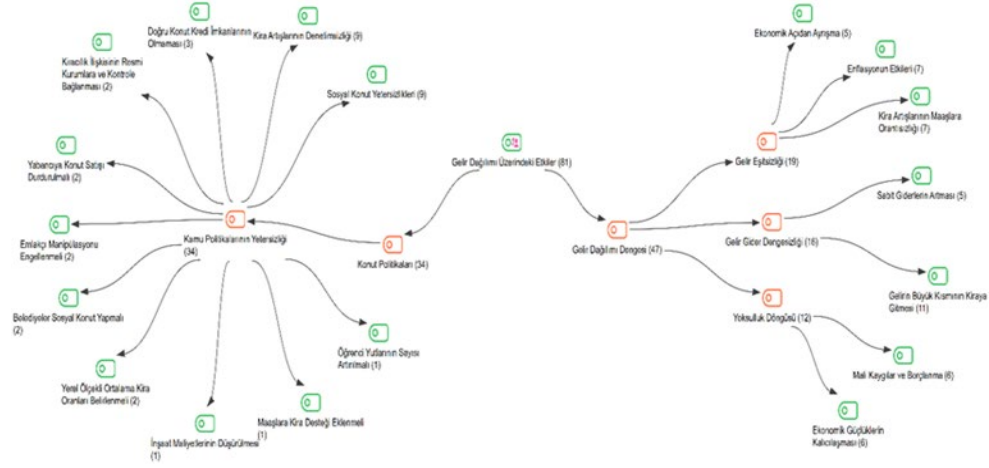
Kiraya gelen zam yüzdesi kadar benim maaşım artmıyor, dolayısıyla ben her yıl daha da eksiye düşmüş oluyorum. K17

Katılımcıların çoğunluğu kredi kartlarıyla olmayan parayla geçindiklerini, borçlanarak yaşamlarını sürdürdüklerini, mali açıdan durumlarının ne zaman düzeleceğini öngöremediklerini belirttiler. Onların kaygılarını artıran ve en çok düşündüren soru mali durumları hiçbir zaman ev sahibi olmaya yetemeyecek ve kendi evlerinde oturamayacaklar mıydı?

Öncelikle kira artışları var olan enflasyonu daha da ateşleyip altından kalkamaz bir yük haline dönüştürdü. K2

Kira maliyetleri ile gelir arasındaki dengesizlik gün geçtikçe artıyor. Artışlar sosyal refahı eritiyor ve yaşam koşullarını güçleştiriyor. K13

Şekil 3. Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkileri

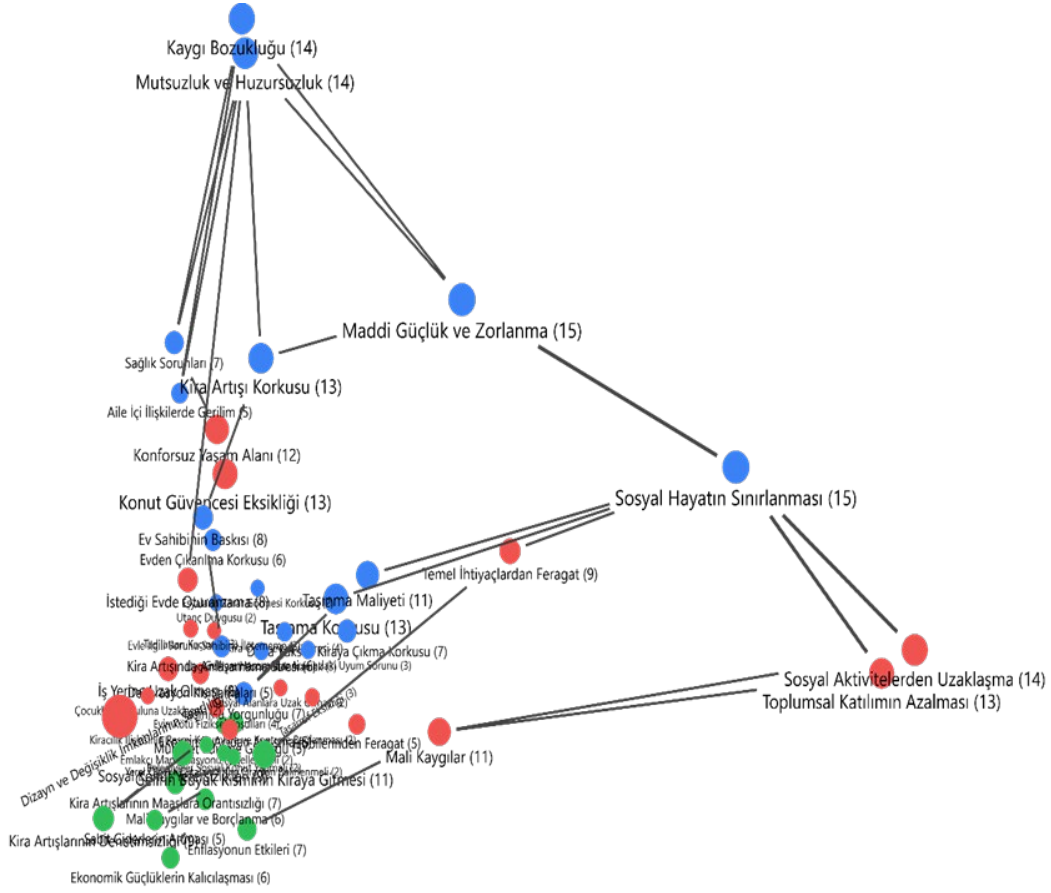
Ruh Sağlığı, Refah Düzeyi ve Gelir Dağılımı Kodları Arası İlişki

Konut sorununun kiracılar üzerindeki etkilerini üç farklı perspektiften (ruh sağlığı, refah düzeyi ve gelir dağılımı) değerlendiren kodların ilişkilerini şekil 4 grafiği aşağıda göstermektedir. Grafikte, mavi renkle temsil edilen kodlar ruh sağlığına etkisini, kırmızı renkle temsil edilen kodlar refah düzeyine etkisini ve yeşil renkle temsil edilen kodlar gelir dağılımına etkisini temsil etmekte ve kodların birbiriyle nasıl bağlantılı olduğunu ayrıca hangi kodların daha merkezi bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

Mavi kodlar, ruh sağlığının konut sorunlarıyla güçlü ve merkezi bir ilişki kurduğunu göstermektedir. Ruh sağlığı, diğer endişelerle sıkı bağlantılar içindedir; konut sorunlarının neden olduğu stresin, bireylerin genel refahını düşürdüğü ve gelir eşitsizliğinin ruh sağlığı üzerindeki etkisini artırdığı anlaşılmaktadır. Kırmızı kodlar daha izole gruplar oluşturmuş, refah düzeyine dair endişelerin spesifik alt kümelerde öne çıktığını göstermektedir. Yeşil kodlar ise gelir dağılımının merkezi bir etkiden ziyade ikincil bir yapı olarak daha spesifik bağlamlar kurduğunu göstermektedir.

Genel olarak konut sorununun ruh sağlığı üzerindeki etkisinin, genel endişelerin temelinde yer aldığını ve bu etkinin diğer endişelerle sıkı bir ilişki içinde olduğunu göstermektedir. Kırmızı ve yeşil kodların daha ayrık gruplar oluşturması, refah düzeyi ve gelir dağılımına dair endişelerin, belirli bağlamlarda daha öne çıktığını, ancak bu bağlamların ruh sağlığı endişelerine kıyasla daha spesifik olduğunu işaret etmektedir.

Şekil 4. Ruh Sağlığı, Refah Düzeyi ve Gelir Dağılımı Kodları Arası İlişki Analizi

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma, konut sorunlarının kiracılar üzerindeki çok boyutlu etkilerini derinlemesine inceleyerek, bu sorunların ruh sağlığı, gelir dağılımı ve refah düzeyi üzerindeki etkilerini açıklamaya çalıştı. Araştırma, bu üç temel faktörün birbirleriyle olan ilişkilerini ortaya koyarken, konut krizinin bireyler üzerinde yarattığı psikososyal ve ekonomik endişeleri kiracıların deneyimleri üzerinden anlamaya odaklanmıştır.

Barınma, en temel insan haklarından biri olmasına rağmen, neoliberal politikalar ve inşaat odaklı ekonomi gibi etmenler, özellikle ekonomik açıdan dezavantajlı grupların konuta erişimini zorlaştırmıştır (Korkmaz vd., 2023). Bu koşullar, ülkenin ekonomik zorlukları ve yetersiz konut politikalarıyla birleşerek, konut edinimini giderek daha sınırlayıcı bir hale getirmiştir. Yüksek ev sahipliği maliyetleri, arazi teminindeki güçlükler ve geniş bir kesimin düşük ve düzensiz gelirlerle başa çıkmaya çalışması, konut sahibi olmayı büyük ölçüde zorlaştırmıştır (Arku vd., 2012). Bu faktörlere ek büyük şehirlerde yoğun göç ve artan kira maliyetleri, konutların bir yatırım aracı olarak kullanılmasıyla birleştiğinde, bireylerin konutlarına yabancılaşmasına neden olan yapısal sorunları daha da derinleştirmiştir (McKee vd., 2020). Bu bağlamda, Marx'ın yabancılaşma teorisinden hareketle geliştirilen konut yabancılaşması kavramı, bireylerin yaşadıkları konutla olan

bağlarının zayıflamasını veya tamamen kopmasını ifade eder. Kiracılar, yaşadıkları konutun fiziksel, sosyal ya da ekonomik koşulları nedeniyle kendilerini tatmin olmamış, aidiyet hissetmemiş ve dolayısıyla konutlarını bir “yuva” olarak görememiştir (Madden & Marcuse, 2016).

Bu araştırmanın bulguları, kiracılığın bireyler üzerinde yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda derin psikolojik etkiler yarattığını göstermektedir. Kira ödeme stresi, taşınma endişeleri, ev sahipleriyle yaşanan anlaşmazlıklar ve geleceğe dair belirsizlik katılımcıların yaşamlarında sürekli bir kaygı ve stres kaynağı olarak öne çıkmıştır. Özellikle ani kira artışları ve tahliye korkusu, katılımcıların psikolojik sağlıklarını olumsuz etkilemiş, ekonomik sıkıntılarla birleşen bu durum, kronik bir kaygıya ve stresle baş edememe durumuna dönüşmüştür. Önceki araştırmalar benzer şekilde artan konut ve kira fiyatlarının, kiracıların daha kötü ruhsal ve fiziksel sağlık sorunları yaşamasına neden olduğunu bildirmektedir (Atalay vd., 2017; Holding vd., 2020). Katılımcılarda tahliye korkusu ile birleşen eşyaların zarar görebileceği endişesi ve taşınmanın yüksek maliyetleri, bireylerin fiziksel ve duygusal yorgunluğunu artırarak genel refahlarını zayıflatmıştır. Benzer şekilde ABD’de her yıl yaklaşık iki milyon tahliye gerçekleşmekte yapılan araştırmalar kiracıların tahliye sürecinde yaygın anksiyete bozukluğu, travma sonrası stres bozukluğu ve majör depresif bozukluk gibi kalıcı ruh sağlığı sorunları yaşadıkları bildirmişlerdir (Tsai vd., 2020; Hoke & Boen, 2021).

Ruh sağlığı ile ilgili diğer bir tema olan depresyon ve ruhsal çöküntü, ekonomik baskı ve sosyal izolasyon ekseninde derinleşmiştir. Kiracıların sosyalleşmek için yeterli bütçe ayıramaması, sosyal hayatın sınırlanmasına ve dolayısıyla yalnızlık ve mutsuzluğa neden olmuştur. Özellikle maddi güçlüklerin sosyal ilişkileri zayıflatmış, utanç hissi, sağlık sorunları ve aile içi gerginliklere yol açtığı görülmektedir. Kiracılarda yalnızlık hissi, sosyal ilişkilerin zayıflamasıyla bağlantılı olarak depresyon ve diğer ruhsal sağlık sorunlarına yol açtığı bilinmektedir (Morris & Verdasco, 2020). Bireylerin, uygun fiyatlı konut bulamama endişesi ve gelir-harcama dengesizliği, ekonomik sıkıntıları daha da artırarak depresif belirtilerin şiddetlenmesine yol açmıştır. Benzer şekilde literatürde kiracıların barınma istikrarsızlığı, depresyon ve kötü algılanan sağlık durumuyla ilişkilendirilmiştir (Park & Seo, 2020).

Kiracılık, bireyin refah düzeyini olumsuz etkileyerek, kiracıların belirsizlikler ve sınırlamalar nedeniyle yaşam kalitelerinden ve konforlarından ödün vermelerine yol açmaktadır. Ev üzerinde tasarruf hakkının olmaması, istenilen değişikliklerin yapılamaması ve dekorasyon kısıtlamaları gibi unsurlar, bireylerde kendilerine ait bir yaşam alanı oluşturma arzusunu zayıflatmakta ve bu durum psikolojik bir yük yaratmaktadır. Aynı zamanda, iş yerlerine, okullara ve sosyal alanlara olan uzaklık, yalnızca günlük yaşamı zorlaştırmakla kalmamakta, bireylerin sosyalleşme ve ekonomik katılım süreçlerini de olumsuz etkilemektedir. Bulgularımız literatüre benzer şekilde kötü konut koşullarının bireylerin refah düzeyine olumsuz etkilediğini ortaya koymaktadır (Howden-Chapman vd., 2023). Kiracılar, sosyal etkinliklere katılmak, hobilerini sürdürmek ve toplumsal hayata entegre olmak konusunda maddi sıkıntılar yaşamakta; artan kira giderleri karşısında temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmaktadır. Ekonomik güvensizlik hissi, geleceğe yönelik belirsizlik ve yatırım yapamama korkusunu beslerken, birikim yapma kapasitesinin azalması, mülkiyet edinmeyi zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, kiracı olmanın refah düzeyi üzerindeki etkisi yalnızca barınma ile sınırlı kalmamakta, bireyin sosyal,

ekonomik ve psikolojik tüm alanlarında derin ve kalıcı izler bırakmaktadır. Bu durumun tersi olarak ev sahibi olmak ve kiracılık ilişkilerinden kurtulmak ise düşük gelirli bireylerde yaşam memnuniyetini artırdığı ve genel refah düzeyine olumlu katkılar sağladığı bilinmektedir (Ong ViforJ vd., 2024).

Gelir dağılımındaki adaletsizlik, kiracıların yaşamlarını sürdürebilme mücadelesini zorlaştıran ve toplumsal refahın erozyona uğramasına yol açan temel sorunlardan biridir. Özellikle son yıllarda Türkiye’de enflasyonist baskılar nedeniyle toplumun geniş kesimlerinin alım gücü giderek düşerken, birikim yapabilen ve borçlanma imkanına sahip kesimler, yaptıkları varlık yatırımlarından yüksek gelirler elde ettiler (Gerek, 2024). Bu durum, gelir eşitsizliğinin daha da derinleşmesine ve toplumun geniş bir kesimi için konut erişiminin zorlaşmasına ve kiracıların konutlarına ekonomik açıdan yabancılaşmasına neden oldu (Madden & Marcuse, 2016). Araştırma bulgularımız da son yıllarda yaşanan enflasyonist baskılar ve kira artışlarının kontrolsüz yükselmesi nedeniyle katılımcıların kira ödeme oranlarının arttığını göstermektedir. Bu durum, sabit giderlerin artışıyla birleşerek, yaşam standartlarını ciddi biçimde düşürmüş ve ekonomik güvencesizliği kalıcı hale getirmiştir. Kira artışları bireylerin barınma ihtiyaçlarını karşılamak için temel ihtiyaçlarından feragat etmelerine neden olmuş, tasarruflarını azaltmıştır. Bu gelir-kira dengesizliği, bireylerin yoksulluk döngüsüne hapsolmasına yol açarken, toplumsal kutuplaşmayı ve ekonomik ayrışmayı derinleştirmiştir (Albouy vd., 2016).

Konut politikalarının yetersizliği ise bu sorunu daha da karmaşık hale getirmektedir. Katılımcılar, sosyal konut projelerinin eksikliğinden ve mevcut konut kredilerinin sadece üst gelir grubuna hizmet eder nitelikte olmasından şikâyet etmektedirler. Devletin, kira artışlarını denetleyememesi ve yerel ekonomik koşulları göz önüne almadan genel bir artış sınırı belirlemesi, kiracıları koruyucu mekanizmaların eksikliğini gözler önüne sermektedir. Öte taraftan kira kontrolünün kiralık konut arzını azaltarak korumayı amaçladığı genellikle düşük gelirli kiracılar için kötüleşen konut koşullarına yol açacağını iddia eden araştırmalar da bulunmaktadır (Miguel vd., 2016). Özellikle yabancıya konut satışının durdurulması ve yerel düzeyde sosyal konut yapımının teşvik edilmesi talepleri devletin bu alandaki sorumluluğunu vurgulamaktadır. Ayrıca bulgularımız konut piyasasında emlakçıların manipülatif davranışlarının kiracıları daha fazla zor durumda bıraktığını, konut politikalarının sadece kira artışları değil, aynı zamanda piyasa üzerindeki aracılık faaliyetlerini de düzenleyici önlemleri içermesi gerektiğine işaret etmektedir. Çünkü emlakçılar gibi aracılardan faaliyetlerini düzenleyen kontrol mekanizmalarının eksikliği, düşük gelirli kiracıları sömürü ve piyasa manipülasyonuna karşı savunmasız bırakmaktadır (Freeman & Schuetz, 2016). Tüm bu unsurlar kiracıları daha derin bir ekonomik güvencesizlik içine sürüklemektedir.

Genel olarak bu çalışma, konut sorununun kiracılar üzerindeki ruh sağlığı etkisinin, refah düzeyi ve gelir dağılımı endişelerini doğrudan şekillendirdiğini ve ruh sağlığının, bu karmaşık etkileşim ağında merkezi bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Katılımcıların dile getirdiği sorunlar ve çözüm önerileri, Türkiye’nin barınma sorunu ve kiracılık sürecinin anlaşılması için önemli bir rehber niteliğindedir. Ayrıca politika yapıcılar, bu çalışmada tanımlanan zorluklar ve fırsatları ele alarak kiracıların; psikolojik, sosyal ve ekonomik refahını optimize etmek için hedefe yönelik stratejiler geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Kira artışlarına yönelik

denetimlerin sıkılaştırılması, sosyal konut projelerinin yaygınlaştırılması ve kiracı haklarının korunması hem ekonomik güvencesizlikle mücadelede hem de toplumsal refahın adil dağıtılmasında önemli adımlar olacaktır.

Sınırlamalar

Bu çalışmanın temel sınırlaması, katılımcılar tarafından paylaşılan deneyim ve önerilerin, tüm kiracıların yaşadığı zorlukları kapsamayabilecek olmasıdır. Katılımcıların algı ve yorumlarına dayanan bulgular, farklı kişisel ve çevresel faktörlerden kaynaklanabilecek varyasyonları yeterince temsil etmeyebilir. Ayrıca, bu araştırma sadece kiracıların deneyimlerini incelemekte olup, ev sahiplerinin görüşlerini kapsamamaktadır. Ev sahiplerinin deneyimlerinin de göz önünde bulundurulması, kiracıların yaşadığı zorlukların daha kapsamlı bir şekilde anlaşılmasına katkıda bulunabilir. Gelecekteki çalışmalar, daha geniş bir evrende karma yöntemler kullanarak, farklı sosyal ve demografik grupların deneyimlerini daha derinlemesine inceleyebilir. Ayrıca, kiracılığın ruhsal sağlık üzerindeki uzun vadeli etkilerini ve refah düzeyindeki değişimlerini takip etmek için boylamsal çalışmalar yapılması, zaman içinde gelişen zorluklar ve başarılar hakkında daha değerli bilgiler sağlayabilir. Bu tür çalışmalar, kiracılığın hem ruhsal sağlık hem de gelir dağılımı üzerindeki etkilerini daha ayrıntılı ve bütünsel bir şekilde anlamamıza yardımcı olacaktır.

Çözüm

Sonuç olarak, kiracıların yaşadığı zorluklar ve bunların ruhsal sağlık ile refah düzeyi üzerindeki etkileri, konut piyasasında önemli iyileşmeler gerektirdiğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın bulguları, kiracılığın mevcut koşulları ile karşılaşılan zorluklar arasındaki gerilimi ortaya koymaktadır. Kiracıların karşılaştığı ekonomik ve psikolojik zorluklar, daha geniş çaplı acil sosyal ve ekonomik reform ihtiyacını ortaya koymaktadır. Özellikle, kiracıların yaşam koşullarını iyileştirmek ve onlara daha güvenli bir yaşam sunmak amacıyla yerel yönetimlerin ve politika yapıcıların acil stratejiler geliştirmesi, kritik önem taşımaktadır. Ayrıca, kiracıların yaşam kalitesini artırmak için destekleyici politikaların ve sosyal hizmetlerin sağlanması, konut sorunlarına dair çözüm önerilerinde ruh sağlığına özel bir vurgu yapılması gerekmektedir.

Kaynakça

- Albouy, D., Ehrlich, G., & Liu, Y. (2016). Housing demand, cost-of-living inequality, and the affordability crisis (No. w22816). National Bureau of Economic Research.
- Arku, G., Luginaah, I., & Mkandawire, P. (2012). "You either pay more advance rent or you move out": Landlords/ladies' and tenants' dilemmas in the low-income housing market in Accra, Ghana. *Urban Studies*, 49(14), 3177-3193. <https://doi.org/10.1177/0042098012437748>
- Arku, G., Luginaah, I., Mkandawire, P., Baiden, P., et al. (2011). Housing and health in three contrasting neighbourhoods in Accra, Ghana. *Social Science & Medicine*, 72(11), 1864-1872.
- Atalay, K., Edwards, R., & Liu, B. Y. (2017). Effects of house prices on health: New evidence from Australia. *Social Science & Medicine*, 192, 36-48.

- AFAD. (2023). Kahramanmaraş'ta meydana gelen depremler hakkında basın bülteni-36. <https://www.afad.gov.tr/kahramanmarasta-meydana-gelen-depremler-hk-36>
- Çelik, A. (2004). AB ülkeleri ve Türkiye'de gelir eşitsizliği: Piyasa dağılımı-yeniden dağılım. *Çalışma ve Toplum*, 3(3), 53-91.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95(3), 542-575. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.95.3.542>
- Efe, F., & Erol, V. (2024). Afet yönetiminde barınma sorunlarının değişen yüzü olarak kitlesel göç hareketleri: Suriyeli mülteciler örneği. *Toplum Ekonomi ve Yönetim Dergisi*, 5(2), 387-407.
- Evans, G., Wells, N., & Moch, A. (2003). Housing and mental health: A review of the evidence and a methodological and conceptual critique. *Journal of Social Issues*, 59, 475-500.
- Freeman, L., & Schuetz, J. (2016). Producing affordable housing in rising markets: What works?. *PSN: Housing (Topic)*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2851175>
- Fligstein, N., Hastings, O. P., & Goldstein, A. (2017). Keeping up with the Joneses: How households fared in the era of high income inequality and the housing price bubble, 1999–2007. *Socius*, 3. <https://doi.org/10.1177/2378023117722330>
- Gerek, C. (2024). Türkiye ekonomi modeli ve enflasyon sorunu. *Liberal Perspektif Analiz, Özgürlük Araştırmaları Yayınları*, 26.
- Giyik, C. (2024). 6 Şubat 2023 Depremi sonrası geçici barınma uygulamaları: Gaziantep Nurdağı örneği. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 10(1), 113-124.
- Göç İdaresi Başkanlığı (GİB). (2024). Geçici koruma istatistikleri. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- Guerra, O., & Eboeime, E. (2021). The impact of economic recessions on depression, anxiety, and trauma-related disorders and illness outcomes—a scoping review. *Behavioral Sciences*, 11(9), 119. <https://doi.org/10.3390/bs11090119>
- Holding, E., Blank, L., Crowder, M., Ferrari, E., & Goyder, E. (2020). Exploring the relationship between housing concerns, mental health and wellbeing: A qualitative study of social housing tenants. *Journal of Public Health*, 42(3), e231-e238.
- Hoke, M., & Boen, C. (2021). The health impacts of eviction: Evidence from the national longitudinal study of adolescent to adult health. *Social Science & Medicine*, 273, 113742. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2021.113742>
- Howden-Chapman, P., Bennett, J., Edwards, R., Jacobs, D., Nathan, K., & Ormandy, D. (2023). Review of the impact of housing quality on inequalities in health and well-being. *Annual Review of Public Health*, 44(1), 233-254.
- Husserl, E. (2001). Phenomenology and the foundations of the sciences (Vol. 1, No. 3). Springer Science & Business Media.
- Kirkpatrick, S. I., & Tarasuk, V. (2011). Housing circumstances are associated with household food access among low-income urban families. *Journal of Urban Health*, 88, 284-296.
- Korkmaz, C., Derinci, G., & Şimşekoğlu, V. (2023). Türkiye'de üniversite öğrencilerinin kiralık konuta erişim sorunu ve barınma hakkı, Konya örneği.

- İçinde *Toplumda ve mekânda adalet* (ss: 514-537). *TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayınları*. <https://hdl.handle.net/20.500.13091/5117>
- Li, Y., Qi, Y., Liu, L., Hou, Y., Fu, S., Yao, J., & Zhu, D. (2022). Effect of increasing the rental housing supply on house prices: Evidence from China's large and medium-sized cities. *Land Use Policy*, 123, 106420.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Sage Publications.
- Madden, D., & Marcuse, P. (2016). *In defense of housing: The politics of crisis*. Verso Books.
- Mason, K. E., Baker, E., Blakely, T., & Bentley, R. J. (2013). Housing affordability and mental health: Does the relationship differ for renters and home purchasers?. *Social Science & Medicine*, 94, 91-97.
- McKee, K., Soaita, A. M., & Hoolachan, J. (2020). 'Generation rent' and the emotions of private renting: Self-worth, status and insecurity amongst low-income renters. *Housing Studies*, 35(8), 1468-1487.
- Miguel, A., Anderson, C., & Block, W. (2016). A paternalist's mistake: Rent control. *Journal of Economics and Political Economy*, 3, 627-637. <https://doi.org/10.1453/jepe.v3i4.1058>
- Morris, A., & Verdasco, A. (2020). Loneliness and housing tenure: Older private renters and social housing tenants in Australia. *Journal of Sociology*, 57, 763-779. <https://doi.org/10.1177/1440783320960527>
- Namey, E., Guest, G., Thairu, L., & Johnson, L. (2008). Data reduction techniques for large qualitative data sets. *Handbook for team-based qualitative research*, 2(1), 137-161.
- O'Donnell, J., & Kingsley, M. (2020). The relationship between housing and children's socio-emotional and behavioral development in Australia. *Children and Youth Services Review*, 117, 105290.
- Ong ViforJ, R., Suenaga, H., & Brierty, R. (2024). Homeownership and subjective well-being: Are the links heterogeneous across location, age and income?. *Urban Studies*, 61(5), 859-877.
- Park, K., & Seo, W. (2020). Effects of residential instability of renters on their perceived health status: Findings from the Korean Welfare Panel Study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17. <https://doi.org/10.3390/ijerph17197125>
- Ribeiro, W. S., Bauer, A., Andrade, M. C. R., York-Smith, M., Pan, P. M., Pingani, L., ... & Evans-Lacko, S. (2017). Income inequality and mental illness-related morbidity and resilience: A systematic review and meta-analysis. *The Lancet Psychiatry*, 4(7), 554-562.
- Rose, P., Beeby, J., & Parker, D. (1995). Academic rigour in the lived experience of researchers using phenomenological methods in nursing. *Journal of Advanced Nursing*, 21(6), 1123-1129.
- Tokol, A., & Alper, Y. (2012). *Sosyal politika*. Dora.
- Tuckett, A. G. (2005). Applying thematic analysis theory to practice: A researcher's experience. *Contemporary Nurse*, 19(1-2), 75-87.
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB). (2023). Konut fiyat endeksi istatistikleri. <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Reel+Sektor+Istatistikleri/Konut+Fiyat+Endeksi/>

- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2023). Konut satış istatistikleri Temmuz 2024. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Konut-Satis-Istatistikleri-Temmuz-2024-53761>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2024a). 2023 yılı gelir ve yaşam koşulları araştırması. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=gelir-yasam-tuketim-ve-yoksulluk-107&dil=1>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2024b). 2023 yılı hanehalkı tüketim harcaması. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Tuketim-Harcamasi-2023-53801>
- Tsai, J., Jones, N., Szymkowiak, D., & Rosenheck, R. (2020). Longitudinal study of the housing and mental health outcomes of tenants appearing in eviction court. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 56, 1679-1686. <https://doi.org/10.1007/s00127-020-01953-2>
- Tong, A., Sainsbury, P., & Craig, J. (2007). Consolidated criteria for reporting qualitative research (COREQ): A 32-item checklist for interviews and focus groups. *International Journal for Quality in Health Care*, 19(6), 349-357. <https://doi.org/10.1093/intqhc/mzm042>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayıncılık

Elverişli Konut İlkeleri Çerçevesinde Sosyal Yardım Alan Ailelerin Barınma Koşulları ve Psikolojik İyi Oluşları

Housing Conditions and Psychological Well-Being of Families Receiving Social Assistance within the Framework of Adequate Housing Principles

PELİN ŞATIROĞLU-GÜLDALİ *

REYHAN ATASÜ-TOPCUOĞLU **

* Res. Asst., Sinop University, Faculty of Health Sciences, Department of Social Work, Osmaniye Mahallesi Selanik Caddesi (Kuzey Kampüs) No: 52L, 57000, Sinop / Türkiye, E-Mail: pguldali@sinop.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-6675-7204>

** Prof., Hacettepe University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Social Work, 06800 Beytepe, Ankara / Türkiye, E-Mail: ratasu@hacettepe.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-9635-7578>

Öz: Yoksulluk, barınma sorunları ve elverişli konuta erişememe arasında çeşitli bağlantılar bulunmaktadır. Yoksul aileler genellikle elverişli olmayan konutlarda yaşamak zorunda kalmakta ve barınma sorunlarının yarattığı stres ve güvensizlik duygusu ile yaşamak zorunda kalmaktadırlar. Bu açıdan barınma psikolojik iyi oluşla bağlantılıdır. Araştırmada Sinop'ta sosyal yardım almakta olan yoksul ailelerin barınma koşullarını ortaya koymak ve psikolojik iyi oluş düzeylerini tespit etmek amaçlanmıştır. Nicel araştırma yöntemi ile tarama modeli kullanılarak yapılan araştırmada kota örneklem yöntemi ile sosyal yardımlardan faydalanan 378 kişiyle anket çalışması yapılmıştır. Veriler yüz yüze görüşmelerle toplanmış ve SPSS22 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Bununla birlikte sosyal yardım alan ailelerin çoğunlukla kiracı olduğu ve bu nedenle konutun sahibi olmayı gerektiren konut bakım desteğinden yararlanamadıkları, dolayısıyla çoğunlukla bakımsız ve düşük kaliteli konutlarda yaşamak zorunda kaldıkları tespit edilmiştir. Kullanım güvencesinden yoksun olan bu konutlar, yaşamaya elverişsiz ve ailelerin temel ihtiyaçlarını karşılamada yetersizdir. Sosyal yardım alan ailelerin karşılaştığı bu sorunlar, barınma koşullarının iyileştirilmesi ihtiyacını göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Yoksulluk, Barınma koşulları, Sosyal yardım, Elverişli konut, Psikolojik iyi oluş

Abstract: Poverty, housing problems, and lack of access to adequate housing are closely connected. Poor families often have to live in inadequate housing and face stress and insecurity caused by housing issues, which are linked to psychological well-being. This study aims to reveal the housing conditions and psychological well-being levels of poor families receiving social assistance in Sinop. Using a quantitative research method and a survey model, the study conducted a questionnaire with 378 individuals benefiting from social assistance through quota sampling. Data were collected through face-to-face interviews and analyzed using the SPSS22 software package. It was also determined that families receiving social assistance are mostly tenants and therefore unable to benefit from housing maintenance support, which requires homeownership. Consequently, they often live in poorly maintained, low-quality housing. These houses lack tenure security, are unfit for living, and fail to meet the basic needs of the families. The challenges faced by families receiving social assistance highlight the urgent need to improve housing conditions.

Keywords: Poverty, Housing conditions, Social assistance, Adequate housing, Psychological well-being

Gönderim 01 Ekim 2024

Düzeltilmiş Gönderim 16 Aralık 2024

Kabul 31 Aralık 2024

Received 01 October 2024

Received in revised form 16 December 2024

Accepted 31 December 2024

Giriş

Barınma, bireyin fiziksel, ruhsal ve sosyal ihtiyaçlarını doğrudan etkileyen temel bir insan hakkıdır. Dünya genelinde yoksulluk ve barınma sorunları arasında karmaşık bir ilişki bulunmaktadır. Özellikle düşük gelirli gruplar, sağlıksız, yetersiz altyapıya sahip ve ekonomik olarak karşılanabilir olmayan konutlarda yaşamaya mecbur kalmaktadır. Yoksulluk ve barınma güvencesizliği, bireylerin fiziksel sağlığının yanı sıra ruhsal sağlıklarını da olumsuz etkileyerek yaşam kalitelerini düşürmektedir. Bu sorunlardan kadınlar ve çocuklar daha fazla etkilenmektedir. Nem, yetersiz ısınma, güvenlik eksikliği gibi konut koşulları, çocukların eğitim başarılarından kadınların ruh sağlığına kadar geniş bir yelpazede sonuçlar doğurmaktadır.

Günümüzde artan enflasyon, yüksek kira fiyatları ve sosyal yardımların sınırlı etkisi, yoksul bireylerin yaşama standartlarını daha da kötüleştirmektedir. Mevcut durum, elverişli konut ilkeleri çerçevesinde ciddi bir değerlendirme ihtiyacını ortaya koymaktadır. Türkiye’de barınma koşullarına odaklanan çalışmaların göçmenler ve üniversite öğrencilerine odaklandığı (Çetinkaya vd., 2016; Savran-Penpecioğlu, 2024), bu konuda yapılan araştırmaların oldukça az olduğu anlaşılmakta ve günümüzde yaşayan barınma krizi düşünüldüğünde sosyal yardımlardan faydalanan yoksul ailelerin barınma koşullarına odaklanan çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Uluslararası literatürde bu konuda pek çok çalışma (Alidoust & Huang, 2023; Baker vd., 2016; Bentley vd., 2016; Coley vd., 2013; Guite vd., 2006; Nakazato & Fujihara, 2015; Riva vd., 2022) bulunmakta iken Türkiye’de barınma koşullarına odaklanan çalışmalar yeterli değildir. Oysa Sinop ili mevcut konut stoku ve kira miktarlarının yüksekliği bakımından çeşitli barınma sorunlarının deneyimlendiği bir kenttir. Sinop Belediyesi tarafından hazırlanan imar planının Samsun Bölge İdare Mahkemesi tarafından 2019 yılında iptal edilmesiyle (1) birlikte yeni bir imar planı yapılmaya kadar yeni bir inşaatın yapılmaması Sinop’ta bir barınma sorununa yol açmıştır. Bununla birlikte ev kiralari artmış ve kiracılar uygun fiyatlı ev bulma konusunda sorun yaşamaya başlamışlardır (2). Ayrıca Sinop’un turistik bir yer olması nedeniyle kentte yaşamayan ancak yatırım amacıyla ev satın alanların bu evleri kiraya vermemeleri nedeniyle de kiralık konut bulma konusunda sorunlar yaşanmaktadır. Tüm bunlar Sinop ilinde ekonomik olarak dezavantajlı konumdaki sosyal yardım alan ailelerin barınma koşullarını araştırılmaya değer kılmaktadır. Bu bakımdan hem literatüre yapacağı katkı hem de Sinop’ta barınma koşullarının iyileştirilmesiyle ilgili yapılması planlanan çalışmalara sağlayacağı katkı bakımından önemli bir çalışmadır. Bu bağlamda araştırmada Sinop’ta ikamet edip sosyal yardım almakta olan yoksul ailelerin psikolojik iyi oluş düzeylerini tespit etmek ve barınma koşullarını ortaya koyarak elverişli konut ilkelerine göre değerlendirmek amaçlanmıştır.

Yoksulluk, Barınma ve Psikolojik İyi Oluş

Yoksulluk ve barınma koşulları arasında çok boyutlu bir ilişki bulunmaktadır. Yoksulluk yaşayan aileler çoğunlukla kalabalık ve bakım sorunları olan konutlarda yaşamak zorunda kalmakta (Federman vd., 1996; McCarty, 2008; Stewart & Stewart, 1993) ve konut giderlerini karşılamakta zorlanmaktadırlar. Temel bir insan hakkı olsa da özellikle yoksul ve dezavantajlı gruplar konut hakkına erişememekte ve konut giderlerini karşılayamama, ısınma ve alt yapı sorunları, güvencesizlik, konut kalabalıklığı, yaşanan konutun konumu itibarıyla kent merkezine ve kentin olanaklarına erişememe gibi çeşitli sorunlar deneyimlemektedirler. Yoksul birey ve haneler

geçinebilmek için hem kiranın düşük olduğu dolayısıyla bakımsız ve sağlıklı koşullara sahip olmayan konut ve yerleşim alanlarını tercih etmek zorunda kalmakta hem de gelirlerinin büyük çoğunluğunu konut giderlerine harcamak zorunda kalmaktadırlar (Aslan & Güzey, 2015; Güneş, 2014; Kutlu, 2015). Günümüzde artan kira fiyatları ve enflasyon nedeniyle karşılanabilir/ödenebilir konut bulmak gittikçe zorlaşmakta, bu durum yoksul ailelerin hâlihazırda kötü olan barınma koşullarını daha kötü hale getirmektedir. Yeterli koşullara sahip bir konutta yaşamak içinde barınanların potansiyellerini gerçekleştirmelerine katkıda bulunurken kötü barınma koşulları kadınların ruh sağlıklarını, çocukların psikolojik, fiziksel ve sosyal gelişimleri ile okul başarılarını hane içindeki tüm bireylerin yaşam kalitesini olumsuz etkilemektedir (Chimed-Ochir vd., 2021; Evans vd., 2000; Kearns vd., 2000; Solari & Mare, 2012; Warren & Font, 2015; Zainal vd., 2012). Barınma koşulları, bireylerin hem fiziksel hem de ruhsal sağlığı üzerinde etkilidir. Düşük gelir söz konusu olduğundan konut ve gıda da birbirleri ile ilişkili olup zihinsel ve fiziksel sağlık üzerinde etkide bulunmaktadır. Beslenme kaynaklı hastalıklar (şeker, tansiyon, obezite vb.) düşük gelirli ve barınma sorunları yaşayan kişiler arasında yaygındır (Miewald & Ostry, 2014) Yoksul aileler konut giderlerini karşılayabilmek için gıdaya daha az harcama yapmak zorunda kalabilirler. Ayrıca iç mekânlarda daha fazla vakit geçiren yoksul aileler astım tetikleyicilerine daha fazla maruz kalmakta ve solunum yolu hastalıklarına daha yatkın hale gelmektedirler (Krieger vd., 2000; Pevalin vd., 2008). Konut giderlerini karşılayamadığı için sık sık taşınan ve konut istikrarsızlığı yaşayan aileler bir takım psikososyal sorunlar deneyimlemektedirler. Konutta erkeklere göre daha fazla zaman geçiren kadınlar konut sorunlarından daha fazla etkilenmekte ve sık sık taşınmak zorunda kalmak yaşam kalitelerini düşürmekte, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu yaşama ihtimallerini arttırmaktadır. Taşınmak ebeveynlerin iş durumlarını olumsuz etkilemekte, çocuklarının okula devam sorunu yaşamalarına neden olmaktadır (Rollins vd., 2012).

Barınma koşulları ile psikolojik iyi oluş arasında çeşitli bağlantılar bulunmaktadır. Mutluluğu odağına alan öznel iyi oluş yaklaşımı, iyi oluşu genel yaşam memnuniyeti ve mutluluk ekseninde açıklamaya çalışırken psikolojik iyi oluş yaklaşımı büyük ölçüde insanın gelişimi ve yaşamın varoluşsal zorluklarını karşısında işlevselliği korumaya odaklanmaktadır (Keyes vd., 2002). Ryff vd. (1995)'e göre psikolojik iyi oluş düzeyi yüksek kişiler kendini olumlu ve olumsuz yönleriyle kabul etmiş, başkalarıyla olumlu ilişkiler kurabilen, özerlik duygusuna sahip olup kendi kaderini kendi tayin edebilen, gündelik yaşamdaki işleri yönetebilen ve yeterlilik hissine sahip, dış dünya üzerinde belli bir kontrol duygusu olan, yaşamını anlamlı bulan ve amaçları olan, sürekli gelişim hissine sahip kişilerdir. Psikolojik iyi oluş cinsiyete, yaşa, medeni duruma, sağlık durumuna, sosyo-ekonomik düzeye, sosyal destek sistemlerinin varlığına ve yaşam koşullarına göre değişmektedir. Düşük ekonomik düzeye sahip ve eğitim düzeyinin de düşük olduğu gelişmekte olan ülkelerde sosyo-ekonomik düzey ile psikolojik iyi oluş arasında pozitif bir korelasyon bulunmuştur (Howell & Howell, 2008). Yaşam üzerinde belli bir kontrol duygusu geliştirmek barınma koşulları üzerinde de söz sahibi olmakla ilgilidir. Barınma maliyetini karşılayamama ve kötü fiziksel ortamın yarattığı stres, mahremiyet eksikliği, güvenlik sorunları ve evsizlik riski psikolojik iyi oluşu olumsuz etkileyebilecek faktörler arasındadır. Bu bağlamda yoksul ailelerin barınma koşulları ve bu koşulların psikolojik iyi oluş düzeyleri ile bağlantıları araştırılmaya değer bir konu olarak ön plana çıkmaktadır.

Yoksul aileler yoksullukla ve barınma sorunları ile mücadele etmek için çeşitli sosyal yardımlara başvuru yapmaktadır. Türkiye'de sosyal yardımlar, 3295 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu çerçevesinde düzenlenmiştir. Bu kanuna göre, sosyal yardım başvurusunda bulunabilecek yoksul aileler, muhtaç durumda olup sosyal güvenlik kurumlarına bağlı olmayan ve bu kurumlardan herhangi bir gelir ya da aylık almayan vatandaşlar ile "hanedeki kişi başına düşen gelirin, on altı yaşından büyükler için belirlenmiş olan net asgari ücretin üçte birinden daha az olan kişiler, ayrıca doğal afetlerden zarar görenler, şehit yakınları ve gaziler" olarak tanımlanmaktadır. Yoksul aileler; aile yardımları, barınma-gıda-yakacak-elektrik-doğalgaz tüketim desteği, engelli-yaşlı yardımları, sağlık yardımları, eğitim yardımları vb. düzenli ve düzensiz yardımlara başvuru yapabilmektedir (ASHB, 2022, s. 131).

Barınma Hakkı ve Elverişli Konut İlkeleri

Yaşama elverişli, karşılanabilir, insan onuruna yaraşır bir konutta yaşamak her insanın temel hakkıdır. Barınma hakkı; yaşlı, engelli, çocuk, afetzede vb. dezavantajlı grupların konuta erişiminin mümkün olduğu, sosyal imkânlarla yakın, kira artışlarının denetlendiği, konut yardımlarıyla konut edinme gücüne kavuştukları bir konut sisteminin varlığını ifade etmektedir (Olgun, 2022).

Barınma hakkı sosyal bilimlerle insan hakları hukukunun kesişiminde yer alan bir konudur. Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin 11. Maddesinde "herkesin yeterli beslenme, giyim ve konut da dâhil olmak üzere kendisi ve ailesi için yeterli bir yaşam düzeyine sahip olma hakkı" olduğu ifade edilmiştir.

BM Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin 4 nolu genel yorumu doğrudan elverişli/yeterli konut hakkına odaklanmış ve elverişli konutu 7 ilke çerçevesinde detaylı biçimde açıklamıştır. Bu ilkeler karşılanabilirlik, erişilebilirlik, kullanım güvencesi, konum, yaşanabilirlik, kültürel elverişlilik, altyapı, kentsel fırsat ve olanaklar gibi kentsel hizmetlerin kullanılabilirliğidir. Kullanım güvencesi ister mülk sahibi ister kira olsun, kullanım türüne bakılmaksızın zorla tahliye, taciz ve diğer tehditlere karşı hukuki koruma sağlayan, bir dereceye kadar kullanım hakkı güvenliğine sahip olmaktır. Karşılanabilirlik/ödenebilirlik, konutun giderlerinin diğer temel ihtiyaçların karşılanmasını tehdit etmeyecek veya tehlikeye atmayacak düzeyde olmasını ifade etmektedir. Karşılanabilir konut, bir hanehalkının konut maliyetlerinin gelire oranı (Mulroy & Ewalt, 1996) üzerinden hesaplanmakta, hanelerin gelirlerinin %30 veya daha fazlasının konut giderlerine harcanması konut karşılanabilirliği sorunu olarak kabul edilmektedir. Gelirlerinin %50 ve daha fazlasını konuta harcayanların ise ciddi biçimde konut maliyet yükü altında olduğu kabul edilmektedir (Belsky vd., 2005; OECD/European Commission, 2015). Kentsel hizmetlerin kullanılabilirliği, konutun sağlık, güvenlik, konfor ve beslenme için gerekli olan imkânlarla, temiz içme suyuna, yemek pişirme, ısınma ve aydınlatma için enerjiye, altyapıya, sanitasyon ve temizlenme için gerekli altyapıya, gıda depolama araçlarına, çöp imhası olanaklarına sahip olmasıdır. Erişilebilirlik, konutu kullanan tüm kişilerin ama özellikle yoksul, yaşlı, fiziksel ve ruhsal engelli, çocuk, doğal afet mağdurları, ölümcül hastalar vb. dezavantajlı grupların konut alanına erişebilmesidir. Yaşanabilirlik, konutun sakinlerine yeterli alan sağlaması, içinde barınanları soğuktan, nemden, sıcaktan, yağmurdan, rüzgârdan ve sağlığa yönelik diğer tehditlerden koruması bakımından yaşanabilir olmasıdır. Konum, konutun istihdam seçeneklerine, sağlık hizmetlerine, okullara, çocuk bakım merkezlerine, kent

merkezine ve park, yeşil alan vb. sosyal olanaklara ulaşmanın zamansal ve finansal açıdan maliyetinin uygun olmasını ifade etmektedir. Bu hizmetlere erişimin özellikle yoksul ailelerin bütçelerinde yük oluşturmayacak şekilde planlanması beklenmektedir. Bu ilke aynı zamanda konutun konumu itibarıyla barınanların sağlığını tehdit etmeyecek alanlara inşa edilmesi gerekliliğini de vurgulamaktadır. Kültürel yeterlilik, binanın inşa edilme şeklinin, malzemelerinin kültürel kimliği yansıtmasını, uygun biçimde modern teknolojik olanaklara sahip olmasını ifade etmektedir (OHCHR, 1991; Şengel, 2013; UN HABİTAT, 2014; Uyar, 2006).

Araştırmanın Yöntemi

Araştırma kapsamında sosyal yardım alan ailelerin barınma koşulları ve psikolojik iyi oluş düzeyleri inceleneceğinden nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmanın Modeli

Araştırma kapsamında evren içinden seçilen bir örneklemini inceleyerek evrene ait genel eğilimlerin, görüş veya tutumların sayılarla betimlenmesini sağlayan tarama modeli (Creswell & Crewell, 2021, s. 12) kullanılmıştır. Bu bağlamda sosyal yardımlardan faydalanan ailelerin mevcut barınma koşulları ve psikolojik iyi oluşları tarama modeliyle incelenmiştir. Ayrıca değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koymayı amaçlayan ilişkisel tarama modelinden faydalanılmıştır. Araştırma kapsamında sosyal yardım alan yoksul ailelerin barınma koşullarını ortaya koymak için tanımlayıcı istatistiklerden ve korelasyon analizlerinden faydalanılmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemini

Araştırma evrenini Sinop'ta yaşayan ve sosyal yardım alan aileler oluşturmaktadır. Barınma koşulları kentsel yaşam dinamiklerinden etkilendiğinden görece olarak büyük ilçelere odaklanılmıştır. Bu kapsamda Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürlüklerinden alınan bilgilere göre Sinop'ta sosyal yardımdan faydalanan yaklaşık üç bin, Boyabat'ta yaklaşık dört bin altı yüz altmış beş, Gerze'de yaklaşık iki bin hane bulunmaktadır. Bu bilgiye göre Sinop ve iki ilçesinde 9665 hane sosyal yardım almaktadır. Örneklem sayısının belirlenmesinde Saunders vd. (2018, s. 281)'in oluşturduğu farklı evren büyüklükleri için minimum örneklem hacimlerinden faydalanılmıştır. Buna göre on bin evren için yüzde beş hata payı ile üç yüz yetmiş kişi örneklem olarak belirlenmiştir.

Araştırmada olasılıklı olmayan örnekleme türlerinden kota örnekleme kullanılmıştır. Kota örnekleme araştırmacının öncelikle araştırmaya katılacak kişilerin seçileceği kategorileri ve bu kategorilerde bulunması gereken kişi sayısını (kotayı) belirlediği ardından her kategoride önceden belirlenmiş örnek olay sayısına ulaşmak için katılımcıların gelişigüzel seçildiği olasılıklı olmayan bir örnekleme çeşididir. Bu örnekleme türünde gelişigüzel örneklemeden farklı olarak bazı çeşitliliklerin örnekleme de bulunması garanti edilmekte ve örneklemin temsil gücü artmaktadır (Neuman, 2006, s. 322). Kota örnekleme türünde eğer örnekleme dâhil edilecek kişiler tarafsız ve titiz seçilirse örneklemin temsil gücü artmaktadır (Özen & Gül, 2007, s. 414). Kota örnekleme iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada örneklem kategorisine karar verilmekte ve ardından bu kategorinin kotası belirlenmekte; ikinci aşamada belirlenen kota, kişilerin ulaşılabilir olma durumuna göre gelişigüzel doldurulmaktadır. Bu bağlamda araştırmacılar tarafından ikamet edilen idari

birim, örnekleme kategorisi olarak belirlenmiştir. Öncelikle ikamet yeri kategorisinde Sinop il merkezi, Boyabat ve Gerze ilçelerinde sosyal yardım alan ailelerin sayısı evrene (9665) bölünmüş ve elde edilen oran örneklem sayısı ile çarpılarak her idari birimden örnekleme dâhil edilecek kişi sayısına ulaşılmıştır. Buna göre Sinop il merkezinden sosyal yardım alan 114, Boyabat ilçesinden 178, Gerze ilçesinden 78 kişinin veri toplama sürecine dâhil edilmesine karar verilmiştir. Araştırma sürecinde il merkezinden 118, Boyabat'tan 179, Gerze'den 79 olmak üzere sosyal yardım alan toplam 376 kişiye ulaşılmıştır.

Veri Toplama Süreci

Veri toplama sürecinde sosyal yardım alan kişilerin sosyo-demografik bilgileri, sosyal yardım bilgileri, konut bilgileri, barınma koşulları ve konut çevresine dair bilgi toplamayı amaçlayan ve araştırmacılar tarafından oluşturulan Barınma Koşulları Anket Formu ile Psikolojik İyi Oluş Ölçeği kullanılmıştır. Veriler sosyal yardım alan kişilerle yapılan yüz yüze görüşmelerle toplanmıştır. Görüşmeler ortalama 15-20 dakika sürmüştür. Veriler Haziran-Ağustos 2024 tarihlerinde toplanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında araştırmacılar tarafından oluşturulan sosyo-demografik bilgiler ve konutun fiziksel koşulları, ödenebilirliği, çevresi, konumu, ulaşım olanaklarına yakınlığına ilişkin bilgiler elde etmeye yönelik "Barınma Koşulları Anket Formu" ile geçerlik ve güvenilirliği Telef (2013) tarafından yapılmış "Psikolojik İyi Oluş Ölçeği (PİÖÖ)" kullanılmıştır.

Barınma Koşulları Anket Formu, sosyo-demografik bilgiler, sosyal yardım bilgileri, konut bilgileri (mülkiyet/kira/oda sayısı vb.), barınma koşulları (konut karşılanabilirliği, yeteri kadar gün ışığı alması, eşya durumu, altyapı, sağlığa uygunluk vb.), konut çevresinin özellikleri (ulaşım, bina ve mahalleye dair bilgiler vb.), konutla ilgili yaşanan sorunlar olmak üzere 6 kısım ve 75 maddeden oluşmaktadır. Son maddede katılımcılara "Konutunda ne olsun isterdin?" sorusu yöneltilmiş ve aslında en çok sorun yaşadıkları ve ihtiyaç duydukları şey öğrenilmek istenmiştir.

Diener vd. (2009) tarafından geliştirilen Psikolojik İyi Oluş Ölçeği; bireylerin sosyo-psikolojik iyi oluşunu değerlendirmek amacıyla, önceki iyi oluş ölçümlerini tamamlayıcı nitelikte tasarlanmış, bireyin sosyal ilişkileri, başkalarına yardım etme, anlamlı bir yaşam sürme gibi unsurları içeren bir ölçme aracıdır. Türkiye'de bu ölçeğin uyarlama ve geçerlilik çalışmaları ise Telef (2013) tarafından gerçekleştirilmiştir. Telef'in çalışmasında faktör analizi sonucunda ölçeğin tek faktörlü bir yapıya sahip olduğu ve iç tutarlılığının 0.80 olduğu saptanmıştır. Psikolojik İyi Oluş Ölçeği 8 maddeden oluşmaktadır ve "kesinlikle katılmıyorum" (1) ile "kesinlikle katılıyorum" (7) arasında derecelendirilmektedir.

Anketi geçerli olarak kabul edilen 376 katılımcının yanıtlarından psikolojik iyi oluş ölçeğinin geçerliği doğrultusunda güvenirlik analizleri kapsamında, öncelikle madde-toplam korelasyonu kullanılarak madde analizine bakılmıştır.

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmaya başlamadan önce, araştırma tasarımının ve veri toplama araçlarının uygunluğu konusunda Sinop Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan 31

Mayıs 2024 tarih ve 2024/129 sayılı onay alınmıştır. PİÖÖ'nün kullanılması için geliştiren araştırmacıdan e-posta yoluyla izin alınmıştır. Görüşmeye başlamadan önce katılımcılar çalışmanın amacıyla ilgili bilgilendirilmiş ve çalışmaya gönüllü olarak katılmaları için aydınlatılmış onayları alınmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi SPSS22 ve Microsoft Excel paket programları kullanılarak yapılmıştır. Analiz yöntemi olarak genel istatistikler için sıklıklar ve yüzdelikler ayrıştırılıp raporlanmıştır.

PİÖÖ'nün genel iç tutarlılık katsayısı (cronbach alfa) 0,71'dir. Psikolojik bir test için hesaplanan güvenilirlik katsayısının 0,70 ve daha yüksek olması test puanlarının güvenilirliği için genel olarak yeterli görülmektedir (Büyüköztürk vd., 2013). Bu bağlamda Psikolojik İyi Oluş ölçeğinin genel iç tutarlılık katsayısının, ölçek puanlarının güvenilirliği için yeterli olduğu söylenebilir. Güvenirlik analizinden sonra verilerin normal dağılıp dağılmadığını anlamak için çarpıklık-basıklık katsayıları kullanılmıştır. Tabachnick vd. (2013)'e göre bu katsayıların -1,5 ve +1,5 arasında olması normal dağılım gösterdiği anlamına gelmektedir. PİÖ serisi için çarpıklık ve basıklık katsayıları sırasıyla 0,327 ve 0,258 olarak bulunmuştur. Bu bağlamda veriler normal dağılmaktadır. Veriler normal dağıldığından değişkenler arasındaki ilişkinin incelemesi adına Pearson korelasyon katsayısından faydalanılmıştır. Korelasyon analize ek olarak gruplar arası farklılık için t testi ve ANOVA testinden faydalanılmıştır. Konut karşılanabilirliği ve kira zam oranını hesaplamak için mevcut verilerden Excel aracılığıyla yeni veri türetilmiştir.

Bulgular

Sosyo-Demografik Bulgular ve Sosyal Yardım Bilgileri

Araştırmaya katılanların %74,2'si kadınlardan, %25,8'i ise erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcıların yaş ortalaması 46,2'dir. Katılımcıların %54,5'i evli, %25,8'i boşanmış, %11,4'ü dul ve %4,5'i bekâr bireylerden oluşmaktadır.

Katılımcıların çocuk sayısı 0 ile 7 arasında değişmekte, ankete katılım sağlayan kişilerin %59,3'ünün 2 ya da 3 çocuğu bulunmaktadır. Eğitim durumu açısından değerlendirildiğinde katılımcıların genel olarak %49,5 oranı ile ilköğretim eğitimi aldığı, lise ve üzeri eğitime sahip olanların oranının %17,6 olduğu görülmektedir.

Kişilerin çalışma durumları incelendiğinde katılımcıların %60,4'ü işsizdir. Diğer seçeneğini işaretleyen ve düzenli bir geliri olmayanların oranı %22,2'dir. Sosyal yardım alan ailelerin aylık ortalama gelirlerinin 10.350 TL olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların %95,7'si toplam gelirlerinin ihtiyaçlarını karşılamaya yetmediğini ifade etmiştir.

Katılımcıların ikamet ettikleri bölge genel olarak il ve ilçe merkezinde yer almakta, %4,5'lik bir kesim köylerde yaşamaktadır. Katılımcıların %54,3'ü apartmanda, %39,9'u müstakil konutta ikamet etmektedir. İkamet edilen konut türü ile yaşanan kentsel alanın bağlantılı olduğunu ve müstakil konutlarda oturanların daha çok Boyabat ilçesinde ikamet ettiğini ifade etmek mümkündür.

Katılımcıların tamamı en az bir kurumdan yardım almıştır. Aynı anda birden fazla kurumdan yardım alanlar da bulunmaktadır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma

Vakfı (SYDV) tarafından sunulan aile destek programı kapsamında nakdi destek alan katılımcıların aynı anda elektrik tüketim desteği de aldığı gözlemlenmiştir. Yüzdesel olarak hesaplandığında katılımcıların %97,8'i SYDV'den, %18,35'i bağlı bulunduğu Belediyeden, %16,75'i Sosyal Hizmet Merkezi (SHM)'nden, %1'i STK'lardan yardım almıştır. Katılımcıların % 79,5'inin aile destek programından, % 79,5'inin elektrik tüketim desteğinden, %42,2'sinin gıda yardımından, %41,1'inin yakacak (kömür) yardımından, %36,9'unun doğalgaz tüketim desteğinden, %17'sinin engelli aylığından, %5'nin yaşlı aylığından, %6,6'sının barınma yardımından (konut yapımı, onarımı vb.), %1'inin kira amaçlı nakdi yardımdan faydalandığı tespit edilmiştir. Katılımcıların işaretledikleri %22 oranındaki diğer sosyal yardım türü çoğunlukla gıda temini amaçlı verilen nakdi yardımdır.

Sosyal yardım alan ailelerin SHM'nin sunduğu sosyal ve ekonomik destek hizmeti ve evde bakım hizmetlerinden faydalandıkları gözlemlenmiştir. Katılımcıların %40'ının sosyal ve ekonomik destek hizmetinden, % 28'inin evde bakım hizmetinden faydalandıkları tespit edilmiştir. Belediyelerin genel olarak yaptığı yardımların ise gıda ve kırtasiye yardımı olduğu görülmektedir. Katılımcıların %55'i belediyelerin sunduğu gıda yardımından, %13'ünün kırtasiye yardımından faydalandıkları tespit edilmiştir. Katılımcılar görüşmeler sırasında belediyelerin gıda yardımını yalnızca ramazan ayında yaptığını ifade etmişlerdir.

Konutun Nitelikleri

Sosyal yardım alan ailelerin %43,6'sının giriş katta, %21,3'ünün birinci katta ve %14'ünün ikinci katta yaşadığı, ikamet edilen konutta genel olarak eş ve çocuklarla birlikte çekirdek aile olarak yaşandığı belirtilmiştir. Katılımcıların %13,6'sı eşi ve çocukları dışında birileriyle yaşadığını belirtmiş ve analiz sonucunda bunların çoğunluğunu torunların oluşturduğu tespit edilmiştir. Konutlarda genel olarak 3 veya 4 kişi ikamet etmektedir. Konutların %19,1'inde engelli, %66'sında yaşlı (65 yaş üzeri) birey bulunmaktadır.

Katılımcıların %65,9'u kira verdiğini belirtmiştir. Sinop il merkezinde sosyal yardım alan ailelerin kira ortalamasının 6.525 TL; Boyabat ilçesinde 3.985 TL ve Gerze ilçesinde 5.145 TL olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1'de konut karşılanabilirliğine dair bulgular yer almaktadır. Konuta dair kira ve fatura giderlerinin toplam gelire oranının yüzdelik dağılımlarına bakıldığında sosyal yardım alan ailelerin ciddi anlamda konut karşılanamazlığı yaşadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 1. Konut Karşılanabilirliği

Konut giderlerinin toplam gelir içindeki oranı (%)	Sıklık	Yüzde
29 ve altı	141	37,5
30 - 49	89	23,7
50 ve üzeri	146	38,8
Total	376	100

Sosyal yardım alan ailelerin %38,8'i gelirlerinin %50 ve üzerini; %37,5'i gelirlerinin %29 ve altını; %23'ü gelirlerinin %30- 49'luk bir kısmını konutun kira, fatura vb.

giderlerine harcamaktadır. Konutun yalnızca kirasına yapılan harcama dikkate alındığında ise katılımcıların %28,8'inin gelirlerinin %50 ve üzerini, %22,3'ünün gelirlerinin %30-49'luk kısmını, %48,9'unun ise gelirlerinin %29 ve altını konutun kirası için harcadıkları görülmektedir. Buna göre fatura ve diğer giderlerden arındırılmış harcama oranlarına bakıldığında katılımcıların yarıdan fazlasının gelirlerinin %30'undan fazlasını yalnızca kira için harcadıkları tespit edilmiştir.

Kiraladığı konutta bir yıldan fazla kalanlara bir önceki yıl ve şu an ödedikleri kira miktarı sorulmuş böylelikle kiralarına ne kadar zam yapıldığı öğrenilmiştir. Yapılan analizlerde eski kiralarının 3-4 katı kimi zaman 9 katını bulacak şekilde zam yapıldığı tespit edilmiştir. Yüzdelik dilimleri Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: Kiraya Yapılan Zam Oranı

Zam oranı (%)	Sıklık	Yüzde
29 ve altı	14	5,64
30 - 49	39	15,72
50 ve üzeri	195	78,62
Total	376	100

Sosyal yardım alan ailelerin % 78,6'sının kirası %50'den fazla, %15,7'sinin kirası %30-40 arasında, %5,6'sının kirası %29 ve altı oranda artmıştır.

Konut mülkiyetleri açısından değerlendirildiğinde kiracı olmayan katılımcılar genellikle yaşadıkları konutun kendine veya eşine ve ana/babaya ait olduğunu belirtmiştir. Konutta ikamet süresi genel olarak %41,2 oranında ortalama 4-8 yıldır. Katılımcıların %54,5'i son 5 yılda hiç taşınmadığını, %37,2'si 1-2, %6,1'si 3-4, %1,6'sı 5'ten fazla olacak şekilde taşındıklarını belirtmiştir. Taşınma nedenlerini sorduğumuzda katılımcıların %34'inin kirayı karşılayamama, %26'sının ev sahibiyle sorun yaşama, % 25'inin kiraya fazla zam yapılması, %25'i konutun nem, rutubet, küf gibi sorunları olması, %17'sinin boşanma, %11'inin mevcut konutta okula ulaşım sorunu olması nedeniyle taşındıkları bulgularına ulaşılmıştır. Taşınma nedenlerinde diğer seçeneğini işaretleyen katılımcıların %48 olduğu ve ev sahibinin kendisinin, oğlunun vb. taşınacağını söylemesi, evin satılması, zorla tahliye edilme gibi nedenlerle taşındıkları tespit edilmiştir.

Katılımcıların %79,3 ünün kira sözleşmesi bulunmamaktadır. Isınma aracı olarak %45,4'ü soba, %52,9'u doğalgaz/kat kaloriferi kullanılmaktadır. Konutların %60,4'ünde balkon, %77,4'ünde ayrı bir mutfak, %16,2'sinde asansör, %24,2'sinde ya-lıtım bulunmaktadır. Konutların %5,1'inde mutfak dışında 1 oda bulunmakta, %20,5'inde 2 oda; %62'sinde 3 oda; %12,2'sinde mutfak dışında 4 oda bulunmaktadır.

Konutların %98,4 ünde en az 1 banyo bulunmaktadır. İkamet ettiğiniz bina ne sıklıkta temizlenmektedir sorusuna katılımcıların %18,4'sı haftada bir, %4'ü iki haftada bir, %16'sı ayda bir, %42'si hiç, %19,1'i diğer zamanlar olarak cevap vermiştir. Diğer seçeneği binanın apartman sakinlerince düzensiz biçimde temizlendiğini ifade etmektedir.

Barınma Koşullarına İlişkin Değerlendirmeler

Sosyal yardım alan ailelerden kira ödeyenlerin %36'sı kirasını düzenli ödeyebilirken %36,3'ü ödeyememekte, katılımcıların %60'ı kirasını ödenebilir bulmakta, %36'sı ödenemez bulmaktadır. Katılımcıların %47,6'sı faturalarını düzenli ödeyebilirken %46,8'i ödeyememektedir. Kirada oturanların %60'ı evin kirası, bakımı gibi konularda ev sahibi ile anlaşırken %29,8'i anlaşamamaktadır. İkamet ettiği konutu kullanışlı bulanların oranı %34,6, konutunda yeteri kadar depolama alanı olduğunu düşünenlerin oranı %46,3, yeterli eşyası olduğunu düşünenlerin oranı %48,1, konutunun yeteri kadar gün ışığı aldığını düşünenlerin oranı %51,1, konutun yeteri kadar ısındığını düşünenlerin oranı %21,5 düşünmeyenlerin oranı %72,6, konutunda ihtiyaçları için yeterli alanın olduğunu düşünenlerin oranı %58, konut altyapısının yeterli olduğunu düşünenlerin oranı %37,2, elektrik, su, ısınma sistemlerinin sağlam olduğunu düşünenlerin oranı %48,1, nem rutubet küf gibi sorunları olduğu bildirenlerin oranı %33,2, konut malzemesinin sağlam olduğunu düşünenlerin oranı %27,7, depreme dayanıklı olduğunu düşünenlerin oranı %22,1, aile ihtiyaçlarını karşılamaya yeterli olduğunu düşünenlerin oranı %30,6, sağlıklı bir konut olduğunu düşünenlerin oranı %46, kent merkezine rahatlıkla ulaşabildiğini bildirenlerin oranı %46, kentin sunduğu ulaşım imkânlarını yeterli bulanların oranı %26,1'dir.

Konut çevresi özellikleriyle ilgili olarak; yaşanan bölgede çocuk parkı yeşil alan yeterli olduğunu düşünenlerin oranı %35,1, çocuklarının okula tek bir araçla gitmesinin kolay olduğunu bildirenlerin oranı %56,68, okul için ulaşım araçlarını yeterli görenlerin oranı %37,32'dir. İş yerine tek bir araçla rahatça ulaşabileceğini söyleyenlerin oranı %69,13, iş yerine gitmek için ulaşım araçlarını yeterli bulanların oranı %37,36'dır. Sağlık ocağı eczaneye rahatlıkla ulaşabileceğini bildirenlerin oranı %59,3, hastaneye tek bir araçla ulaşabileceğini bildirenlerin oranı %35,1, hastaneye gitmek için ulaşım araçlarının yeterli olduğunu düşünenlerin oranı %21,8, kamu remi kurumlara gitmek için ulaşım araçlarının yeterli olduğunu düşünenlerin oranı %62,2'dir. Binada komşuluk ilişkilerinin iyi olduğunu düşünenlerin oranı %69,7, mahallede komşuluk ilişkilerinin iyi olduğunu düşünenlerin oranı %74,7, ihtiyaç halinde komşularından yardım isteyebileceklerin oranı %62,5, oturduğu binayı güvenli bulanların oranı %66, mahalleyi güvenli bulanların oranı %70,7'dir. Konutunda sık sık sağlık sorunu yaşayanların oranı %34,3 olarak saptanmıştır. En çok astım, bronşit ve alerjik hastalılara rastlanılmıştır. Bu hastalıkların yaşadığı konutla ilgili olduğunu düşünenlerin oranı %52,38, kararsız olanların oranı %20,63 ve yaşadığı bu sağlık sorunlarının konuttan bağımsız olduğunu düşünenlerin oranı %26,98'dir.

Sosyal yardımlardan faydalanan kişilere ikamet ettikleri konutta en sık yaşadıkları sorunları işaretlemeleri istenmiştir. Katılımcıların %67'si ısınamama, %58,7'si bakımsızlık, %57,4'ü nem/rutubet/küf, %40,4'ü konutun kanalizasyon, su, elektrik altyapı sorunlarından en az birini, %39,3'ü konutun gün ışığı almaması, %35,3'ünün ulaşım, %30,3'ü böcek/haşere (katılımcılar hamamböceği, karaböcek, kertenkele, fare şeklinde ifade etmiştir), %29,7'si odaların kullanışsız olması (odaların çok küçük olması), %23,1'i oda sayısının azlığı, %19,9'u kalabalıklık, %19,1'i depolama alanı/kiler olmaması/yetersizliği, %16,4'ü güvenlik (kapının ve pencerelerin ahşap olması, evin yıkılma tehlikesinin olması, pencerelerde parmaklık olmaması) sorunu yaşamaktadır. Diğer seçeneğini işaretleyen ve %46,5'lik dilimi oluşturan katılımcıların genel olarak ev sahibi ile sorun yaşama, yağmur yağdığında evin çatıdan veya duvarlardan su alması, camlardan soğuk ve su gelmesi, konutun mesken niteliği

olmaması nedeniyle faturaların yüksek gelmesi gibi sorunlar yazdıkları görülmüştür.

Son olarak katılımcılara “konutunda ne olsun isterdin?” sorusu sorulmuştur. Katılımcıların % 30’u bakım-onarım, % 10,9’u doğalgaz, %10,6’sı fazladan bir oda (çocuklar için), %9’u eşya (çocuklar için yatak, dolap, çalışma masası ve buzdolabı), %4,2’si asansör, %3,9’u balkon istediğini ifade etmiştir. Yüzdeliği düşük olan ancak ifade edilen diğer talepler ayrı mutfak, dış cephe kaplama/bina yalıtımı, çatı tadilatı, gün ışığı, bina temizliği, parke zemin ve taşınmak şeklindedir.

Psikolojik İyi Oluş Düzeyleri

Psikolojik iyi oluş (PİO) ölçeğinin genel puan ortalaması 3,14 olarak hesaplanmıştır. Genel skor 3.14 katılımcıların biraz katılmıyorum seviyesinde eğilim gösterdiğini açıklamaktadır. Bulgular Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3: Psikolojik İyi Oluş Düzeyleri

	<i>N</i>	<i>Aralık</i>	<i>Minimum</i>	<i>Maksimum</i>	<i>Ortalama</i>	<i>Std Sapma</i>
<i>Ölçek</i>	378	4,88	1,25	6,13	3,14	96

Genel PİO skoru oluşturulurken ölçeği oluşturan 8 ifadenin ortalaması alınmış, kişiyi temsilen ortalama puan kullanılmıştır. Sosyal yardım alan ailelerin psikolojik iyi oluş düzeyleri düşüktür. PİO düzeyinin cinsiyete, medeni duruma göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğine bakmak için t testi yapılmış ve anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Ancak yapılan ANOVA testinde PİO düzeylerinin eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermekte olduğu, okur-yazar olma ile ilköğretim, ortaokul, lise düzeyinde eğitime sahip olmak arasında anlamlı farklılık bulunduğu tespit edilmiştir.

PİO düzeyi ile kira miktarı arasında ilişki bulunmamıştır. Ancak ANOVA testinde ikamet edilen yere göre PİO puanlarında anlamlı bir farklılık (sig 3,03) bulunmuştur. Buna göre ilçe merkezi ile il merkezinde yaşayanların PİO skorları (sig 0,03) farklılık göstermektedir. İl merkezinde yaşayanların puan ortalaması 3,34; Boyabat için puan ortalaması 3,13; Gerze için ortalaması 2,95’tir. Buna göre Merkez ve Boyabat arasında anlamlı bir farklılık yok iken (sig 0,154); Merkez ve Gerze arasında farklılık vardır (sig 0,012). Boyabat ve Gerze arasında PİO puanları bakımından anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

Psikolojik iyi oluş düzeyleri ile yaş arasında 0,223’lük pozitif yönlü ilişki, eğitim durumu arasında 0,242’lik pozitif yönlü, aylık toplam gelir arasında 0,234’lük pozitif yönlü, konutta yaşayan kişi sayısı ile 0,149’luk pozitif yönlü, kira miktarı ile 0,153’lük negatif yönlü, konutun ihtiyaçları karşılamasıyla 0,167’lik negatif yönlü ilişki bulunmaktadır. Buna göre yaş, eğitim düzeyi, aylık toplam gelir, konutta yaşayan kişi sayısı arttıkça psikolojik iyi oluş düzeyi artmakta; konutun kira miktarı arttıkça psikolojik iyi oluş azalmaktadır. Bununla birlikte psikolojik iyi oluş düzeyi arttıkça yaşanan konutun ihtiyacı karşılama durumuna katılım düzeyi azalmaktadır. Bu bağlamda katılımcıların psikolojik iyi oluş düzeyleri arttıkça yaşadıkları konutu daha eleştirel biçimde değerlendirdiklerini ifade etmek mümkündür. Bu durum anketler doldurulurken yapılan görüşmelerde de gözlemlenmiştir. Katılımcıların çoğu barınma koşulları kötü olsa da “idare ediyoruz, yetirmeye çalışıyoruz,

bize yetiyor işte, taşınısak daha kötü olur burası yine iyi” şeklinde çoğunlukla konut koşullarını pozitif bir biçimde değerlendirmeye çalışmıştır. Sosyal yardım alan ailelerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin genellikle düşük olduğu göz önünde bulundurulduğunda psikolojik iyi oluş arttıkça konutu daha gerçekçi biçimde değerlendirmeye çalışmalarına dair bulgu anlamlıdır.

Tartışma

Araştırma bulgularından hareketle sosyal yardım alan kişilerin genellikle (%54,5) evli kadın olduğu ancak çeşitli nedenlerle tek olan kadınların oranının yaklaşık %45 olduğu görülmektedir. Bu sonuç literatürde sosyal yardım alan ailelerle yapılan pek çok çalışmada sosyal yardım başvurularını çoğunlukla kadınların yaptığına dair bulgularla paralellik göstermektedir (Güneş, 2014; Körükmez, 2008; Kutlu, 2015; Sallan-Gül, 2005).

Sosyal yardım alan ailelerin ortalama gelirleri 10,350 TL’dir. Eylül 2024 için açıklık sınırının neredeyse 20.000 TL olduğu göz önünde bulundurulduğunda derin bir yoksulluk yaşandığı ifade edilebilir. Sosyal yardım alan ailelerin %38,8’i, gelirlerinin %50 ve üzerini; %37,5’i gelirlerinin %29 ve altını; %23’ü gelirlerinin %30-49’luk bir kısmını konutun kira, fatura vb. giderlerine harcamaktadır. Katılımcıların %65,9’u kira verdiği düşünüldüğünde ciddi anlamda konut karşılanamazlığı yaşadıkları anlaşılmaktadır. Körükmez (2008)’in sosyal yardım alan kişilerle yaptığı bir çalışmada katılımcıların en önemli harcama kaleminin kira ve gıda olduğu, ancak kıtlık zamanı gıda harcamaları kısılabiliyorken kira ve faturalardan kısılma yapılamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Ocak (2016)’ın yoksul hanelerle yaptığı çalışmada kira ödemenin hem ağır bir yük hem de en büyük sıkıntı kaynağı olarak görüldüğü tespit edilmiştir. Bu bulgular bizim çalışmamız ile paraleldir. Sosyal yardım alan ailelerden kira ödeyenlerin %36’sı kirasını düzenli ödemekte, %36,3’ü ödeyememekte, %60’ı kirasını ödenebilir bulmaktadır. Kiralarını ödenebilir bulmaları taşınma maliyeti ve güncel kira miktarları ile ilişkilidir. Bu durum veri toplama sürecinde gözlemlenmiştir. Veri toplama sürecinde kirasını ödenebilir bulduğunu ifade eden kişiler taşınma ve yeni bir konut kiralamanın maliyetinin daha fazla olacağını ve bu nedenle kiralarını ödemekte zorlansalar da ödenebilir bulduklarını sıklıkla ifade etmişlerdir.

Sosyal yardım alan ailelerin % 78,6’sının kirası %50’den fazla, %15,7’sinin kirası %30-40 arasında, %5,6’sının kirası %29 ve altı oranda artmıştır. Katılımcıların %79,3’ünün kira sözleşmesinin bulunmadığı göz önünde bulundurulduğunda sosyal yardım alan ailelerin elverişli konut ilkelerinden biri olan kullanım güvencesine sahip olmadıklarını ve her an ikamet ettikleri konuttan tahliye edilme riski ile karşı karşıya olduklarını söylemek mümkündür. Katılımcıların son beş yıl içindeki taşınma nedenleri tahliye edilmek ve ev sahibiyle yaşanan sorunlardır. Ayrıca katılımcıların önemli bir kısmının (%12,7) ev sahibinin kendisinin ya da oğlunun yerleşecek olması, evin satılacak olması nedeniyle taşınmak zorunda kaldıklarını ifade etmeleri Türkiye’de kiracı olan yoksul ailelerin dolaylı biçimden konuttan tahliye edildikleri anlamına gelmektedir.

Araştırmanın bulguları elverişli konut ilkelerinden yaşanabilirlik kapsamında değerlendirildiğinde konutun sakinlerine yeterli alan sağlaması, içinde barınanları soğuktan, nemden, sıcaktan, yağmurdan, rüzgârdan ve sağlığa yönelik diğer tehditlerden koruması beklenir. Ancak katılımcıların konutlarda genellikle 3-4 kişinin

yaşadığı ve yaşanan konutların genellikle 2+1 şeklinde olduğu sonucundan hareketle oda sayısının yetersiz olduğu söylenebilir. Nitekim katılımcıların konutla ilgili yaşadıkları sorunlara bakıldığında katılımcıların %23,1'inin oda sayısının azlığından memnun olmadıkları ve % 29,7'sinin odaların kullanışsız olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Odanın kullanışsız olması odanın küçük olduğunu ifade etmektedir. Bu veriler birlikte değerlendirildiğinde konut kalabalıklığı yaşandığı yani konuttaki herkes için yeterli alan olmadığı ifade edilebilir. Isınma açısından bakıldığında katılımcıların %45,4'ü ısınma aracı olarak soba, %52,9'si doğalgaz/kat kaloriferi kullanmakta ve %72,6'sı konutun yeteri kadar ısınmadığını düşünmektedir. Bu bağlamda sosyal yardım alan aileler ısınma sorunu yaşamakta ve konutlarında doğalgaz ve ısıyı korumak için bina yalıtımının olmasını istemektedirler. Katılımcıların %57,4'ünün yaşadıkları konutta nem/rutubet/küf sorunu yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu bulgulardan hareketle sosyal yardımlardan faydalanan ailelerin yaşanabilir konutlarda ikamet etmedikleri görülmektedir.

Kentsel hizmetlerin kullanılabilirliği bağlamında değerlendirildiğinde sosyal yardım alan ailelerin %34,6'sı ikamet ettiği konutu kullanışlı bulmakta, %46,3'ü konutunda yeteri kadar depolama alanı, %48,1'i yeterli eşyası olduğunu ifade etmiştir. Konut altyapısının yeterli olduğunu düşünenlerin oranı %37,2, elektrik, su, ısınma sistemlerinin sağlam olduğunu düşünenlerin oranı %48,1'dir. Katılımcıların %27,7'sinin konut malzemesini sağlam ve %22,1'sinin yaşadığı konutu depreme dayanıklı bulduğu görülmektedir. Bununla birlikte katılımcıların %46'sının yaşadığı konutu sağlıklı bulduğu ancak konutunda sık sık sağlık sorunu yaşayanların oranının (%34,3) azımsanmayacak kadar büyük olduğu, en çok astım, bronşit ve alerjik hastalıklara rastlanıldığı tespit edilmiştir. Bu hastalıkların yaşadığı konutla ilgili olduğunu düşünenlerin oranı %52,38, kararsız olanların oranı %20,63 ve yaşadığı bu sağlık sorunlarının konuttan bağımsız olduğunu düşünenlerin oranı %26,98'dir. Dolayısıyla sağlıklı konutlarda yaşandığı ve özetle altyapı ve kentsel hizmetlere erişim konusunda sorunlar yaşandığı görülmektedir.

Erişilebilirlik açısından değerlendirildiğinde konutun dezavantajlı grupların erişebileceği nitelikte olup olmadığına bakılmalıdır. Konutların %19,1'inde engelli, %66'sında yaşlı (65 yaş üzeri) birey bulunmaktadır. Ancak binaların %90,2'sinde engelli, yaşlı, çocuk için rampa, %83'ünde asansör bulunmamaktadır. Bu durum dezavantajlı grupların konut alanına erişim sorunu yaşadıkları yönünde okunabilir. Ancak katılımcıların %43,6'sının bina girişinde yaşadıkları göz önünde bulundurulduğunda apartmanda asansör olmasının onları etkilemeyeceği ancak rampa olmamasının sorun yaratabileceği söylenebilir.

Konutun konumuyla bağlantılı olan konut çevresi özellikleriyle ilgili olarak katılımcıların okula, sağlık hizmetlerine, istihdam olanaklarına, kent merkezine rahat ulaşım sağlayabildikleri ancak ulaşım araçlarını yeterli görmedikleri tespit edilmiştir. Bunun nedeninin Sinop ilinin görece olarak küçük bir kent olması nedeniyle her yerin genellikle yürüme mesafesinde olması ancak dolmuş dışında başka bir ulaşım aracının olmaması ve mevcut araçların saat, sefer sayısı gibi konularda sistemsizliğiyle bağlantılı olduğu düşünülebilir.

Katılımcıların %53,2'si yaşanan bölgede çocuk parkı veya yeşil alanın yeterli olmadığını düşünmektedir. Bununla birlikte katılımcılar veri toplama sürecinde çocuk parklarının çok bakımsız olduğu ve çocuklar için hem fiziksel açıdan hem de

güvenlik açısından riskli olduğunu sıklıkla ifade etmiş, mahallelerinde çocuk parkı olsa da göndermediklerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda konutların konumu itibarıyla elverişli olduğu ancak kentin sunduğu olanaklardan faydalanamama sorunu yaşandığı söylenebilir.

Kültürel elverişlilik açısından değerlendirildiğinde %77,4'nün odadan ayrı bir mutfakta bulunmaktadır ve bu açıdan kültürel olarak elverişlidir. Odanın içinde bulunan Amerikan mutfak biçimi katılımcılar tarafından 'kullanışsız' biçiminde değerlendirilmiştir. Türkiye'nin toplumsal yapısında komşuluk ilişkileri de önemlidir. Bir çalışmada yoksul hanelerin yoksulluklarıyla baş etmede komşu, akraba, tanıdık dayanışmasına ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir (Gül & Sallan-Gül, 2008). Katılımcıların genel olarak komşuluk ilişkilerinden memnun oldukları, ihtiyaç duyulduğunda komşulardan rahatlıkla yardım istenebildiği ve genellikle bina ve mahallenin güvenli bulunduğu gözlemlenmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Sosyal yardım alan yoksul aileler derin bir yoksulluk ve konut karşılanamazlığı yaşamaktadırlar. Araştırma bulgularına göre Sinop ilinde sosyal yardımlardan faydalanan aileler elverişli konutlarda yaşamamaktadır. Ailelerin sıklıkla ısınma, bakım onarım gibi ihtiyaçlarının olduğu tespit edilmiştir. Her ne kadar doğalgaz tüketim desteği ve yakacak yardımı yapılsa da sobalı evlerin tek odasının ısıtılması ve doğalgaz faturasının karşılanamaması nedeniyle katılımcılar ısınma sorunu yaşamaktadırlar. Bununla birlikte Türkiye'de konutun bakım ve onarımı için destek almanın yolu konutun mülkiyetine sahip olmaktır. Ancak sosyal yardım alan aileler büyük oranda kiracıdır ve bu hizmetten faydalanamamaktadır. Dolayısıyla sosyal yardım alan ailelerin en sık yaşadıkları sorun konutların bakımsız olmasıdır.

Konutun sağlığın çevresel belirleyicilerinden biri olduğu göz önünde bulundurulduğunda psikolojik iyi oluş düzeyleri düşük olan sosyal yardım faydalanıcılarının konut koşullarını iyileştirmek, çeşitli destek mekanizmaları kurmak psikolojik iyi oluşlarının artmasına ve kendi potansiyellerini gerçekleştiren, güçlenmiş ve yapabilirliği artmış bireyler olmalarına katkı sağlayacaktır.

Araştırma kapsamında katılımcılara konuttaki oda sayısı ve kaç çocukları olduğu sorulmuş ancak çocukların yaşları sorulmamıştır. Oysa konut kalabalıklığı hesaplanırken çocukların yaşı önemli bir veri olarak ön plana çıkmaktadır. 18 yaş altındaki her iki çocuk bir odayı paylaşabilse de 18 yaş üstü bekâr bir yetişkinin ayrı bir odaya ihtiyacı olmaktadır. Bu bağlamda hanede yaşayan kişi sayısına dair bilgi konut kalabalıklığını hesaplamada anlamlı bir veri olabilirdi. Bu nedenle konut kalabalıklığına dair veri üretilmemiş ancak katılımcılarla ankette konutu kalabalık bulup bulmadıkları ve oda sayısının azlığına dair değerlendirmelerini içeren sorular sorulmuş ve subjektif veriler toplanmıştır. Her ne kadar bilgiler subjektif olsa da hanelerin kalabalık olması dinlenme ve mahremiyet gibi pek çok temel gerekliliğin karşılanmasında engel oluşturmaktadır.

Araştırmada yoksulluk deneyimleyen ancak herhangi bir sosyal yardımdan faydalanmayan ailelerin araştırma kapsamına alınmadığını ifade etmek isteriz. Bununla birlikte veriler yaz mevsimi boyunca toplandığından kışın daha yüksek olan ve katılımcıların araştırma sırasında sıklıkla ifade ettikleri doğalgaz ısınma gideri ankete yansımamıştır. Bu nedenle doğalgaz faturası yalnızca sıcak su kullanımı için

mevsime uygun gelen tutar üzerinden değerlendirilmiştir. Yapılacak diğer çalışmalarda kışın gelen ortalama doğalgaz fatura miktarının alınması konut giderlerini daha kapsamlı bir biçimde ortaya koymak açısından önerilebilir. Ancak yine de mevcut veriler sosyal yardım alan ailelerin konut giderlerinin gelirlerine oranla çok yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Konut karşılanamazlığı sorununu aşmak için ise mevcut konut ve yoksulluk politikalarının gözden geçirilmesi gerekmektedir. Konut giderlerini ödeyememek yoksullukla ilişkili bir konut sorunudur ve bu sorunla baş etmek için dar gelirli ailelere yönelik konut uygulamalarının kapsamının genişletilmesi, kira yardımı uygulaması ya da çeşitli konut sübvansiyonlarının oluşturulması önerilebilir. Barınmanın maliyetinin kişi veya ailelerin diğer temel ihtiyaçlarının karşılanmasını tehlikeye atmaması gerekmektedir. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara ilişkin uluslararası sözleşmeye taraf olan devletlerin, konutla ilgili maliyetlerin gelir düzeyleriyle orantılı olmasını sağlamak için adımlar atma sorumluluğu bulunmaktadır. Taraf Devletler, uygun fiyatlı konut edinemeyenler için konut sübvansiyonları oluşturmalı, kiracıları makul olmayan kira seviyelerine veya kira artışlarına karşı korumalıdır (OHCHR, 2012). Ancak Türkiye’deki mülkiyet odaklı konut politikaları, ev sahibi olamayacak kadar yoksul olan bireylerin, barınma hakkının temel unsurlarından biri olan makul koşullarda barınmayı sağlayacak sosyal yardım ve hizmetlere erişimini büyük ölçüde engellemektedir. Bu durum, sosyal yardımların tasarım ve dağıtımında asıl odağın yalnızca yardım sağlamaktan ziyade, bireylerin potansiyellerini gerçekleştirebilecekleri koşullar ve kaynaklara erişimini destekleyen sosyal hizmet uygulamalarına yer verilmesinin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Kaynakça

- Alidou, S., & Huang, W. (2023). A decade of research on housing and health: A systematic literature review. *Reviews on Environmental Health*, 38(1), 45–64. <https://doi.org/10.1515/reveh-2021-0121>
- ASHB. (2022). *Sosyal yardım programları*. <https://www.aile.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>
- Aslan, S., & Güzey, Ö. (2015). “Karşılanabilir konut” sunumu: TOKİ Ankara Kusunlar Yoksul Grubu Konutları Örneği. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 42–53. <https://doi.org/10.5505/jas.2015.32042>
- Baker, E., Lester, L. H., Bentley, R., & Beer, A. (2016). Poor housing quality: Prevalence and health effects. *Journal of Prevention and Intervention in the Community*, 44(4), 219–232. <https://doi.org/10.1080/10852352.2016.1197714>
- Belsky, E. S., Goodman, J., & Drew, R. (2005). *Measuring the nation’s rental affordability problems*. http://www.jchs.harvard.edu/sites/jchs.harvard.edu/files/rd05-1_measuring_rental_affordability05.pdf
- Bentley, R. J., Pevalin, D., Baker, E., Mason, K., Reeves, A., Bentley, R. J., Pevalin, D., Baker, E., & Mason, K. (2016). Housing affordability , tenure and mental health in Australia and the United Kingdom : A comparative panel analysis. *Housing Studies*, 31(2), 207–221. <https://doi.org/10.1080/02673037.2015.1070796>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2013). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.

- Çetinkaya, C., Erbaş, M., & Özceylan, E. (2016). Türkiye'deki Suriyeli geçici barınma merkezlerinin durumu ve senaryo analizleri. *Birey ve Toplum*, 6(12), 5–21.
- Chimed-Ochir, O., Ikaga, T., Ando, S., Ishimaru, T., Kubo, T., Murakami, S., & Fujino, Y. (2021). Effect of housing condition on quality of life. *Indoor Air*, 31(4), 1029–1037. <https://doi.org/10.1111/ina.12819>
- Coley, R. L., Lynch, A. D., & Kull, M. (2013). *Relations between housing characteristics and the well-being of low-income children and adolescents*. 49(9), 1775–1789. <https://doi.org/10.1037/a0031033>
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2021). *Araştırma tasarımı*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Diener, E., Wirtz, D., Biswas-Diener, R., Tov, W., Kim-prieto, C., Choi, D., & Oishi, S. (2009). New measures of well-being. *Social Indicators Research Series*, 39, 247–266. <https://doi.org/10.1007/978-90-481-2354-4>
- Evans, G. W., Wells, N. M., Chan, H. E., & Saltzman, H. (2000). Housing quality and mental health. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 68, 526–530. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.68.3.526>
- Federman, M., Garner, T. I., Short, K., Cutter IV, W. B., Kiely, J., Levine, D., McGough, D., & McMillen, M. (1996). What does it mean to be poor in America? *Monthly Labor Review*, 3–15.
- Guite, H. F., Clark, C., & Ackrill, G. (2006). *The impact of the physical and urban environment on mental well-being*. 1117–1126. <https://doi.org/10.1016/j.puhe.2006.10.005>
- Gül, H., & Sallan-Gül, S. (2008). Yoksulluk ve yoksulluk kültürü tartışmaları. İçinde N. Oktik (Ed.), *Türkiye'de yoksulluk çalışmaları* (ss. 57–96). Yakın Kitabevi.
- Güneş, F. (2014). Yoksullukla başa çıkma stratejileri, kaynakların yoksulluğu mu?: Kadın emeği merkezli eleştirel bir analiz. İçinde A. Topçuoğlu, G. Aksan, & D. Alptekin (Ed.), *Yoksulluk ve Kadın* (ss. 89–128). Ayrıntı Yayınları.
- Howell, R. T., & Howell, C. J. (2008). The relation of economic status to subjective well-being in developing countries: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 134, 536–560. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.134.4.536>
- Kearns, A., Hiscock, R., Ellaway, A., & Macintyre, S. (2000). “Beyond four walls”. The psycho-social benefits of home: Evidence from West Central Scotland. *Housing Studies*, 15(3), 387–410. <https://doi.org/10.1080/02673030050009249>
- Keyes, C. L. M., Shmotkin, D., & Ryff, C. D. (2002). Optimizing well-Being : The empirical encounter of two traditions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82(6), 1007–1022. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.82.6.1007>
- Körükmez, L. (2008). Kent yoksulluğu ile mücadelede kadınların geliştirdiği stratejiler ve toplumsal cinsiyet rolleri. İçinde N. Oktik (Ed.), *Türkiye'de yoksulluk çalışmaları* (ss. 207–244). Yakın Kitabevi.
- Krieger, J. W., Lin, S., Takaro, T. K., & Stout, J. (2000). Asthma and the home environment of low-income urban children: Preliminary findings from the Seattle-King County healthy homes project. *Journal of Urban Health*, 77(1), 50–67. <https://doi.org/10.1007/BF02350962>
- Kutlu, D. (2015). *Türkiye'de sosyal yardım rejiminin oluşumu*. Notabene Yayınları.
- McCarty, D. (2008). The impact of public housing policy on family social work theory and practice. *Journal of Family Social Work*, 11(1), 74–88. <https://doi.org/10.1080/10522150802007329>

- Miewald, C., & Ostry, A. (2014). A warm meal and a bed: Intersections of housing and food security in vancouver's downtown eastside. *Housing Studies*, 29(6), 709–729. <https://doi.org/10.1080/02673037.2014.920769>
- Mulroy, E. A., & Ewalt, P. L. (1996). Affordable housing: A basic need and a social issue. *Social work*, 41(3), 245–249. <https://doi.org/10.1093/sw/41.3.245>
- Nakazato, N., & Fujihara, T. (2015). The relationship between housing environment and well-being. *Bulletin of the Faculty of Social Studies*, 159–165. <https://core.ac.uk/reader/143633020>
- Neuman, W. L. (2006). *Toplumsal araştırma yöntemleri nitel ve nicel yaklaşımlar I*. Yayın Odası.
- Ocak, E. (2016). Yoksulun evi. İçinde N. Erdoğan (Ed.), *Yoksulluk halleri: Türkiye’de kent yoksulluğunun toplumsal görünümüleri* (ss. 133–174). İletişim Yayınları.
- OECD/European Comission. (2015). *Indicators of immigrant integration 2015: Setting in*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.2785/13779>
- OHCHR. (1991). CESCR General Comment No. 4: The right to adequate housing (Art. 11 (1) of the Covenant). *United Nations Economic and Social Council Office of the High Commissioner for Human Rights*, 11(4). <https://www.refworld.org/legal/general/cescr/1991/en/53157>
- OHCHR. (2012). *Women and the right to adequate housing. An Introduction to Central Issues* (Sayı HR/Pub/11/02).
- Olgun, H. (2022). *Konut politikası, ülke deneyimleri*. İdealkent Yayınları.
- Özen, Y., & Gül, A. (2007). Sosyal ve eğitim bilimlerinde evren örneklem sorunu. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 1–29.
- Pevalin, D. J., Taylor, M. P., & Todd, J. (2008). The dynamics of unhealthy housing in the UK: A panel data analysis. *Housing Studies*, 23(5), 679–695. <https://doi.org/10.1080/02673030802253848>
- Riva, A., Rebecchi, A., Capolongo, S., & Gola, M. (2022). Can homes affect well-being ? A scoping review among housing conditions, indoor environmental quality, and mental health outcomes. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(15975), 1-25. <https://doi.org/10.3390/ijerph192315975>
- Rollins, C., Glass, N. E., Perrin, N. A., Billhardt, K. A., Clough, A., Barnes, J., Hanson, G. C., & Bloom, T. L. (2012). Housing instability is as strong a Predictor of Poor Health Outcomes as Level of Danger in an Abusive relationship: Findings from the SHARE study. *Journal of Interpersonal Violence*, 27(4), 623–643. <https://doi.org/10.1177/0886260511423241>
- Ryff, C. D., & Keyes, C. L. M. (1995). The Structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(4), 719–727. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.69.4.719>
- Sallan-Gül, S. (2005). Türkiye’de yoksulluğun kadınsılaşması. *Amme İdaresi Dergisi*, 1(38), 25–45.
- Saunders, B., Sim, J., Kingstone, T., Baker, S., Waterfield, J., Bartlam, B., Burroughs, H., & Jinks, C. (2018). Saturation in qualitative research: exploring its conceptualization and operationalization. *Quality and Quantity*, 52(4), 1893–1907. <https://doi.org/10.1007/s11135-017-0574-8>

- Savran-Penpecioğlu, S. (2024). Üniversite öğrencileri ve barınma sorunu : Kentsel mekânsal pratikleri stratejiler ve taktikler üzerinden okumak. *Kent Akademisi*, 17(2), 494–513. <https://doi.org/10.35674/kent.1412620>
- Şengel, M. (2013, Mart 29-30). *Elverişli konut hakkı bir insan hakkıdır*. Uluslararası Konut Hakkı Sempozyumu, Ankara, Türkiye.
- Solari, C. D., & Mare, R. D. (2012). Housing crowding effect on children's wellbeing. *Social Science Research*, 41(2), 464–476. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2011.09.012>
- Stewart, G., & Stewart, J. (1993). *Social work and housing, practical social work*. Palgrave Macmillan.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. Pearson Education.
- Telef, B. B. (2013). Psikolojik iyi oluş ölçeği: Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(3), 374–384.
- UN HABİTAT. (2014). *The right to adequate housing, fact sheet 21*. https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/FS21_rev_1_Housing_en.pdf
- Uyar, L. (2006). *Birleşmiş Milletler'de İnsan Hakları Yorumları: İnsan Hakları Komitesi ve Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, 1981-2006*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2016/05/05/BMde_Insan_Haklari_Yorumlari_1981_2006.pdf
- Warren, E. J., & Font, S. A. (2015). Housing insecurity, maternal stress, and child maltreatment: an application of the family stress model. *Social Service Review*, 89(1), 9–39. <https://doi.org/10.1086/680043>
- Zainal, N. R., Kaur, G., Ahmad, N. 'Aisah, & Khalili, J. M. (2012). Housing Conditions and Quality of Life of the Urban Poor in Malaysia. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 50(July 2012), 827–838. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.08.085>

Barınma Sorununda Yeni Bir Boyut: Enerji Yoksulluğu ve Öğrenci Hane Halkları

New Dimension of Housing Problem: Energy Poverty and Student Households

ESMA AKSOY KHURAMİ *

MANOLYA ALDIÇOĞLU**

* Asst. Prof., Muğla Sıtkı Koçman University, Faculty of Architecture, Department of Urban and Regional Planning, Kötekli, Muğla/Türkiye, E-Mail: esmaaksoy@mu.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0002-5931-5547>

** Undergraduate student, Muğla Sıtkı Koçman University, Faculty of Architecture, Department of Urban and Regional Planning, Kötekli, Muğla/Türkiye, E-Mail: aldicoglumanolya@gmail.com

 <https://orcid.org/0009-0006-6225-3400>

Öz: Bu çalışma, kentsel alanda enerji kaynaklı iyileştirme olarak kabul edilen doğalgaz yatırımlarının öğrenci hane halklarının barınma/konut hakkı ekseninde değerlendirilmesini hedeflemektedir. Bu doğrultuda hane halklarının refahına katkı sağlaması beklenen altyapı yatırımı ile barınma hakkının bir boyutunu oluşturan enerjiye erişimde/tüketimde yaşanan zorluklar irdelenmiştir. Muğla/Menteşe ilçesi Kötekli mahallesinde yaşayan öğrencilerin enerji yoksulluğu deneyimi altı aylık takibi kapsayacak şekilde üretilen panel veri aracılığıyla nesnel ölçüm yöntemleri ile değerlendirilmiştir. Ayrıca gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerde enerji yoksulluğu konusunda öznel değerlendirme yapılmasına imkân veren bir dizi soru yöneltilmiştir. Sonuçlar merkezi ısıtma sisteminden yararlananların ısınma harcamaları ile bireysel doğalgaz ısıtma sisteminden yararlananların altı aylık toplam üzerinden ortalama harcamaları arasında ciddi farklılıklar olmadığını ortaya koymuştur. Her ayın ısınma masrafı ve öğrencilerin bütçesindeki payı ayrı ayrı değerlendirildiğinde bireysel ısıtma sisteminden yararlanan öğrencilerin uç değerlerle karşılaştığı ve masrafları azaltmak için ısıtmayı tamamen kapattığı gözlenmiştir. Ayrıca konutların inşasından sonra geliştirilen doğalgaz altyapı yatırımının her tür enerji ihtiyacı için kullanılamadığı tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Enerji yoksulluğu, Konut sorunu, Öğrenci, Bireysel ısıtma, Merkezi sistem

Abstract: This study aims to evaluate whether natural gas investments, considered energy-related improvements in urban areas, contribute to the welfare of households in coping with energy poverty. The difficulties experienced in the access and use of energy, a dimension of the right to housing, have been examined. The energy poverty experience of student households living in the Kötekli neighborhood of the Menteşe/Muğla has been evaluated with objective measurement methods through six-month panel data. In addition, student households are subjected to various questions during the semi-structured interviews to assess energy poverty subjectively. The results revealed no significant differences based on the six-month total average expenditures between the heating expenditures of those who benefit from the central heating system and the individual heating system. However, monthly heating costs and their share in the students' budget were evaluated separately; it was observed that there were cases in which students using the individual heating system encountered different extreme values of energy cost. Even some turned off the heating completely to reduce costs. Finally, the study also revealed that the natural gas infrastructure

Gönderim 30 Eylül 2024

Düzeltilmiş Gönderim 02 Aralık 2024

Kabul 30 Aralık 2024

Received 30 September 2024

Received in revised form 02 December 2024

Accepted 30 December 2024

investment developed after the construction of the units could not be used for other energy purposes.

Keywords: *Energy poverty, Housing problem, Student, Individual heating, Central heating*

Giriş

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının 57. maddesi ile devlet garantisi altına alınan konut hakkı "Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözetken bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler." ifadesi ile korunmaktadır (TBMM, 1982). Ancak bu ifade bir hakkı düzenlemekten daha çok devletin üzerine düşen görevlerden söz etmesi sebebiyle sıklıkla eleştirilmektedir (Kale, 2013; Doğan, 2023). Bu sebeple Türkiye'de konut hakkı üzerine yürütülen çalışmalar konut hakkının gereklerini Türkiye'nin taraf olduğu pek çok uluslararası sözleşme kapsamında ele almaktadır. Bu sözleşmelerin başında 1948 ve 1987 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, Habitat Gündemleri, Avrupa Sosyal Şartı, Avrupa Kentli Hakları Şartı, Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı ve Birleşmiş Milletler Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi gelmektedir (Keleş, 2023). Bu dokümanlar konut hakkını hane halklarının sadece içinde yaşayacakları bir konut birimine sahip olmasının ötesine taşıyarak bu biriminin insan onuruna uygun ve yeterli olacak şekilde taşınması gereken bir dizi niteliği de içermektedir. Yeterli bir konutun sahip olması beklenen nitelikler "sağlıklı, güvenli, emniyetli, erişilebilir ve ödenebilir olan ve temel hizmeti kolaylık ve konfor unsurlarını içeren, konut ve yasal yararlanma güvencesi konusunda ayrımcılıktan arındırılmış" olarak belirtilmiştir (United Nations, 1996, s. 22). Bu niteliklerin her biri hem konut birimi hem de içerisinde bulunan altyapı elemanlarının taşınması gereken özelliklerdir. Enerji de bunların başında gelmektedir. Enerji; ısınma, aydınlatma, pişirme ve iletişim gibi temel ihtiyaçların karşılanmasında hayati bir rol oynamaktadır. Ancak, bazı hane halkları geniş bir etki alanı olan enerjiye erişim konusunda ciddi sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Bu sorunlar arasında enerji maliyeti, alt yapı yokluğu veya eksikliği, enerji kesintisi ve kaynakların yetersizliği gibi çeşitli sebepler yer almaktadır.

Uluslararası alanda, enerji yoksunluğu ve enerjiye erişim konusundaki sorunlar, özellikle gelişmekte olan ülkelerde ve dezavantajlı gruplar arasında ciddi bir konu olarak ele alınmaktadır. Bu hususun örneklerinden biri olan BM Ekonomik Sosyal Kültürel Hakları Komitesi'nin 4 No.lu Genel Yorumu'nda bahsedilen Yaşamaya Elverişli Konut Hakkı kavramını irdelemek önemlidir. Bu kapsamda taraf Devletler herkese, kendisi ve ailesi için yeterli bir yaşam standardına sahip olma hakkını sunabilmek için yeterli gıda, kıyafet ve konut koşullarını sağlamayı ve geliştirmeyi tasarlamalıdır. Elverişlilik kavramı ise konutun içermesi gereken koşulları "doğal ve ortak kaynaklara, temiz içme suyuna, yemek pişirmek, ısınmak, aydınlanmak için gerekli elektrik enerjisine, sağlık ve temizlik hizmetlerine, yiyecek saklama araçlarına, çöp atma tesisatına, drenaja ve acil durumlarda gerekli hizmetlere erişebilme imkânı" olarak tanımlanmaktadır (Birleşmiş Milletler, 1991). BM Ekonomik Sosyal Kültürel Hakları Komitesi'nin 4 No.lu Genel Yorumu altında enerji yoksulluğu hem altyapı mevcudiyetinin zorunluluğu hem de konutun ikamet edenleri soğuktan ve sıcaktan koruyacak yeterli fiziksel özelliğe sahip olması gerekliliğiyle değerlendirilebilir. Öte yandan güncel pek çok sorun ve beraberinde ortaya çıkan diğer bileşenler ile mücadeleyi amaçlayan Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

kapsamında da enerji yoksulluğunun azaltılması ve enerjiye erişimin sağlanması önemli bir yer tutmaktadır (United Nations, 2015). Bieri'ye (2012) göre ise enerji ve diğer harcamalar ayrımı gözetilmeksizin konut hakkı, bireylerin harcanabilir gelirine bağlı olarak konutta bulunması gereken kirli ve temiz su, elektrik, iletişim ve haberleşme, doğalgaz ve diğer enerji servislerinin varlığı ve bu servislerden yararlanırken ilgili masrafları kapsayan harcamaların karşılanabilirliğini de içeren bir kavramdır. Dolayısıyla bu servislerden herhangi birinin eksikliği ya da servisten bir şekilde yararlanılamaması hane halkının konut hakkının karşılanmasına şerh düşmektedir.

Enerji yoksulluğu, farklı coğrafyalarda farklı şekillerde kendini göstermektedir. Enerji yoksulluğu; Küresel Güney'in düşük gelire sahip ülkelerinde pek çok hane halkının modern enerji ürünlerine erişiminin yetersizliği veya hiç olmaması (Bouzarovski & Petrova, 2015) olarak tanımlanırken, Avrupa Birliği ülkelerinde genellikle mevcut ve artan ısınma giderlerinin karşılanamaması sorunu olarak tanımlanan yakıt yoksunluğunu da içeren daha geniş bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Thompson, 2015; Thomson & Snell, 2016; Dhéret & Giuli, 2017). Özetle enerji yoksulluğu çeşitli bileşenlerin hane halkları için farklı düzeylerde sorunlar yarattığı bir konut problemidir. Düşük hane halkı geliri, yüksek enerji fiyatları ve konutların düşük enerji verimliliğine sahip olması enerji yoksulluğunun ortaya çıkışında üç temel faktör olarak öne sürülmektedir (Pye vd., 2015). Bu faktörler içinde de düşük hane halkı geliri geniş bir tartışma alanı oluşturmuştur. Enerji yoksulluğu ilk ortaya çıkışında soğuk iklime sahip ülkeleri etkileyen bir kavram olarak öne sürülse de Li vd. (2014) sorunun iklimin ötesinde ancak dar gelirle ilişkisinin daha yoğun olduğunu ileri sürmektedir. Bu kapsamda hane halkları konutlarının enerji tüketimini düşük gelirleri sebebiyle azaltmakta ya da enerji tüketimini tamamen sonlandırarak farklı tür enerji tüketimine başvurmaktadır. Ayrıca düşük gelire sahip hane halklarının konut stokunda görece daha eski bir diğer deyişle enerji korunumu düşük konut birimlerinde ikamet ettiği ya da konut birimlerinin enerji korunumunu iyileştirme amacıyla bir yatırım yapmakta zorlanacakları ya da kiracı olmaları sebebiyle bu türden bir yatırım yapamayacakları öngörülmektedir (Aksoy Khurami & Özdemir Sarı, 2024).

Bu kapsamda çalışmanın ilk argümanı, doğal gaz yatırımlarının kentsel alanlardaki iyileştirmeler olarak görülmesine rağmen, aslında hane halklarının refahına özellikle konut masrafları ve enerji yoksulluğu açısından katkı sağlamadığı yönündedir. Özellikle kiracı hane halkları, doğal gaz yatırımlarının gerektirdiği uygulama masraflarını üstlenmeseler bile, diğer enerji alternatiflerine göre doğalgaz yatırımından sonra artan konut masraflarıyla karşı karşıya kalabilmektedirler. Bununla birlikte, enerji kullanımının özellikle öğrencilerin yoğun olduğu kentsel alanlardaki hane halkının tercihine bırakılması veya masrafı azaltmak amacıyla ısıtmadan kaçınılması, sadece ilgili hane halkının değil, aynı zamanda komşu konut birimlerini de etkileyebilmektedir. Özellikle öğrencilerin yoğun olarak yaşadığı bloklarda, alt katta veya üst katta ısıtmanın çalışmaması durumu olarak bilinen bu durum, daha belirgin bir şekilde hissedilmektedir. Öne sürülen tüm bu savların tespiti için bu çalışma alan araştırmasına odaklanmaktadır. Bu kapsamda irdelenen konut birimleri ve hane halklarına ilişkin detaylar aşağıda verilmiştir.

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nin 1992 yılında kurulmasının akabinde üniversitenin yakın çevresinde bir öğrenci mahallesi oluşumu gerçekleşmeye başlamıştır. Bu bağlamda çalışma kapsamında öğrenci mahallesi olarak nitelenen Kötekli mahallesinde kiralık konutlarda ikamet eden, gelir seviyeleri ve bağımlılık düzeyleri açısından öne çıkan öğrenci hane halklarının, enerji yoksulluğu deneyimleri yapılan panel gözlem ve derinlemesine görüşmeler aracılığı ile incelenmiştir. Merkezi sistem ve bireysel doğalgaz ısıtma sistemine sahip farklı katlarda yer alan konut birimlerinin enerji harcamaları ve öğrencilerin transfer yoluyla ailelerinden elde ettikleri gelirleri altı aylık süre boyunca gözlemlenmiştir. Harcamalar ve harcamaların bütçedeki payı aylık değerler ve altı ayın ortalaması cinsinden sorgulanmıştır. Çalışmanın özgün yanını oluşturan kısa süreli panel veri üretme, enerji altyapı türü ve konut birimlerinin bulunduğu kat sayısı cinsinden enerji yoksulluğunun irdelemesi ve tüm bunların Türkiye'de önemli bir orana sahip olan özel kiralık konut piyasası tarafından sunulan konut birimlerinde yaşayan öğrenci hane halkları üzerinden yapılması alana önemli bir katkı sağlamaktadır.

Bu çalışma giriş bölümünü takip eden dört bölümden oluşmaktadır. Enerji yoksulluğu ve kırılgan hane halkları başlığı altında Dünya'da enerji yoksulluğunu ölçmeye ve tanımlamaya yönelik çalışmalara yer verilmiştir. Aynı başlık altında enerji yoksulluğu alanında Türkiye'de son yıllarda yürütülen çalışmalar ve enerji yoksulluğu ile ilişkilendirilen değişkenler tartışılmıştır. Bir sonraki kısım olan yöntem başlığı altında çalışmada kullanılan verinin toplanması, üretilen veriden oluşturulan değişkenler ve analiz süreci hakkında bilgi verilmiştir. Bulgular ve değerlendirme kısmında önemli bulgular nitel ve nicel ifadeler ile ortaya konmuştur. Son olarak tartışma kısmında alanda yürütülecek diğer araştırmalar için dikkate alınması gereken hususlara yer verilmiştir.

Enerji Yoksulluğu ve Kırılgan Hane Halkları

Enerji yoksulluğu ile en çok bir arada anılan kavram yakıt yoksulluğudur. Bu iki kavram literatürde birbirinin yerine kullanılsalar dahi birbirinden farklı anlamlar içerebilmektedir. Öncelikle yakıt yoksulluğunun tespiti konusunda varılan bir fikir birliği mevcut iken enerji yoksulluğu için aynı mutabakat söz konusu değildir. Bu özelliği sebebiyle yakıt yoksulluğu enerji yoksulluğunun tespitine ilişkin çalışmalara öncülük etmesine rağmen enerji yoksulluğunun ölçümünde zamanla farklılaşmaya gidilmiştir. Bir hane halkının gelirinin %10'luk kısmı ile yeterli enerji hizmetine sahip olamaması durumunda yakıt yoksulu olduğu varsayılmaktadır. Bir diğer ifade ile yakıt yoksulluğu hanelerin ihtiyaç duydukları en temel enerji harcamalarını karşılayabilmek için yeterli maddi kaynağa sahip olmadığı durumlarda daha sık ortaya çıkmaktadır (Boardman, 1991). Mendoza vd. (2019)'e göre ise enerji yoksulluğunu bu kadar net bir ifade ile tanımlamak mümkün değildir, çünkü enerji yoksulluğunun tanımı nasıl ölçüldüğüne göre değişim göstermektedir. Bu çalışmanın odağını oluşturan enerji yoksulluğunun değerlendirilmesinde nesnel ve öznel çeşitli ölçüm yöntemleri bulunmaktadır. Öznel yöntemler daha çok hane halkının bireysel değerlendirmelerine göre konut biriminin yeterince sıcak ya da soğuk olmasını sağlayan enerji maliyetini kolaylıkla karşılayabilme, ilgili faturayı ödeyebilme durumunu tespit etmeyi hedeflemektedir (Thomson vd., 2017; Dogan vd., 2021).

Bir diğer değerlendirme yöntemi ise nesnel ölçümlere dayalı olarak gruplandırılabilir. Bu kapsamda harcama bazlı yaklaşım, düşük gelir yüksek maliyet yaklaşımı ve asgari gelir standartları yaklaşımı sıklıkla başvurulan ölçüm yöntemleridir. Harcama bazlı yaklaşım yakıt yoksulluğunun tespitinde kullanılan yöntemle benzerlik taşımaktadır. Bu yaklaşıma göre tüm enerji hizmetleri için ödenen miktarın hane halkı geliri içindeki oranı %10'un altında olmalıdır. Bu oranın üstünde kalan hane halkları enerji yoksulu olarak sınıflandırılır (Atsalis vd., 2016). Bu yöntem aracılığıyla hangi hane halklarının ve nüfusun ne kadarlık bir kesiminin enerji yoksulluğunu deneyimlediğine kolaylıkla ulaşmak mümkün iken (Papada & Kaliampakos, 2016), söz konusu yaklaşım enerji fiyatları ve gelirdeki değişimden doğrudan etkilenmesi sebebiyle de sıklıkla eleştirilmiştir. Bu yaklaşım eksik yönleri olarak tanımlanan enerji harcamasını azaltmak için hane halklarının uyguladığı tasarruf tedbirlerini göz ardı etmesi ve deneyimlenen termal konforu irdeleyememesi sebebiyle zaman içerisinde geliştirilmeye çalışılmıştır (Karpinska & Śmiech, 2020).

Düşük gelir yüksek maliyet yaklaşımı bu süreçte ortaya çıkan bir yöntem olarak kendine yer edinmiştir. Dar gelirli ailelerin enerji yoksulluğunun irdelenmesini diğer gelir gruplarına göre önceleyen yaklaşıma göre bir hane halkının gerçek anlamda enerji yoksulu olabilmesi için hem düşük gelir hem de yüksek enerji maliyetine sahip olması gerekmektedir. Imbert vd. (2016) çalışmalarında bu yeni yaklaşım sayesinde varlıklı olan ve enerji harcamaları bütçelerinin %10'unu aşması rağmen hayat standartları etkilenmeyen hane halklarının enerji yoksulu kategorisinden çıkarılabileceğini öne sürmektedir. Tam doğru bir ölçüm için ise eşdeğer hane halkı gelirinin %60'ı olarak benimsenen yoksulluk sınırının altında gelire sahip olan hane halklarına harcama bazlı yaklaşımın uygulanmasını teşvik etmişlerdir.

Son olarak asgari gelir standartları yaklaşımı ise enerji harcamalarını tek gösterge olarak kabul etmeyerek hane halkının tüm harcamalarını rahat bir şekilde karşılayabilmesi için sahip olması gereken en düşük gelirin belirlenmesine odaklanmaktadır. Bu sayede sadece alt gelir grubu ya da yoksul hane halklarına odaklanılmayacak; toplumun tamamı için enerji yoksulluğu sorunu çözülebilecektir (Moore, 2012). Harcamaları kapsayacak en düşük gelirin her ülke için farklılaşmasının yanı sıra yıllar içinde ve hatta aynı yılın farklı ayları içinde çeşitli dalgalanmalar göstermesi sebebiyle asgari gelir standartları yaklaşımı etkin olmaması açısından eleştirilmektedir. (Costa-Campi vd., 2019).

Konut sorununun bir boyutu olan enerji yoksulluğu sadece akademik çalışmaların değil aynı zamanda kurumsal araştırmaların da gündeminde yer almaktadır. Avrupa Birliği'nin enerji politikasının ana hedefleri arasında bireylerin konut birimlerinde iyi bir yaşam sağlayabilmesi, tüketicilere yeterli sıcaklık, soğutma, aydınlatma ve elektrikli cihazlara daha ucuz enerji sağlanması, bireylerin sağlığının garanti edilmesi ve temel konforu sağlamak için daha yüksek kalitede ve kesintisiz bir hizmet sunulması bulunmaktadır (Bouzarovski vd., 2020). Bu kapsamda Avrupa Birliği'nin farklı komisyonları ve üye ülkelerin kendi kurumları tarafından çeşitli rapor ve yönergeler hazırlanmaktadır. Örneğin Avrupa Birliği Gaz ve Elektrik Yönergesi ile nüfusun içinde kırılğan kabul edilen hane halklarının enerji yoksulluğuna karşı korunması garanti altına alınmaya çalışılırken (European Parliament,

2009; European Parliament, 2019) Enerji Verimliliği ve Enerji Verimli Binalar Yönergesi ile de yapı kaynaklı enerji yoksulluğuna karşı geliştirilebilecek önlemler tartışılmaktadır (European Parliament, 2012). Enerji yoksulluğunun ölçümünde Avrupa Birliği Enerji Yoksulluğu Gözlem Grubu ve Belediye Başkanları Birliği tarafından geliştirilmiş iklim, konut, hareketlilik, sosyo-ekonomik boyut, düzenleyici politika ve yasal çerçeve ve farkındalığın arttırılması üst başlıklarında düzenlenmiş 56 alt gösterge bulunmaktadır (Covenant of Mayors, 2022). Bu göstergeler aracılığıyla üye ülkelerin tamamında enerji yoksulluğu yaşayan hane halklarının ve yüzde cinsinden karşılıklarının tespit edilmesi hedeflenmektedir. Avrupa Birliği tarafından desteklenen, üye ve aday ülkelerce üretilmesi zorunlu olan veri setleri kapsamında da enerji yoksulluğunun irdelenmesine imkân veren bazı değişkenler bulunmaktadır. Bunlar; faturaları ödemede zorlukla karşılaşma durumu, düşük enerji harcamasının varlığı, bütçede enerji harcamasının yüksek bir paya sahip olması ve konutu yeterli ısınma düzeyine getirememektir (Thema & Vondung, 2020). Elde edilen bulgular neticesinde nakdi ve ayni yardım kapsamında öncelik verilmesi gereken hane halkları ve alt politikalar geliştirilmesi gereken ülkeler belirlenmektedir (Thomson & Bouzarovski, 2019).

Enerji yoksulluğu gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ortak bir sorun ve politika konusu olarak belirlenirken, Türkiye’de enerji yoksulluğu ile ilgili yaygın bir gündem oluşturulmamıştır. Türkiye’de Avrupa Birliği üye ülkelerinde olduğu gibi belediyeler tarafından üretilen rapor ve gündem çalışmalarına erişmek mümkün değildir. Ancak enerji yoksulluğunu hane halkı ya da birey düzeyine inmeden kavramsal ve yazın taraması olarak ele alan çalışmalar mevcuttur. Sayıca az olmasına karşın yürütülen araştırmalarda enerji yoksulluğunu geniş kapsamlı veri seri setleri ile kesit/panel gözlemler yoluyla irdelleyen ve doğrudan ölçüm yöntemlerini tatbik eden çalışmalara ulaşmak da mümkündür. Örneğin; Bağdadioğlu vd. (2009) 2003 yılı Hane Halkı Bütçe Anketinde yer alan harcama verilerini kullanarak elektrik, gaz ve su tarifelerinde özelleştirmeler sonrasında meydana gelen değişikliklerin yoksul hane halklarının elektrik, doğalgaz ve su tüketimleri üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Yapılan araştırmada harcama bazlı yaklaşım kullanılarak aylık hane halkı kullanılabilir gelirlerinin %25’inden fazlasını tüm bu masraflara ayıran hane halkları enerji yoksulu olarak tanımlamıştır (Bağdadioğlu vd., 2009).

Kapsamlı veri setlerini kullanan çalışmalardan bir diğeri ise Selçuk vd. (2019) tarafından yürütülmüştür. 2003-2006-2017 yılları Hane Halkı Bütçe Anketi verileri kullanılarak enerji yoksulluğu yaşayan hanelerin sosyoekonomik özellikleri incelenmiştir. Araştırma sonuçları 2003-2017 yılları arasında Türkiye’de düşük gelirli aileler içinde enerji yoksulluğunu deneyimleyenlerin azaldığı saptanırken 2017 yılında hanelerin yaklaşık dörtte birinin bu sorunu yaşadığı gösterilmektedir. Çora (2023) ve Özgür (2023) yürüttüğü çalışmada alışlagelen gelir düzeyi ile enerji yoksulluğu ilişkisine yeni bir boyut kazandırmıştır. Enerji yoksulluğunun toplumun alt gelir segmentinde yer alan hane halkları ile sınırlı olduğu yönündeki yanlışlığı yıkarak sorunun Türkiye’deki orta ve hatta üst-orta gelirli hane halkları üzerindeki yaygın etkisini ortaya koymuştur.

Enerji yoksulluğuna etki eden faktörlerin ülke genelinde il düzeyinde sorgulandığı çalışmalar da bulunmaktadır. Korkmaz (2024), hangi illerin enerji yoksulluğuna karşı daha kırılgan, hangilerinin daha dirençli olduğunu tespit etmeye çalışmıştır. Enerji yoksulluğunu etkileyen faktörler olarak düşük hane halkı harcanabilir geliri,

internet bağlantısının mevcut olmaması, merkezi ısıtma ve doğalgaz şebekelerine erişimde kısıtlar ön plana çıkarılmıştır. Faktörler herhangi bir ağırlıklandırma yapılmadan analize dahil edildiğinde Türkiye'nin güneydoğusunda yer alan illerinin nispeten daha yüksek kırılganlığa, orta ve kuzeybatı bölgelerinde yer alan illerin ise en düşük kırılganlığa sahip olduğunu tespit edilmiştir.

Türkiye'de yürütülen kısıtlı sayıdaki çalışmada kırılğan grup içerisinde değerlendirilen öğrenci hane halklarına yer verilmiştir (Filiz & Çemrek, 2007; Sarıpek vd., 2024; Aksoy Khurami & Özdemir Sarı, 2024). Ancak uluslararası literatüre bakıldığında zaman öğrenci hane halklarına odaklanan çok sayıda çalışmaya erişmek mümkündür (Castro ve Gouveia, 2023; Clark vd., 2022). Örnek olarak; Du Plessis ve Amoah (2022) ve Morris ve Genovese (2018) artan yaşam masrafları ekseninde üniversite öğrencilerinin konut masraflarını karşılama konusunda karşı karşıya kaldığı zorluğa enerji harcamalarının da ciddi bir pay ile neden olduğunu öne sürmektedir. Doğrudan enerji eksenine odaklanan Ntrouros vd. (2019) ise konut sağlayıcılarının enerji yoksulluğunun hafifletilmesindeki rolünü sorgulamaktadır. Çalışmada elde edilen temel bulgu, öğrencilerin enerji yoksulluğunu giderme konusundaki bireysel çabalarının, konut sağlayıcılarının imkanlarıyla kıyaslanamayacak düzeyde olduğudur. Bu nedenle, ev sahiplerine mali teşvikler sunmanın ve enerji koruma kalitesi yüksek konut kiralama piyasasının gelişimini desteklemek için ev sahiplerinin enerji akreditasyon programlarına katılmasının bu hedefe ulaşmak için atılabilecek önemli adımlar olduğu belirtilmektedir. Nazarahari vd. (2021), Japonya'da üniversite öğrencileri arasındaki enerji/yakıt yoksulluğu sorununu araştırmıştır. Araştırma, öğrencilerin enerji kullanımına yönelik tutum ve uygulamaları incelemiştir. Bunlar aylık gelir/ödeneği, enerji faturaları, yazın soğutma ve kışın ısıtma için oda sıcaklığı ayarı gibi özellikleri kapsamaktadır. Ayrıca öğrencilerin enerji ücretleri konusundaki farkındalığı da ele alınmıştır. Sonuçlar, Japon öğrencilere kıyasla Japon olmayan öğrencilerin enerji faturalarını çok yüksek algıladığını göstermektedir. Ayrıca hem Japon hem de Japon olmayan öğrenciler arasında geliri daha yüksek olanların daha yüksek oranlarda ve miktarlarda enerji bedelleri ödediği belirlenmiştir. Araştırma, dar gelirli olarak kabul edilebilecek birçok öğrenci için enerji harcamaları/gelir oranının %10'un üzerinde olduğunu ortaya koymuştur.

Türkiye'de öğrencilerin enerji yoksulluğunun belirlenmesinin önemli bir konu olması öncelikle ülke nüfusunda geniş yer edinmeleriyle doğrudan ilişkilidir. Bir diğer açıdan öğrencilerin yaşadığı konut birimlerinin özgün özellikleri ve hane halkı olma hususunda Türkiye'de uygulanan kabule ilişkin özgünlükleri onları ayrıcalıklı bir odak haline getirmektedir. Türkiye'deki resmi tanıma göre kışla, huzur evi, öğrenci yurtları bir diğer deyişle kurumsal ikamet birimlerinde ikamet etmeyen kişiler arasındaki akrabalık bağına bakılmaksızın hane halkı olarak kabul edilmektedir. Bu tanıma göre özel kiralık konut stokunda ya da kendilerine ait konut biriminde yalnız ya da bir grup arkadaşıyla yaşayan öğrenciler hane halkı olarak kabul edilmektedir. Ailelerinden bağımsız bir şekilde yeni bir hane halkı kabul edilen öğrenciler genellikle maddi olarak kısıtlı gelirlere sahiptir ve büyük bir kısmının kazanılmış bir geliri bulunmamaktadır. Ailelerinden edindikleri transfer gelir ile geçimlerini sürdürmeye çalışmaktadırlar. Genel olarak öğrencilerin kazanılan bir geliri var ise bu yarı zamanlı ya da mevsimlik işlerden elde edilmektedir. Ancak elde edilen bu gelir ne yazık ki öğrencilerin geçimlerini sağlamalarına yetmemektedir.

Üçüncü olarak ise öğrenci hane halkları çoğu şehirde genel popülasyonun tercih etmediği konut birimlerinde yaşamaktadırlar. Bu konutlar genellikle daha küçük, daha eski veya bakımsızdır. Öğrenciler genellikle kira maaliyetlerini düşürmek için bu tür konutları tercih etmektedirler. Ancak bu konut birimlerinde yaşayan öğrenciler genellikle yapı özelliklerinde değişiklik yapma yetkisine sahip değildirler ve bu da onların yaşam alanlarının istedikleri gibi özelleştirmelerini engelleyebilmektedir. Bu üç özellik incelendiğinde öğrenci hane halklarının enerji yoksulluğunun tespit edilmesi önem kazanmaktadır.

Yöntem

Türkiye’de üniversite öğrencilerinin karşı karşıya kaldığı enerji yoksulluğu ve yoksulluğun düzeyinin tespiti bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Bu amaç kapsamında örneklemin belirlenmesi üst ölçek ve alt ölçekte değerlendirilmeyi gerektiren bir dizi kıstasa bağlanmıştır. Bu kıstaslardan ilki çalışmanın yürütüleceği şehrin belirlenmesine ilişkin hususlardan kaynaklanmaktadır. Türkiye’de özellikle 1992 ve 2006 yılında yeni üniversitelerin kurulması yönünde atılan adımlar neticesinde 1987 yılında 30 olan üniversite sayısı 2020 yılında 206’ya ulaşmıştır. Bu kapsamda yükseköğretime devam eden toplam öğrenci sayısı 2020 yılında örgün öğretimde 3.823.435, açık öğretim fakültelerinde ise 4 milyona ulaşmıştır (YÖK, 2020). Bu artış özellikle üniversitelerin bulunduğu merkez ilçelerin nüfusunda öğrencilerin payının artması ile izlenmiştir. Ülke toplam nüfusunun yaklaşık %10’una tekabül eden üniversiteli öğrenci nüfusu, Kütahya il merkezinin nüfusunun %16,8’i, Muş il merkezinin ise %7,8’ini oluşturmaktadır. Bu oranın en yüksek düzeye ulaştığı illerden biri de %26,6 oranı ile Muğla’nın merkez ilçesi olan Menteşe’dir.

Muğla’nın seçilmesinde önemli olan bir diğer kıstas ise öğrencilerin yaşadığı alanların ve konut birimlerinin rahatlıkla seçilebilir olmasından kaynaklanmaktadır. Türkiye’de hâlihazırdaki nüfus kayıt sisteminden hangi birimde öğrenci hane halklarının yaşadığını tespit etmek mümkün değildir. Bu sebeple seçilecek birimlerin dolayısıyla öğrencilerin ayırt edilmesinde kullanılacak başka bir alternatifte ihtiyaç duyulmaktadır. Bu alternatif için çalışmada hava fotoğraflarından yararlanılmıştır. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi’nin 1992 yılında kurulmasının akabinde zamanla üniversitenin yakın çevresinde bir öğrenci mahallesi oluşumu gerçekleşmeye başlamıştır. 2004 ve 2021 yılları hava fotoğrafları kıyaslanarak üniversitenin yapıları alan sınırı ve çevresinde gelişmeye başlayan ve mevcut konut alanları ortaya konmuştur. Dolayısıyla üniversite çevresinde oluşum gösteren Muğla ili Menteşe ilçesi Kötekli mahallesi örneklem seçiminde belirlenen kıstasları sağlamaktadır.

Çalışma alanı olarak belirlenen Kötekli mahallesinde iki farklı enerji altyapısından yararlanan (merkezi sistem kömür/doğalgaz ve bireysel doğalgaz) apartmanlar tespit edilmiştir. Bu tespitin ardından 20 adet doğalgaz 20 adet de merkezi sistem kömür/doğalgaz enerjisinden yararlanan apartman, farklı caddelerde olacak şekilde seçilmiştir. Tanımlanan apartmanlarda örnekleme dâhil edilecek konut birimlerinin belirlenmesinde dairelerin bulundukları kat sayıları arasında homojen dağılım olacak şekilde kararlaştırma yapılmıştır.

Kötekli mahallesi, 1995 tarihli Muğla (Merkez-Kötekli-Yeniköy) İmar Planı Açıklama Raporu kapsamında aşağıda belirtilen yapılaşma koşullarına sahiptir. Plan kapsamında Kötekli planlama bölgesinde inşa edilecek yapılar için belirlenen taban

alanı kat sayısı (TAKS) 0.20 iken emsal (KAKS) 0.80 olarak belirlenmiştir. Bu eşik bir diğer ifade ile 4 katlı bir binadan daha yüksek yapı inşasına izin verilmemesi anlamına gelmektedir. Bu sebeple örnekleme zemin, 1., 2. ve 3. katta yer alacak konut birimlerinin olması koşulu sağlanmalıdır. Örnekleme 20 adet bireysel altyapıya sahip birim ve 20 adet merkezi altyapıya sahip birimin 5'er adeti giriş kat, 5'er adeti 1. kat, 5'er adeti 2. kat ve 5'er adeti 3. katta olacak şekilde örnekleme final haline getirilmiştir. Bu belirlemenin ardından hazırlanan araştırma tanıtım broşürü aracılığı ile çalışmanın tanıtımı gerçekleştirilmiş, etik kurul onayı da eklenecek öğrenci hane halklarından örnekleme dâhil olmaları istenmiştir.

Kabul etmeleri halinde doldurmaları gereken harcama çizelgesi teslim edilmiş ve takibi yapılacak bu 6 aylık süre zarfında 1 kere yüz yüze görüşme talebi iletilmiştir. Kabul etmeyen hane halkları yerine aynı katta bulunan diğer hane halkları ile iletişime geçilmiş ve örnekleme büyüklüğü tamamlanmıştır. Öğrenci hane halklarına dağıtılan çizelgeler aracılığıyla konut birimi ve hane halkına ilişkin bir dizi veri toplanmıştır. Bunlar; hanede ikamet eden kişi sayısı, konutun metre kare ve oda sayısı cinsinden büyüklüğü, konutun bulunduğu kat, bireysel gelir miktarı, ısınma türü, ısınma için ödenen aylık tutardır. Çizelgelerin hane halklarından aylık periyotlarla toplanması hedeflenmesine rağmen bazı hane halklarından çalışma kapsamında üçer aylık sürede 2 kere toplanmıştır. 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen deprem sonrasında uzaktan eğitim yöntemine geçilmesi sebebiyle bazı öğrenciler konakladıkları konut birimlerine dönmemiştir. Bu sebeple örnekleme dahil edilen 40 öğrencinin 11'i 5 aylık (Eylül-Ekim-Kasım-Aralık-Ocak) çizelge ile takip edilirken 29'u 6 aylık (Eylül-Ekim-Kasım-Aralık-Ocak-Şubat) süre ile takip edilmiştir. Bahsedilen etki sebebiyle öğrenci hane halklarının 13 adeti ile yarı yapılandırılmış yüz yüze görüşme gerçekleştirilebilmiştir. Görüşmeler sırasında öğrenci hane halklarına beş temel soru yöneltilmiştir. Bunlar:

- Isınma, banyo ve yemek pişirme amaçlı kullandığınız enerji türü nedir?
- Isınma, banyo ve yemek pişirme amaçlı kullandığınız enerji kaynaklarından ne düzeyde memnunsunuz?
- Bu hizmetlerin özellikle ısınmanın yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
- Bu hizmetlerin maliyetini arttırmamak için güç kaynağını kullanmadığınız/kapattığınız oluyor mu?
- Bu harcamalar bütçenize yük getiriyorsa bu yükün düzeyini nasıl tanımlarsınız.

Bu kapsamda çizelge ve yüz yüze görüşmeler aracılığıyla veri toplama süreci tamamlanmıştır. Çalışmada enerji yoksulluğunun tespitinde nesnel bir değerlendirme olan harcama bazlı yaklaşım yöntemi ve hane halklarının öznel değerlendirmelerinden yararlanılmıştır. Söz konusu yöntemin gereği olarak aylık gelir ve enerji harcamaları üzerinden enerji yoksulluğu sorgulanmıştır. Aylık ve 6 aylık toplam gözlem süresi için iki bağımlı değişken hesaplanmıştır. Bunlar; enerji harcamalarının miktarı ve harcamaların bütçedeki payıdır. Bu iki değişken ile ilişkisi ve değişken üzerindeki etkisi sorgulanacak olan bağımsız değişkenler ise hane halkının ikamet ettiği kat, enerjinin sağlanma yöntemi, hane halkının beyan ettiği

öznel ısınma düzeyidir. Hane halklarına yüz yüze görüşmeler sırasında yöneltilen ısınmanın yeterliliği ve ısınmaya bağlı harcamaların bütçelerine getirdiği yük ise öznel değerlendirme kısmını oluşturmaktadır.

Bulgular ve Değerlendirme

Öğrenci hane halklarına ilişkin betimsel sonuçlar aşağıda verilmiştir. Konut büyüklükleri bakımından ülke ortalamasının altında bir profile sahip olan Kötekli mahallesinde konut büyüklükleri 15-75 metrekare arasında değişmektedir ve örneklem ortalaması olarak 47 metrekare hesaplanmıştır. Görüşmelerin gerçekleştirildiği konutlar 1+0 (7 adet), 1+1 (18 adet) ve 2+1 (15 adet) oda sayısına sahiptir. Konutlarda yaşayan kişi sayıları 1 - 4 öğrenci arasında değişirken ortalama 2 öğrencinin aynı konutta ikamet ettiği tespit edilmiştir.

Enerji yoksulluğunun harcama bazlı yöntem ile tespiti:

Örnekleme yer alan öğrencilerin enerji yoksulluğu deneyimi enerji harcamalarının bütçedeki payı cinsinden sorgulanmıştır. Bu kapsamda yararlanılan değişkenler aylık gelir, ısınma-yakıt masrafı ve bu masrafın (farklı zaman periyotları için) bütçedeki payıdır. Öğrenci hane halklarının aylık gelirleri çeşitlilik göstermekle beraber 4500 TL – 15000 TL arasındadır, ortalama olarak 10850 TL değerine ulaşılmıştır. Öğrenci başına düşen aylık yakıt-ısınma masrafı araştırması kapsamında en düşük değer olarak 0 TL en yüksek değer olarak 1105 TL, ortalama değer olarak 335 TL tespit edilmiştir. Bu sonuç bazı öğrencilerin araştırmanın yapıldığı süre içerisinde ısınmadan hiç yararlanmadığı ayların mevcut olduğunu ortaya koymaktadır. 5 ya da 6 aylık ısınma masrafı üzerinden aylık ortalama ısınma masrafının hesaplandığı durumda ise en düşük değer 113 TL, en yüksek değer 935 TL olarak belirlenmiştir. Merkezi sisteme sahip öğrencilerin aylık ortalama ısınma masrafı 302 TL iken bu rakam bireysel ısınma sistemine sahip öğrenciler için aylık ortalama 370 TL olarak saptanmıştır. En yüksek değerler cinsinden değerlendirildiğinde ise merkezi sistemin (645 TL) bireysel ısınma sistemine (1105 TL) göre çok daha avantajlı olduğu tespit edilmiştir.

Enerji yoksulluğuna ait bulgular Tablo 1’de verilmiştir. Isınma masraflarının öğrencilerin bütçelerinde pay değerlendirildiğinde ise tüm öğrenciler için ortalama değer %3,63 olarak ölçülmüştür. Bu oran bireysel doğalgaz kullanan öğrenciler için %3,85 iken merkezi sistemden yararlanan öğrenciler için %3,41’dir. Bireysel doğalgaza sahip öğrenciler içinde ısınma masraflarının 5 ya da 6 aylık ortalamasının en yüksek olduğu değer %11,55 iken merkezi sistem için aynı oran %5,89 düzeyindedir. Tüm bu sonuçlar merkezi sistemin bireysel ısınma sistemlerine göre daha avantajlı olduğunu doğrulamaktadır.

Tablo 1: Isınma Masrafları ve Konut Göstergeleri

Değişkenler	En düşük	En yüksek	Ortalama
Kişi başı aylık gelir (TL)	4500	15000	10850
Kişi başı aylık yakıt – ısınma masrafı (TL)	0	1105	335
5 ya da 6 aylık ısınma masrafı üzerinden aylık ortalama ısınma masrafı (TL)	113	935	335
Bireysel (doğalgaz) aylık ısınma masrafı (TL)	0	1105	370
Merkezi sistem aylık ısınma masrafı (TL)	75	645	302
Aylık ısınma masrafının aylık gelir içindeki oranı (%)	0	18,42	3,63
Bireysel doğalgaz aylık ısınma masrafının aylık gelir içindeki oranı (%)	0	18,42	3,85
Merkezi sistem aylık ısınma masrafının aylık gelir içindeki oranı (%)	1,25	7,33	3,41
5 ya da 6 aylık ısınma masrafının aynı süredeki toplam gelir içindeki oranı (%)	0,93	11,55	3,63
5 ya da 6 aylık bireysel doğalgaz ısınma masrafının aynı süredeki toplam gelir içindeki oranı (%)	0,93	11,55	3,85
5 ya da 6 aylık merkezi sistem ısınma masrafının aynı süredeki toplam gelir içindeki oranı (%)	2,45	5,89	3,41

Bu genel değerlendirmelerin ardından öğrenciler bireysel ısınma ve merkezi sistemden yararlananlar olarak iki farklı grup şeklinde irdelenmiştir. Çalışmanın ilk hedefi kapsamında farklı altyapı yatırımının mevcut olduğu benzer ceph, kat sayısı ve yapım yılına sahip konutların enerji harcamalarının miktarı saptanmıştır. Çalışmanın odağını oluşturan Kötekli mahallesinde yer alan binaların neredeyse tamamı 2010 yılı ve sonrasında inşa edildiği için bina yaşı ayırt edici bir değişken olmaktan çıkarılmıştır. Öğrencilere konutlarının cepheleriyle ilgili yöneltilen soruyu pek çok öğrenci bilmemeleri sebebiyle cevaplayamamıştır. Bu kapsamda öğrencilerin ikamet ettikleri katlar ve ısınma türü farklılaşması değerlendirmeye alınmıştır.

Tablo 2: Aylık Ortalama Isınma Masrafı ve Konutun Bulunduğu Kat Sayı İlişkisi

Değişkenler	Konutun bulunduğu kat			
Altyapı yatırımı türü	Zemin kat	1. kat	2. kat	3. kat
Bireysel	399	280	356	364
Merkezi sistem	420	253	220	370

Bireysel ve merkezi sistem ısıtmaya sahip öğrencilerin aylık ısınma masrafları zemin kat, 1. kat ve 3. katta birbirine yakındır. Ancak 2. katta ikamet eden hane halkları arasında ciddi bir farklılık bulunmaktadır. Bireysel sistemden faydalanan öğrencilerin tedbir almalarına rağmen merkezi sistemle aynı tutarları ödediği göz önünde bulundurulduğunda bir altyapı politikası olarak doğalgaz sistemlerinin varlığı sorgulanmalıdır.

Çalışmanın bulguları ile diğer araştırmalar kıyaslandığında öğrenci hane halklarının genel kabul olarak %10 düzeyinde belirlenen enerji harcamaları eşik değerini aştığı aylar olduğu tespit edilmiştir. %10'u aşan harcamaların ardından diğer masraflar için bütçelerinde kalan miktar ile öğrenci hane halklarının asgari düzeyde bir hayat yaşamasının mümkün olmadığı aşıkardır. Enerji harcamalarının ardından kalan bütçe içerisinde konut kirası ve yemek masraflarının da olduğu göz önünde bulundurulduğunda bütçeleri içinde harcama düzeyi düşük kalan fakat geliri de düşük olan öğrencilerin taktiksel bir yöntem seçtiği düşünülmektedir. Bu da enerji yoksulluğunda öğrencilerin ısınma düzeyleri ve memnuniyetlerini içeren öznel değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır.

Enerji yoksulluğunun öznel değerlendirme ile tespiti:

Yarı yapılandırılmış görüşme yapılan öğrencilerin pek çoğunda ısınma, banyo ve yemek pişirme amaçlı kullanılan enerji türü farklılaşmaktadır. Isınma amaçlı kullanımda 13 öğrencinin 5'i merkezi sistem kömür-doğalgaz kullanıldığını ifade ederken 8'i bireysel doğalgaz kullandıklarını ifade etmiştir. Merkezi sistemden yararlanan 5 öğrencinin 2'si banyoda elektrikli şofben kullanıldığını, bu masrafın ortak ısınma sistemine dahil olmadığını ve bireysel elektrik faturalarına yansması sebebiyle kendileri tarafından ödendiğini ifade etmiştir. 3 öğrenci ise banyoda kullanılan enerji türünün de doğalgaz olduğunu ve ısınma aidat masraflarına dahil edildiğini belirtmiştir. Bireysel doğalgaz kullanan 8 öğrencinin 6'sı banyo suyu ısıtma amacıyla doğalgazdan faydalandıklarını belirtirken 2 öğrenci elektrikli/hazneli şofben kullanıldığını belirtilmiştir. Yemek pişirme amaçlı kullanımda ise merkezi sistem veya bireysel doğalgaz kullanımı fark etmeksizin hiçbir öğrenci evinde doğalgaz ocaktan yararlanılmamaktadır. 13 öğrencinin 10 tanesi bireysel tüp aracılığıyla yemek pişirdiklerini bildirmiş, 3 öğrenci ise elektrikli ocak yardımıyla aynı işlemi yaptığını dile getirmiştir. Tüp kullanan 10 öğrencinin 7 tanesi bireysel doğalgazlı ve 1 tanesi merkezi ısıtma sistemine sahip evde ikamet etmektedir.

Görüşmeler sırasında öğrencilerin memnuniyetsizlik durumlarını bildirdiği önemli hususlardan bir tanesi doğalgaz altyapısının ikamet ettikleri binaya sonradan gelmesi sebebiyle evin her yerinde mevcut olmamasıdır. Öğrenciler banyoda elektrikli (anlık ısıtan ya da hazneli) şofben, mutfakta tüp ya da elektrikli ocak kullanımının masraflarını arttırdığını belirtmektedir. Bu amaçlar için doğalgaz kullanmaları durumunda masraflarının daha az olacağını aile evlerindeki fatura bedelleriyle kıyaslama yaptıklarında kendi faturalarının yüksek olmaları sebebiyle düşünülmektedir. Bir diğer açıdan ise tüpün her an bitme ihtimalinin olması öğrencilerin ifadelerine göre doğalgaza kıyasla daha az konfor sunmaktadır.

Memnuniyetin evet-hayır cinsinden sorgulandığı görüşmelerde merkezi sistemden yararlanan 5 öğrencinin 4'ü ısınma, banyo ve yemek pişirmede kullanılan enerji türünden memnun iken bireysel doğalgazdan yararlanan 8 öğrencinin 4'ünün memnun olduğu gözlenmiştir. Örneklem sayısının düşük olmasına

rağmen kabaca merkezi sistemden yararlanan öğrencilerin daha memnun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin bir kısmı (13 öğrencinin 7'si (4 merkezi sistem ve 3 bireysel doğalgaz)) ısınmanın yeterli olduğunu düşünmektedir. Ancak yeterli olmadığı zamanların da bulunduğu dikkat çeken ve merkezi sistemden faydalanan bir öğrenci durumunu şöyle açıklamaktadır. “Merkezi sistemde aylık ödemesi sabit olan ve olmayan farklı konut birimleri var. Bizimkisi sabit olmayan, o yüzden geceleri soğuk olduğunda ya da ev sahibi bazı zamanlarda yakmadığında dahi itiraz edemiyoruz. Çünkü fiyatlandırma binanın tüm yakıt giderinin petek sayısına bölünmesi ve daire başına bir tutar belirlenmesi ile yapılıyor. Bu durumda daha fazla yak demek daha fazla ödemeye razıyım demek”.

Öğrenciler içinde maliyeti arttırmamak için güç kaynağını kapatan örnekler mevcuttur, ancak kapatmaları durumunda evde ikamet edemeyeceklerini belirten öğrenciler de bulunmaktadır. Öğrencilerin ısınma masraflarının ödenmesi hususunda karşı karşıya kaldıkları zorluk ile başa çıkmak için çeşitli yollara başvurup taktiksel uygulamalar geliştirdikleri gözlenmiştir.

Örneğin özellikle ara katlarda oturan öğrenciler alt ve üst katın ısınma imkanlarından yararlanarak kendi ısınma masraflarını düşürmeye çalıştığını ifade etmiştir. Bu sayede Eylül- Ekim ayları boyunca hiç kalorifer açmayan öğrenci hane halkları mevcuttur. Benzer şekilde alt katında pide salonu bulunan bir öğrenci işletmede fırın yanmasının kendi evinin ısıtmasına çok faydası olduğunu bu sebeple hava aşırı soğuyana kadar kombiyi açmadığını dile getirmiştir.

Öğrencilerin başvurduğu bir diğer taktik ise bireysel ısınma sisteminin bir fatura döneminde beklediklerinden çok fazla gelmesi durumunda ortaya çıkmıştır. Bu öğrenciler faturanın çok geldiği ayı takip eden ay doğalgazı doğru düzgün açmayıp faturayı düşürmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Havanın çok soğuk olduğu dönemlerde okulda daha uzun süre vakit geçirmek de izlenen bir diğer yöntem olarak belirtilmiştir.

Öte yandan kombi bakımı yaptırmadıkları için soğuk havalarda banyoda kullanılan suyun ısınmasını sağlamak için dereceyi mecburen arttırmak zorunda kaldığını belirten öğrenciler de mevcuttur. Bazı öğrencilerin ise bulundukları kat ve cephe kaynaklı güç kaynağını kapatmalarının mümkün olmadığını belirttiği görülmüştür.

Görüşmenin yapıldığı 13 öğrencinin 12'si ısınma masraflarının bütçelerinde özellikle kış aylarında karşılanması güç bir yüke sahip olduğunu belirtmiştir. Enerji yoksulluğunun öznel değerlendirme ile tespitinde yarı yapılandırılmış görüşme yapılan hane halkı sayısının az olması sebebiyle doğrudan bir oran verilmemiştir. Ancak bu çalışmanın önemli bir sonucu olarak öğrenci hane halklarının büyük bir kısmının ısınma masraflarının bütçelerine getirdiği yük sebebiyle enerji yoksulluğu deneyimlediklerini ifade ettikleri bilgisine ulaşmak mümkün olmuştur.

Sonuç

Bu çalışma kapsamında öğrenci hane halklarının enerji masrafları azaltmak için ısıtmayı tamamen kapattığı aylar olduğu gözlenmiştir. Clark vd. (2022) tarafından Yeni Zelanda’da eğitimini sürdüren yabancı uyruklu üniversite öğrencilerinin enerji yoksulluğunu konu alan çalışma, öğrencilerin enerji masraflarını azaltmak amacıyla bir kat daha fazla kıyafet giydikleri ve elektrikli battaniye benzeri gereçleri kullanarak konut ısıtma sistemini kapattığı dönemler olduğunu ortaya koymuştur. Bu sonuç Kötekli mahallesinde yürütülen çalışma ile paralellikler içermektedir. Her iki çalışma da öğrencilerin geliştirdiği taktiklerin varlığını doğrular niteliktedir.

Enerji yoksulluğu deneyiminin nesnel ifadeler üzerinden sorgulandığı sonuçlara göre öğrenciler ısınma düzeyleri ve ısınma sisteminden memnuniyetleri konusunda şikayetlerini dile getirmiştir. Bir diğer ifade ile öğrenci hane halkları konut birimi içinde hissettikleri sıcaklık değeri ve enerji harcamalarına ayırdıkları bütçe miktarının kendileri için yük getirici düzeyde olduğunu belirtmiştir. Bredvold ve Inderberg’in Norveç’te ikamet eden dar gelirli aileler üzerinde yürüttüğü çalışma kapsamında ulaştıkları sonuç enerji harcamalarının oranca artmasının konut içinde hissedilen sıcaklık değerini tatmin edici düzeye ulaştıramadığını vurgulamaktadır. Bu durumda işaret edilen sorun ülkenin soğuk bir iklime sahip olmasının yanı sıra dar gelirli hane halklarının ikamet etmek zorunda kaldıkları yetersiz konut koşulları olmuştur. Kötekli örneğinde incelenen konut birimlerinin yeni olmasına rağmen yapı kalitesi bakımından sorgulanması hem enerji yoksulluğu sorununun bertarafı hem de yaşam koşullarını iyileştirmek adına değer taşımaktadır.

Tartışma

Hane halklarının konut içindeki konforları kapsamında mevcut gelirleri ile hayatlarını idame ettirebilmek için vazgeçtikleri şeylerin başında ısınma gelmektedir. Öğrenci hane halkları özelinde yürütülen bu çalışmanın sonuçları dar gelirli, kiracı ve tek/az kişiden oluşan pek çok hane halkı için geçerli olabilecek niteliktedir. Çalışmanın yürütüldüğü Kötekli mahallesinde yer alan pek çok konutun 2010 yılından sonra inşa edildiği hava fotoğrafları ile tespit edilmiştir. Konutların inşa tarihlerinin yeni olmasına rağmen yalıtım vb. müdahalelerin özellikle en alt ve en üst katların ısınamama sorununu çözemediği görülmektedir. Bu durum katlar arasında ciddi bir fatura farkı gözlenmesine sebep olmuştur. Bir başka açıdan en alt katlarda yaşayan öğrenci hane halkları daha uygun fiyatlı kira ödemeye niyetiyle ikamet ettikleri konut birimlerinde daha fazla yakıt masrafı ödemek durumunda kalmışlardır. Çalışma kapsamında değerlendirilen konutların Türkiye’de mevcut konut stokunun görece daha yeni kısmını oluşturduğu bilinmektedir. Bu özellikle sebebiyle konut birimlerinde kullanılan pencere/kapı doğramaları daha az yıpranmıştır ve dairelerin dış cephe yalıtımına sahip olma ihtimali çok daha yüksektir. Bu özellikler konut birimi ve dış mekân arasındaki hava akımına ve konut içindeki ısının korunması bir nebze de olsa katkı sağlamaktadır. Tüm bu özelliklerden yoksun olan ve eski yıllarda inşa edilen konut birimlerinde yaşayan hane halklarının enerji yoksulluğu deneyiminin çok daha çetin olacağı aşîkardır.

Çalışmadaki hane halklarının bütçesinde enerji harcama tutarının oranı sadece ısınma göz önünde bulundurulduğunda 25%’in altında kalmaktadır. Yemek pişirme ve banyo suyunu ısıtmak için elektrik ve tüp gibi enerji türlerinin

masraflarının dahil edilmesi durumunda dahi bu oranın pek çok öğrenci hane halkı için belirlenen sınırı geçmeyeceği tahmin edilmektedir. Ancak tıpkı konuta ekonomik erişilebilirlik çalışmalarında olduğu gibi göz önünde bulundurulması gereken tek husus gelirin ne kadarının bu harcama kalemine ayrıldığı olmamalıdır. Bu harcama kalemi bütçeden çıkarıldığında geriye kalan gelir ile insan onuruna yaraşır bir yaşam sürebilme durumu da sorgulanmalıdır.

Türkiye'de özellikle yerel yönetimlerin politikaları kapsamında ele alınan enerji yoksulluğu ile mücadelede konusunun sadece enerjinin varlığı düzeyine eğildiği görülmüştür. Bu sebeple çözüm nakdi/aynı doğalgaz ve kömür yardımları üzerinden aranmıştır. Ancak bu yardımlar enerji yoksulluğu hedef alınarak ve enerji yoksulu haneler tespit edilerek değil, maddi açıdan zor durumda olan haneler bazında yapılmaktadır. Yapılan çalışma sonucunda öğrenci hane halklarının enerji yoksulluğunu deneyimlemelerine rağmen bu yardımlar kapsamında değerlendirilmemeleri çalışmanın önemli tespitleri arasındadır. Sonuç olarak enerji yoksulluğu ile mücadele yeni bir yöntem gerektirmektedir.

Enerji yoksulluğu alanında yürütülecek farklı çalışmalar için özellikle yaşlı ve bütün gününü ikamet ettiği konutta geçiren bireylerin yer aldığı hane halkları odağa alınmalıdır. Yetersiz ısınma bir yandan fiziksel ve ruhsal iyi olmama haline sebep olurken, yüksek düzeyde bir harcama yaparak ısınmak ise hane halkının başka hayatı harcamalardan feragat etmek zorunda kaldığı anlamına gelmektedir. Öte yandan bu çalışmanın yürütüldüğü Muğla ili Menteşe ilçesi kış ayı süresince ortalama sıcaklık ve yağış durumu bakımından Türkiye'nin pek çok iline göre ılıman özelliğe sahiptir. Benzeri çalışmanın iklimin daha sert olduğu bir bölgede yapılması enerji yoksulluğu alanındaki yazın için faydalı olacaktır.

Kaynakça

- Aksoy Khurami, E. ve Özdemir Aksoy Khurami, E. ve Özdemir Sarı, Ö. B. (2024). The experience of students in the Turkish private rented sector during the Covid-19 pandemic. *Journal of Housing and the Built Environment* (online first). <https://doi.org/10.1007/s10901-023-10105-2>
- Atsalis, A., Mirasgedis, S., Tourkolias, C. ve Diakoulaki, D. (2016). Fuel poverty in Greece: Quantitative analysis and implications for policy. *Energy Build.*, 131, 87-98. <https://doi.org/10.1016/j.enbuild.2016.09.025>
- Bağdadioğlu, N., Başaran, A., Kalaycıoğlu, S. ve Pınar, A. (2009). *Kamu kolaylıkları yönetiminde yoksulluğun dikkate alınması*. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Hacettepe Üniversitesi Piyasa Ekonomisini ve Girişimciliği Geliştirme Merkezi, Sözkese Matbaacılık.
- Bieri, D. S. (2012). Housing affordability. İçinde A. C. Michalos (Ed.), *Encyclopedia of quality of life research* (ss. 2971-2975). Springer Verlag.
- Birleşmiş Milletler. (1991). CESCR General Comment No. 4: The right to adequate housing (Art. 11 (1) of the Covenant). https://www.hlrn.org.in/documents/CESCR_General_Comment_4.pdf
- Boardman, B. (1991). *Fuel poverty: From cold homes to affordable warmth*. Belhaven Press.

- Bouzarovski, S. ve Petrova, S. (2015). A global perspective on domestic energy deprivation: Overcoming the energy poverty- fuel poverty binary. *Energy Research & Social Science*, 10, 31-40.
- Bouzarovski, S., Thomson, H., Cornelis, M., Varo, A. ve Guyet, R. (2020). Towards an inclusive energy transition in the European Union – Confronting energy poverty amidst a global crisis. European Commission: Directorate-General for Energy, Publications Office.
- Bredvold, T. L. ve Inderberg, T. H. J. (2022). Shockingly cold and electricity-dependent in a rich context: Energy poor households in Norway. *Energy Research & Social Science*, 91, 102745. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2022.102745>
- Castro, C. C. ve Gouveia, J. P. (2023). Students' perception of energy poverty - A comparative analysis between local and exchange university students from Montevideo, Lisbon, and Padua. *Front. Sustain. Cities*, 5, 1114540. <https://doi.org/10.3389/frsc.2023.1114540>
- Clark, I.K.H., Chun, S., O'Sullivan, K.C. ve Pierse, N. (2022). Energy Poverty among Tertiary Students in Aotearoa New Zealand. *Energies*, 15, 76. <https://doi.org/10.3390/en15010076>
- Costa-Campi, M. T., Jové-Llopis, E., ve Trujillo-Baute, E. (2019). Energy poverty in Spain: an income approach analysis. *Energy Sources, Part B: Economics, Planning, and Policy*, 14(7-9), 327-340. <https://doi.org/10.1080/15567249.2019.1710624>
- Covenant of Mayors. (2022). Reporting Guidelines on Energy Poverty. Covenant of Mayors for Climate & Energy – Europe. <https://www.covenantofmayors.eu/support/library.html>
- Çora, E. (2023). *Understanding of energy poverty characteristics in Türkiye: A baseline study for identification of energy poor household profiles*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Middle East Technical University].
- Dhéret, C. ve Giuli, M. (2017). *The long journey to end energy poverty in Europe*. Policy brief. European Policy Centre.
- Dogan, E., Madaleno, M. ve Taskin, D. (2021). Which households are more energy vulnerable? Energy poverty and financial inclusion in Turkey. *Energy Economics*, 99, 105306. <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2021.105306>
- Doğan, B. (2023). Anayasa hukuku açısından konut hakkı. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 31(3), 1321-1356. <https://doi.org/10.15337/suhfd.1328707>
- Du Plessis, J. ve Amoah, C. (2022). Affordable student accommodation: A perspective of tertiary students. *proceedings of international structural engineering and construction*, 9(1). [https://doi.org/10.14455/ISEC.2022.9\(1\).HOS-02](https://doi.org/10.14455/ISEC.2022.9(1).HOS-02)
- European Parliament. (2009). Directive on natural gas (2009/73/EC). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32009L0073>
- European Parliament. (2012). Directive on energy efficiency (2012/27/EU). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32012L0027>
- European Parliament. (2019). A revised electricity directive (2019/944/EU). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32019L0944>
- Filiz, Z. ve Çemrek, F. (2007). Üniversite öğrencilerinin barınma sorunlarının uygunluk analizi ile incelenmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 207-224. <https://doi.org/10.5961/jhes.2019.345>

- Imbert, I., Nogues, P. ve Sevenet, M. (2016). Same but different: on the applicability of fuel poverty indicators across countries-insights from France. *Energy Res. Soc. Sci.* 15, 75-85. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2016.03.002>
- Kale, F. (2013). *Ulusal ve uluslararası boyutlarıyla konut hakkı*. Adalet Yayınevi.
- Karpinska, L. ve Śmiech, S. (2020). Invisible energy poverty? Analysing housing costs in Central and Eastern Europe. *Energy Res. Soc. Sci.* 70, 101670. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2020.101670>
- Keleş, R. (2023). İnsan hakkı olarak konut. *Topkapı Journal of Social Sciences*, 2(1), 9-18.
- Korkmaz, E. (2024). *Factors of socio-spatial vulnerabilities to energy poverty*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Middle East Technical University].
- Li, K., Lloyd, B., Liang, X.J. ve Wei, Y.M. (2014). Energy poor or fuel poor: what are the differences? *Energy Policy*, 68, 476-481. <http://dx.doi.org/10.1016/j.enpol.2013.11.012>
- Mendoza, C.B., Cayonte, D.D., Leabres, M.S. ve Manaligod, L.R. (2019). Understanding multidimensional energy poverty in the Philippines. *Energy Policy*, 133, 110886. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2019.110886>
- Moore, R. (2012). Definitions of fuel poverty: implications for policy. *Energy Policy* 49, 19-26.
- Morris, J. ve Genovese, A. (2018). An empirical investigation into students' experience of fuel poverty. *Energy Policy*, 120, 228-237.
- Nazarahari, A., Ghotbi, N. ve Tokimatsu, K. (2021). Energy Poverty among College Students in Japan in a Survey of Students' Knowledge, Attitude and Practices towards Energy Use. *Sustainability*, 13(15), 8484. <https://doi.org/10.3390/su13158484>
- Nturos, V., Laskari, M., Ioardache-Platis, M., Assimakopoulos, M., Romanowicz, J. ve Lontorfos, V. (2019). Alleviating energy poverty experienced by students living in private rented accommodation: The role of the housing provider. *Proc. Int. Conf. Bus. Excell.*, 13, 1009-1020.
- Özgür, F. Y. (2023). *Energy poverty in Türkiye: An evaluation through consensual-based indicators*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Middle East Technical University].
- Papada, L., Kaliampakos, D., 2016. Measuring energy poverty in Greece. *Energy Policy* 94(C), 157-165.
- Pye, S., Dobbins, A., Baffert, C., Brajkovc, J., Grgurev, I., De Miglio, R. ve Deane, P. (2015). Energy poverty and vulnerable consumers in the energy sector across the EU: Analysis of policies and measures, Insight-E. https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/INSIGHT_E_Energy%20Poverty%20-%20Main%20Report_FINAL.pdf
- Sariipek, D. B., Peker, Z. ve Cerev, G. (2024). Addressing the housing crisis: Insights from a study on university students in Turkey. *Social Welfare: Interdisciplinary Approach*, 14, 54-69. <https://doi.org/10.15388/SW.2024.14.4>
- Selçuk, I.Ş., Gölçek, A.G. ve Köktaş, A.M. (2019). Energy poverty in Turkey. *Sosyoekonomi*, 27(42), 283-299.

- Thema J. ve Vondung F. (2020). EPOV indicator dashboard: Methodology guidebook, Wuppertal Institut für Klima, Umwelt, Energie GmbH, prepared for the EU Energy Poverty Observatory, European Commission.
- Thompson, H. (2015). A brief overview of the EU discourse on fuel poverty and energy poverty energy. <https://www.energypoverty.eu/news/brief-overview-eu-discourse-fuel-poverty-energy-poverty>
- Thomson, H. ve Bouzarovski, S. (2019). Addressing energy poverty in the European Union: State of play and action, EU energy poverty observatory. <https://www.energypoverty.eu/publication/addressing-energy-poverty-europeanunion-state-play-and-action>
- Thomson, H. ve Snell, C. (2016). Definitions and indicators of energy poverty across the EU. K. Csiba, H. Thomson ve C. Snell, (Ed.), *Energy poverty handbook* içinde (ss. 101-117). The Greens/EFA Group of the European Parliament, Brussels.
- Thomson, H., Bouzarovski, S. ve Snell, C. (2017). Rethinking the measurement of energy poverty in Europe: A critical analysis of indicators and data. *Indoor and Built Environment*, 26(7) 879-901.
- TBMM (Türkiye Büyük Millet Meclisi). (1982). Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf>
- United Nations. (1996). Report of the United Nations Conference on Human Settlements (Habitat II). <https://digitallibrary.un.org/record/222703?ln=en&v=pdf>
- United Nations. (2015). The UN Sustainable Development Goals. <http://www.un.org/sustainabledevelopment/summit/>
- YÖK (Yükseköğretim Kurulu). (2020). Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi. <https://istatistik.yok.gov.tr/>

Deprem Sonrası Zorunlu Göç ve Konut Sorunu: Kahramanmaraş Depreminin Ardından Kırklareli'nde Yeni Bir Hayat Arayışı

Forced Migration and Housing Problems After the Earthquake: The Seeking for
a New Life in Kırklareli after the Kahramanmaraş Earthquake

SİYRET AYAS ŞARMAN *

MEHTAP DEMİR**

* Assist. Prof., Fırat University, Faculty of Economics And Administrative Sciences, Department of
Labor Economics and Industrial Relations, E-Mail: sayas@firat.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0002-1868-8283>

** Assoc. Prof., Kırklareli University, Faculty of Economics And Administrative Sciences,
Department of Labor Economics and Industrial Relations, E-Mail: mehtap.memis@klu.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0002-7009-0385>

Öz: Çalışmanın amacı, depremin neden olduğu zorunlu göçün etkilerini barınma ihtiyacı temelli ele almak; göçün ortaya çıkardığı konut sorununa deneyimler üzerinden dikkat çekmektir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır ve fenomenoloji araştırması şeklinde desenlenmiştir. Depremin etkilediği illerden Kırklareli'ne göç etmiş ve hayatlarını bu ilde devam ettiren kişilerle mülakatlar yapılmıştır. Elde edilen veriler Maxqda Analytic Pro (24.5.1) paket programıyla analiz edilmiştir. Bulgular; “Göç kararı öncesi durum”, “Kırklareli'ne göç kararı” ve “Göç kararı sonrası durum” olmak üzere üç tema altında toplanmıştır. Belirlenen temalar kendi içerisinde barınma ihtiyacı ve konut sorunuyla ilişkilendirilen kategoriler içerisinde değerlendirilmiştir. Katılımcılardan elde edilen ortak sonuç şudur: Deprem nedeniyle ortaya çıkan zorunlu göç, insanların sadece barınma ihtiyacını değil, aynı zamanda depremden etkilenmeyen diğer şehirlerdeki konut piyasalarını da derinden etkilemiştir. Göç eden bireylerin güvenli ve sürdürülebilir barınma ihtiyaçları karşılanmadığında, konut sorunu büyümekte ve beraberinde başta ekonomik ve sosyal olmak üzere pek çok sorun ortaya çıkmaktadır.

Anahtar kelimeler: Doğal afet, Deprem, Göç, Konut sorunu, Barınma problemi

Abstract: The aim of this study is to examine the effects of forced migration caused by the earthquake, particularly focusing on the need for shelter, and to highlight the housing problems resulting from this migration based on individuals' experiences. A qualitative research methodology was used, with the study designed as a phenomenological research. Interviews were conducted with participants who migrated to Kırklareli from one of the provinces most affected by the earthquake and decided to settle in this province. The data obtained from the interviews were analyzed with the Maxqda Analytic Pro (24.5.1) package program. The findings were categorized under three themes: “Situation before the migration decision”, “Decision to migrate to Kırklareli” and “Situation after the migration decision”. These themes were evaluated within the context of related the the need for shelter and housing problems. The effects of earthquake-induced migration on individuals were observed quite clearly. A common finding from the participants is as follows: Forced migration due to the earthquake has significantly impacted not only people's housing needs but also housing markets in cities unaffected by the earthquake. When the safe and

Gönderim 21 Eylül 2024
Düzeltilmiş Gönderim 19 Aralık 2024
Kabul 29 Aralık 2024

Received 21 September 2024
Received in revised form 19 December 2024
Accepted 29 December 2024

sustainable shelter needs of migrants are unmet, the housing problem worsens, leading to various challenges, particularly economic and social issues.

Keywords: *Natural disaster, Earthquake, Migration, Housing problem, Qualitative research*

Giriş

Doğal afetler, sürekli tekrarlanma riskini içinde bulunduran yaygın sorunların başında gelmektedir. Sonuçları itibarıyla nüfusun tüm yaşamını yakından etkilemekte; kişilerin gerekli tedbirleri almadığı takdirde mülkleri üzerinde maddi ve manevi riskler oluşturmaktadır (İslam, 2018: 934). 6 Şubat 2023'te yaşanan Pazarcık – Elbistan (Kahramanmaraş) depremleri buna örnek olarak gösterilebilir (AFAD, 2023). Yaşanan yıkıcı depremler nedeniyle ölü sayısı 50.000'e yükselmiş; 3,3 milyon kişi yerinden edilmiştir. 2,3 milyon kişi çadır kamplarında ve konteyner kentlerde barınmak durumunda kalmıştır (UNDP, 2023). Aynı zamanda depremle etkilenen illerden yaklaşık yarım milyon insan daha güvenli şehirlere tahliye edilmiştir (UNFPA, 2023; Sağiroğlu vd., 2023).

Kahramanmaraş depremlerini konu alan önceki çalışmalarda genellikle depremin toplumsal (Bozkurt, 2023; Erdoğan, 2023; Güngör, 2023), ekonomik (Artantaş, Gürsoy, 2024; Özdemir, Engin, 2024; Şen, 2023), psikolojik etkilerini tespit etmeye (Akay vd., 2024; Gören, 2023; Özmen vd., 2024) yönelik araştırmaların yapıldığı görülmüştür. Ancak bu çalışmalar çoğunlukla deprem sonrası bölgedeki durumu ele almakta, göç eden bireylerin yeni yerleşim alanlarındaki deneyimlerine odaklanmada yetersiz kalmaktadır. Ayrıca depremin ardından yayınlanan raporlarda; pandemi ve ekonomik kriz sonrasında geçim kaynaklarına erişim konusunda yaşanan zorluklar ve kira artışlarının hız kesmeden artmasıyla ortaya çıkan konut ve barınma problemlerine dikkat çekilerek deprem bölgesinden zorunlu göç eden kişilerin yerleştikleri yerlerde karşılaştıkları sorunların sistematik şekilde izlenmesi ve raporlanması gerektiği sıklıkla ifade edilmiştir (GAR, 2023a; GAR, 2023b). Araştırma bu yönüyle literatüre önemli bir katkı sağlamaktadır. Depremzedelerin Kahramanmaraş'tan hedef şehir olarak belirledikleri Kırklareli'ne göç ederken yaşadıkları konut problemleri ve barınma sorunlarıyla uyum süreçleri çalışma içerisinde derinlemesine incelenmektedir. Kırklareli hem coğrafi hem de deprem risk haritasında bulunduğu konum nedeniyle oldukça ilgi çekicidir. Sadece deprem bölgesinden değil aynı zamanda deprem beklentisi olan diğer şehirlerden de göç almaktadır. Coğrafi konumu nedeniyle şehrin sakinliğinin yanı sıra sanayi bölgesine yakınlığı, istihdam edilebilme ve yeni iş olanakları gibi sebepler şehri cazip hale getirmektedir. Bu bağlamda katılımcıların göç kararı öncesi ve sonrası yaşadıkları zorluklarla karşılaştıkları barınma problemleri arasındaki ilişkiler çalışmada ele alınmaktadır. Bireylerin konut ve barınma problemleri bağlamında psikolojik durumları ve gelecek beklentileri üzerinde durulmakta; deprem sonrası göçün geniş kapsamlı etkilerini anlamaya yönelik bir perspektif sunulmaktadır.

Teorik Arka Plan

Doğal Afet Kaynaklı Göç

İnsanların göç etme davranışının altında farklı nedenler bulunsa da genel olarak daha iyi bir yaşam sürebilmek amacıyla göç etmektedir. Geçmişten günümüze insanları göçe iten en önemli faktörlerin başında doğal afetler gelmektedir. Bilimsel

araştırmalar bu savı desteklemektedir (Aslan, 2023; Peker & Şanlı, 2022; Sheldon & Zhan, 2022; Trinh vd., 2021; Zander vd., 2020). Konuya doğal afet biçimleri bağlamında yaklaşmak gerekirse; kasırga (Fussell vd., 2010), sel (Abbas Khan vd., 2019), deprem (Deniz vd., 2017; Fırat, 2022; Güreşçi, 2023; Peker ve Şanlı, 2022), tsunami (Frankenberg vd., 2017; Grote vd., 2006), heyelan (Filiz ve Avcı, 2013: 36; Yürüdü, 2008: 25), kuraklık (Epstein vd., 2022; Menekşe, 2020) gibi felaketler sonucunda insanların daha iyi bir yaşam sürdürebilmek umuduyla kendilerini güvende hissedebilecekleri alanlara göç ettiği yapılan çalışmalarda tespit edilmiştir.

Benzer durum, Kahramanmaraş merkezli depremlerin ardından da yaşanmıştır. Bölgede yaşayan pek çok vatandaş hayatta kalma içgüdüleriyle felaket bölgesinden ayrılmaya çalışmıştır. Her türlü ulaşım aracı (ücretli ya da ücretsiz), ilk günden itibaren kurtarma ve tahliye çabalarının bir parçası haline gelmiştir. Alınan GSM sinyali verileri yaklaşık üç milyon felaket mağdurunun deprem bölgesinden ayrılarak deprem bölgesini terk etmiş olabileceğine işaret etmektedir (Aslan, 2023: 787).

Duruel (2023: 247), depremin ardından can kaybının oldukça fazla olduğu Hatay'da nüfusun yaklaşık üçte birinin şehri terk ettiğini; bu kişilerin başka illere/bölgelere göç ettiğini ifade etmektedir. Aslan (2023: 788), duruma farklı yönden yaklaşarak deprem sonrası yer değişimini ortaya koymak amacıyla atık yönetimi miktarlarındaki artışlara vurgu yapmaktadır. Söz konusu çalışmada Ankara'da 600 bin yeni sakinin olduğuna dikkat çekilmektedir. Resim 1'de depremin ardından bölgeden ayrılan kişilerin Türkiye'nin dört bir yanına dağıldığı görülmektedir. Depremzedeler kendi imkânları, kamu yardımları veya özel yardımlarla barınma imkânı bulabilmiştir.

Resim 1. İl Bazında Depremden Etkilenen İllerden Diğer İllere Göç Eden Kişi Sayıları

farklı şehirlere yerleşen ve hayatlarını yeni yerleştikleri şehirlerde sürdürme kararı alan pek çok kişinin olduğu da ayrı bir gerçektir (Sağıroğlu vd., 2023; Tiryaki Yenilmez, 2023).

Aslan (2023: 788), afet sonrası nüfus hareketlerindeki dağılımı üç başlık altında gruplandırmaktadır. Bunlar; yıkıma uğramış şehirlere nazaran daha güvenli olduğu düşünülen kırsal kesimlere doğru yönelen nüfus hareketi, depremde zarar görmemiş çevre illere yönelen nüfus hareketi ve son olarak daha uzak mesafede yer alan ve felaket bölgelerine geri dönme olasılığının daha düşük olduğu illere yönelen nüfus hareketidir. Fırat (2022: 57-58) ise göç hareketlerinin hedef konumun itici ve çekici nedenlerine bağlı olarak değişebileceğini, göçlerin şehir içinde farklı bir yere veya şehir dışına olabileceği gibi yurtdışına gerçekleşebileceğini ifade etmektedir. Öte yandan evleri hasar alan, iş imkânı kaybolan, eğitim imkânlarından faydalanamayan, psikolojik travma yaşayan, özellikle kaybedecek bir şeyi kalmayan kişilerin göç etme ve göç ettiği yerde kalma eğilimi diğer kişilere nazaran daha fazla olmaktadır. Dolayısıyla deprem bölgesinin dışında yer alan ve afet bölgelerine geri dönme olasılığını azaltan şehirlere yönelen nüfus hareketleri gerek araştırmacılar gerekse politika yapımcılar açısından önemli hale gelmektedir. Çünkü bu kişiler her ne kadar iç göç kapsamında değerlendirilseler de yönelen göç hareketinin sosyal, siyasi ve kültürel olmak üzere hem göç veren hem de göç alan şehirler için pek çok boyutu bulunmaktadır (Deniz vd., 2017: 1440-1441; Ökten Sipahioğlu, 2024: 308). Çarpık kentleşme, gecekondulaşma, yoksulluk, işsizlik gibi sorunlar göç alan şehirlerde ortaya çıkması muhtemel sorunların başında gelmektedir (Fırat, 2022: 60).

Örneğin New Orleans'ta meydana gelen Katrina Kasırgası'nın ardından benzer bir durum yaşanmıştır. Kasırga öncesi New Orleans'ta yaşayan kişilerin kasırganın sonrasında etkilerin yavaş yavaş azalmasının ardından toplam nüfusun üçte birinden fazlasının şehre geri dönmediği öne sürülmektedir (Fussell vd., 2010). Her ne kadar doğal afetlerin meydana geldiği şehrin/bölgenin konumu, konut imkânları, sahip olduğu olanaklar, devlet tarafından verilen teşvikler gibi birtakım destekler, yerel yönetimin sunmuş olduğu hizmetler, nüfus yoğunluğu gibi özellikler, fiziki ortamın iyileşmesi veya afetin üzerinden belirli bir süre geçmesi gibi kriterler geriye göç üzerinde etkili olsa da (Fırat, 2022: 60; Muir vd., 2019; Ökten Sipahioğlu, 2024: 302) yapılan araştırmalar, göç eden kişilerin belirli özelliklerine ve duyarlılıklarına göre geriye göçün farklılaştığını göstermektedir (Fırat, 2022; Fussell vd., 2010; McLeman & Smit, 2006). Örneğin Fırat (2022: 60), eğitim, iş ya da sürekli yerleşim amacıyla göç edenlerin geri dönme ihtimalinin düşük olduğunu savunurken, sadece korku veya güvenlik kaygısıyla göç edenlerin kısa zaman içerisinde geri dönme ihtimallerinin yüksek olduğundan söz etmektedir. Benzer bir başka örnek ise Katrina Kasırgası dönemine aittir. Kasırganın ardından geriye göç etkilerinde ırk ve sosyoekonomik statüye göre farklılıklar olduğu tespit edilmiş; örneğin siyahi ya da daha az eğitilmiş kişilerin konut hasarına daha duyarlı olması nedeniyle geri dönüşlerinin geciktiği veya başarısız olduğu ifade edilmiştir. Bir başka araştırma ise tarım işçileri ve kiracı çiftçilerin, doğal afetler karşısında diğer kişilere nazaran en kolay yerinden edilenler arasında yer aldığını vurgulamaktadır. Çünkü bu kişilerin göçe direnme olasılıkları arazi sahipleri, işletme sahipleri veya sosyo-ekonomik sınıfın üst kesiminde yer alan kişilere göre daha zayıftır (McLeman & Smit, 2006).

Göç Kaynaklı Konut Sorunu

Konut her ne kadar barınma ihtiyacını ifade eden bir kavram olarak anlaşılrsa da aslında pek çok açıdan çok boyutlu bir kavrama işaret etmektedir. Bu çok işlevli kavram; temelinde iktisadi, kültürel, sosyal değişkenleri birlikte barındırmaktadır. Dolayısıyla konut sorunu disiplinler arası konumda daima merkezde yer almaktadır. Çünkü hane halkının istihdamı, refahı, eğitim durumu, sosyal istikrarı, çocuk ve gençlerin başarısı doğrudan barınma koşullarından etkilenebilmektedir (Kutsal, Polatoğlu, 2023).

Konut sorununa neden olan faktörler incelendiğinde bunların sosyal, ekonomik, politik ve konumuz içerisinde değineceğimiz doğal faktörler olduğu görülmektedir (Kutsal, Polatoğlu, 2023: 138). Göç kaynaklı konut sorunu; göç alan ve göç veren şehirler açısından iki yönlü öneme sahiptir. Yapılan araştırmalar, yerinden edilmiş kişilerin afet bölgesine geri dönme sürecinde dönüşü yavaşlatan ve hatta ortadan kaldıran ana faktörün büyük ölçüde konutla ilişkili olduğunu göstermektedir (Fussell vd., 2010; Paxson, Rouse, 2008).

Ülkemizde meydana gelen depremlerin ardından Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yürütülen hasar tespit çalışmaları neticesinde oluşturulan rapora göre; deprem bölgesinde acil yıkılacak, yıkık veya ağır hasarlı kategorilerinde toplam 518.009 konut bulunmaktadır. Aynı raporda orta hasarlı konut sayısı 131.577; hasarlı konut sayısının 1.279.727 olarak tahmin edildiği görülmektedir. Sayısal verilere göre; deprem sonrasında 2.273.551 kişinin doğrudan barınma sorunuyla karşı karşıya kaldığı tespit edilmiştir. Artçı niteliğindeki depremlerin devam etmesi ve deprem bölgesindeki zorlu koşullar nedeniyle barınma sorununun derinleştiği ise ayrı bir gerçektir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023: 36).

Öte yandan özellikle şehir merkezlerine yapılan göçler hedef şehirde konut problemine neden olmaktadır. Bu durum beraberinde kaçak ve denetimsiz yapı problemini getirmekte veya zaman içerisinde yüksek katlı konutların sayısında artışa yol açmaktadır (Fırat, 2022: 61-62). Günümüzde sürekli artma eğiliminde olan satılık ve kiralık konut fiyatları göz önüne alındığında durumun depremzedeler üzerindeki etkisi mevcut problemi daha sorunlu hale getirmektedir. Kentlerde dezavantajlı gruplar arasında yer alan yoksulların konutları genellikle zemini sağlam olmayan yerlerde, denetimsiz biçimde ve depreme dayanıksız olarak inşa etmeleri gelecekte yine benzer problemlerle karşılaşma ihtimalini kuvvetlendirmektedir (Fırat, 2022: 61).

Çalışmanın özellikle ikinci bölümünde ele alınacağı üzere depremzedelerin hedef şehir olarak belirledikleri Kırklareli'nde konut fiyatlarının satış ve kiralama bedelinde yaşanan artışı net bir biçimde görmek mümkündür. Şehirde, Ocak 2023'te yaklaşık metrekare fiyatı 10.253 TL olan bir evin satış fiyatı, Ocak 2024'te 21.234 TL'ye ulaşmıştır. Benzer oranda artışlar kiralarda da görülmektedir. 2023 yılının Ocak ayında kiralık bir evin yaklaşık metrekare fiyatı kira bedeli 39 TL iken Ocak 2024'te bu rakam 109 TL'ye çıkmıştır (Endeksa, 2024). Yaşanan artışlar depremde her şeyini kaybetmiş; buna rağmen ayakta kalmaya ve yeni bir hayat kurmaya çalışan kişileri derinden etkilemektedir.

Yöntem

Saha araştırmasında yer alan çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve analizine bu bölümde yer verilmiştir. Çalışma içerisinde yapılan araştırmanın kapsamı gereği derinlikli bilgiye erişim imkânı sunan nitel araştırma tercih edilmiş olup fenomenoloji araştırması şeklinde desenlenmiştir. Çalışmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

- Göç öncesinde bireylerin ekonomik ve konut durumu hangi zorlukları beraberinde getirmiştir?
- Kırklareli'ne göç kararı alırken hangi faktörler etkili olmuştur?
- Göç sonrası bireylerin ekonomik ve sosyal yaşamlarında ne tür değişiklikler gözlemlenmiştir?
- Kırklareli'nde yaşanan konut sorunları, bireylerin sosyal uyumunu nasıl etkilemiştir?
- Göç sonrası bireylerin psikolojik durumları ve geleceğe yönelik beklentileri nelerdir?

Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini, 6 Şubat 2023 depremlerinden en fazla etkilenen üç il olan Kahramanmaraş, Gaziantep, Hatay'dan farklı nedenlerle göç etmek durumunda kalan kişiler oluşturmaktadır. Katılımcılar, bu kişiler arasından seçilmiştir. Veriler doygunluğa ulaşınca kadar amaçlı örneklem metotlarından kartopu örneklem yoluyla 16 kişiye ulaşılmıştır. Her ne kadar araştırma içerisinde kartopu örneklem tercih edilse de katılımcıların araştırma için uygun koşulları sağlayıp sağlamadığına dikkat edilmiş; bu kapsamda araştırmaya dahil edilecek katılımcıların şu özellikleri taşımasına dikkat edilmiştir:

1. Deprem sonrası Kırklareli'ne göç etmeleri
2. Depremden en çok etkilenen üç ilin birinden Kırklareli'ne göç etmeleri
3. Çalışmanın yapıldığı dönemde 18 yaş ve üzerinde olmaları
4. Kırklareli'ne tamamen yerleşmeleri ve düzenlerini bu şehirde kurmuş olmaları

Katılımcılara, Kırklareli Merkez ilçesi muhtarlıkları ve çeşitli sivil toplum kuruluşları (STK) vasıtasıyla erişilmiştir. Araştırmaya katılan kişilere gönüllü katılımcı olduklarını belirten onam formları verilmiş ve onayları alınmıştır. Her bir katılımcıyla minimum 45, maksimum 220 dakika görüşülmüştür.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Kod	Cinsiyet*	Yaş	Medeni Durum (MD)**	Meslek	Çocuk Sayısı
K1	E	35	E	Apartman Sorumlusu	2
K2	K	50	E	Ev Hanımı	2
K3	K	44	E	Yardımcı Öğretmen	3
K4	K	55	E	Girişimci (Eğitim sektörü)	1
K5	K	50	E	Ev Hanımı	3
K6	E	60	E	Memur	2
K7	K	65	E	Ev Hanımı	2
K8	K	33	E	Ev Hanımı	2
K9	E	62	B	Emekli	2
K10	E	43	E	Girişimci (Gıda sektörü)	2
K11	K	39	E	Ev Hanımı	2
K12	K	48	B	Ev Hanımı	4
K13	K	56	E	Kamu İşçisi	2
K14	K	55	E	Hasta Bakıcısı	2
K15	E	50	E	İnşaat Çalışanı	2
K16	K	82	B	Ev hanımı	5

C*: E: Erkek K: Kadın

MD** E: Evli B: Bekar

Tablo 1’de görüldüğü üzere katılımcıların 11’i kadındır. Kadınlar sayıca fazla olsa da istihdam içerisinde aktif rol almadıkları görülmektedir. Katılımcıların yaş ortalaması 51’in üstündedir; katılımcıların 13’ü evlidir. Katılımcıların hepsinin en az bir çocuğu bulunmaktadır.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunda; zorunlu göç, barınma güvenliği, sosyal uyum ve konut erişimi gibi anahtar temalar üzerinde durulmuştur. Katılımcıların göç etme nedenlerinden konut niteliğindeki değişime; göç edilen şehrin tercih sebeplerinden burada karşılaşılan barınma problemlerine kadar söz konusu problemi içine alan sorular yer almıştır. Örneğin, katılımcıların göç nedenlerini anlamak amacıyla “Farklı bir ile göç etme kararını nasıl verdiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Göç edilen şehrin tercih edilme sebeplerine yönelik “Kırklareli’ni tercih etmenizden nedenleri nelerdir?” sorusu, göç edilen yerin katılımcılar açısından anlamını ortaya koymayı hedeflemektedir. Barınma deneyimlerini ve konut niteliğindeki değişimi incelemek amacıyla “Göç sonrası konutunuzun niteliğinde bir değişim oldu mu?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların karşılaştıkları problemlere dair detaylar elde etmek için ise “Kırklareli’ne göç etme kararından sonra ne tür değişimler (ekonomik, sosyal, psikolojik) yaşadınız?” gibi sorular sorulmuştur.

Formun tamamlanması ile soruların anlaşılabilirliğini, belirsizlik içerip içermediğini ve uygunluğunu test etmek için pilot bir çalışma tasarlanmıştır. Pilot çalışma sonucunda, bazı sorular daha açık hale getirilmiş ve ifadeler katılımcıların görüşlerini daha detaylı yansıtabilecek şekilde yeniden düzenlenmiştir. Görüşmelerde katılımcıların onayı alınarak ses kaydı alınmış ve notlar tutulmuştur. Görüşmelerin

tamamlanmasıyla kayıtlar çözümlenmiş; yaklaşık 76 sayfa veri elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

Elde edilen tüm kayıtlar değerlendirmeden geçirilerek kodlamalar oluşturulmuştur. Daha sonra kodlar bir araya getirilmiş; çalışmanın ana hatlarını belirleyen kategorilere, kategoriler de temalara dönüştürülmüştür. Belirlenen temalar doğrultusunda içerik analizi yöntemiyle analizler gerçekleştirilmiştir. Temalar; göç kararı öncesi durum, Kırklareli'ne göç kararı, göç kararı sonrası durum olmak üzere 3 başlık altında gruplandırılmıştır.

Elde edilen görüşmeciler formaları nitel veri analiz programlarından Maxqda Analytic Pro (24.5.1) paket programında kodlanmıştır. Program aracılığıyla elde edilen kod listesi Tablo 2'de verilmektedir.

Tablo 2. Tema ve Kategoriler

Temalar	Kategoriler	Frekans
Göç Kararı Öncesi Durum	1.1.1 Ekonomik Durum	14
	1.1.2 Göç Öncesi Deprem Deneyimleri	57
	1.1.3 Konut Mülkiyeti Durumu	25
Kırklareli'ne Göç Kararı	1.2.1 Ulaşım Aracı	15
	1.2.2 Barınma Sorunu	6
	1.2.3 Konut Arama Deneyimleri	25
	1.2.4 Devlet Destekli Yardım	35
	1.2.5 Öznel Nedenler	45
	1.2.6 İş Arama Süreci	10
Göç Kararı Sonrası Durum	1.3.1 Göç Kararı Sonrası Ekonomik Durum	57
	1.3.2 Göç Kararı Sonrası Sosyolojik Durum	20
	1.3.2.1 Yaşanan Evin Niteliği	32
	1.3.2.2 Sosyal Uyum Sorunu	25
	1.3.3 Sağlık Sorunu	11
	1.3.4 Göç Kararı Sonrası Psikolojik Durum	57
	1.3.4.1 Geleceğe Yönelik Beklentiler	13
	1.3.4.2 Geleceğe Yönelik Kaygılar	12
	1.1.4 Göç Kararı Sonrası Çocukların Durumu	19

Çalışmada kod bulutuna da yer verilmiştir. Araştırmada en sık atanan kodların görselleştirilmesi için kullanılan analiz tekniklerinden biridir (Şahin, Baştopuz, 2021: 337). Kod bulutu kodlar arası etkileşim konusunda belirleyici olurken kavramlar arası bağlantıların kurulmasına yardımcı olmaktadır.

Şekil 1: Kod Bulutu

Araştırmacılara kılavuz oluşturması açısından Şekil 1'de kod bulutu paylaşılmıştır.

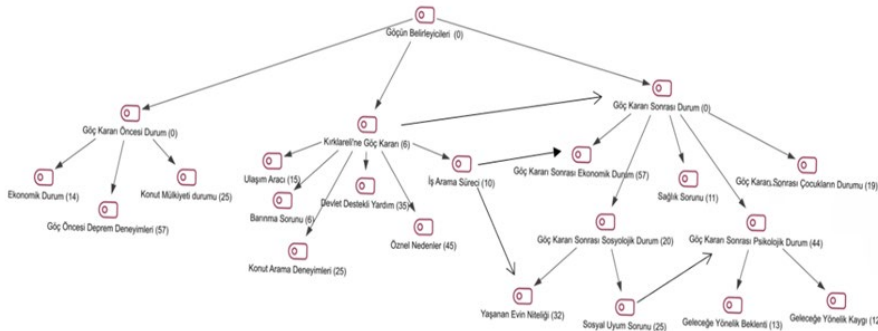
Kodlar arası etkileşimde göze çarpan ilk değer göç kararı sonrası ekonomik durumdur. Araştırma sorularından ilki olan göç öncesinde bireylerin ekonomik durumu ve konut mülkiyeti göz önüne alındığında kişilerin göç sonrasında içinde bulundukları ekonomik durumdan iyi olmayacakları ancak deprem ve göç olgusunun bu durumu derinleştirdiği söylenebilir.

Kod bulutundan elde edilen bir diğer etkileşim ise göç öncesi deprem deneyimlerine aittir. Katılımcıların yaşamış oldukları deprem deneyiminin öncesinde bir deprem algısına sahip olması ve bir tutum geliştirmesi katılımcıların göç etmelerini tetiklemede belirleyici olmuştur. Nitekim söylemler kodlar arası etkileşimde de görüldüğü üzere göç kararının belirleyicisi olduğuna işaret etmekte; bu da araştırmanın bir diğer sorusunun cevabına yön vermektedir.

Bulgular

Araştırmada yapılan kodlamalarda katılımcıların görüşleri gizlilik esasına dayanarak aktarılmıştır. Her bir katılımcı için kısaltmalar kullanılmıştır (K1, K2, K3 gibi). Çalışmanın bu bölümünde, görüşme formunda yer alan sorulara binaen alt problemler gruplandırılmış ve araştırmadan elde edilen bulgular paylaşılmıştır. Bu doğrultuda elde edilen ilişkileri Şekil 2’de görmek mümkündür.

Şekil 2. Temalar Arası İlişkileri ve Frekans Değerleri

Araştırma sürecince elde edilen temalar ve frekans değerleri Şekil 2.’de görüldüğü gibi araştırmanın konusu ele alındığında tema ve kategoriler arasında konutla ilgili olanlar araştırmacılar tarafından analiz edilmiş, diğer alt temalardan ancak konut ve barınmayla ilişkisi kurulanlar detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Göç Kararı Öncesi Duruma Ait Bulgular

Temalar arası ilişkileri ve frekans değerleri incelendiğinde “göç kararı öncesi durum” temasının belirleyicisinin üç kategoriden oluştuğu görülmektedir. Bunlar; “ekonomik durum”, “göç öncesi deprem deneyimleri” ve “konut mülkiyeti” durumudur.

Araştırma sorularından “göç öncesinde bireylerin ekonomik ve konut durumu hangi zorlukları beraberinde getirmiştir” sorusuna alınan yanıtlara göre göçün

belirleyicilerinde en etkili değişkenin ekonomik durum olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ne var ki doğal afetler söz konusu olduğunda ve göç bir zorunluluğa dönüştüğünde ekonomik durum başta belirtilen etkisini yitirmektedir.

“Kırklareli’ne göç kararı alırken hangi faktörler etkili olmuştur?” sorusu için elde edilen bulgulara bakıldığında ise öncelikli olarak deprem deneyimlerinin göçü hızlandırdığı bulgulanmıştır. Nitekim 57 frekans aralığıyla “Göç Öncesi Deprem Deneyimleri” temanın en çok kodlanan başlığını oluşturmuştur. Bu durum ve daha önce bahsi geçen kod bulutunda da benzer bir sonucun ortaya çıkması elde edilen düşünceyi destekler niteliktedir.

Deprem kişilerin; güvenlik, barınma, yiyecek, su, dinlenme gibi temel ihtiyaçlarının karşılanamadığı durumlar yaratabilmektedir. Örneğin, 2017 Çanakkale (Yaman Yüce, Bostan, 2019); 2011 Van (Türk Tabipler Birliği, 2011), 1999 Gölcük (İbiş, Kesgin, 2014) depremlerinde benzer durumlarla karşılaşmıştır. Yapılan araştırmada katılımcılar ihtiyaçlarına ilişkin deneyimlerini şu şekilde dile getirmektedirler:

On aylık bebeğim vardı o zaman. Evim yıkılmadı ama ben il dışındaydım. Sürekli deprem olduğu için çadırda yaşıyorduk. Kış günüydü. (K1)

Kahramanmaraş’taydım. Eşim kalpten ameliyat olmuş, hastanede yatıyordu. Hastanenin bazı yerleri yıkıldı. Dışarı çıkardılar onu enfeksiyon kaptı. (...) On gün sonra vefat etti eşim. O günden sonra eşimi, evimi, düzenimi, her şeyimi kaybettim. (K12)

Bir diğer katılımcı ise bahse konu dönemdeki konut, hijyen ve sağlık ihtiyacını şu şekilde dile getirmektedir:

Kronik rahatsızlıklarım var benim. Bir ay denedik çadırda. İltihaplı romatizmam var, çok çabuk kana karışıyor, orda hijyen sorunu vardı. (K8)

Barınma ihtiyacını mülkiyet veya hak sahipliğiyle irdelediğimizde ev sahipliği durumu ekonomik gücün göstergesi olabilecek şekilde turnusol görevi görmektedir. Mülkiyet sahipliği, yerleşik hayatın bozulmasını veya terk edilmesini zorlaştıran bir meseledir. Depremse mülkiyet sahipliğini ortadan kaldırmakta, kişileri benzerleştirmektedir. Araştırma sorularından ilki olan göç öncesi bireylerin ekonomik ve konut durumu irdelendiğinde kiracı-ev sahipliği arasında bir denge olduğu göze çarpmaktadır.

Kendi evimdi. Yeni kredi çekip tadilat yaptırmıştık. Yenilettiğim evim gitti. Eşyalarımı yeni almıştık, onlar gitti. Ev gitti kredisi kaldı bana. Ağır hasar aldı sonra zaten yıktılar. Yanında da küçük başka bir evim vardı. Onu da kiraya vermiştim hepsi yıkıldı. (K5)

Kendimize ait ev vardı ancak oturduğumuz ev kiraydı. İşime daha yakın diye bir ev kiralamıştık. Büyük bir ev. Üst katında kendimiz kalıyorduk. Alt katını da kreş olarak işletiyorduk. Ama oturduğum ev de yıkıldı, kendi evim de. (K4)

Kiracıydım orda, kirası 800 TL idi o zamanın parasıyla. (K15)

Yorumlardan da anlaşılacağı üzere depremin yarattığı hasar kişilerin sahip olduğu mülkiyet durumuna bakılmaksızın katılımcıları derinden etkilediği görülmektedir.

Kırklareli'ne Göç Kararına Ait Bulgular

Katılımcılara yönlendirilen sorularda elde edilmek istenen, Kırklareli'ne göç kararı alınırken herhangi belirleyici bir faktörün olup olmadığı, varsa bu faktörlerin neler olduğudur. Yapılan analizlerde Kırklareli'ne göç kararının belirleyicilerinin 6 kategoriden oluştuğu görülmektedir (bkz. Şekil 2). Araştırmadan elde edilen bulgular bu kategorilerin; “ulaşım aracı”, “barınma sorunu”, “konut arama deneyimleri”, “devlet destekli yardım”, “iş arama süreci” ve “özel nedenler” olduğunu göstermektedir. Fakat başlıklardan sadece konut ve barınmayla ilgili olanlar değerlendirilmeye alınmıştır.

Deprem bölgesinden Kırklareli'ne gelenlerin hususi araçla geldiğini söyleyen katılımcı sayısı altıdır. Diğer katılımcıların ise ulaşım yöntemlerinin çeşitlendiği; devletin kurumları aracılığıyla yine devletin belirlediği tahliye merkezlerince ulaşımını sağladıklarını ileten katılımcılar olduğu gibi sosyal çevresinden yardım aldığını belirten katılımcılar da bulunmaktadır. Katılımcılar ulaşım konusunda şu ifadelere yer vermiştir:

Polis aracılığıyla buraya geldik. Bize nereye gitmek istediğimizi sordular önce. Biz de buraya uzak, bir daha deprem korkusu yaşamayalım diye İstanbul dedik. Otogardan polis bizi karşıladı, İstanbul'daki KYK'lar hemen dolunca çevre KYK'lara yerleştirdiler bizleri. Sonra polis bizi Kırklareli'nde bulunan bir KYK ya yerleştirdi. (K7)

Belli başlı istasyonlar o hizmeti sağlıyordu. Biz de şehir dışındaki insanlardan sağladığımız yakıt ile, aslında depomuzu %75'e ulaşıp, o sürprize karşılaşmak için, en azından Çukurova bölgesini geçmemiz gerekiyordu. O şekilde ilerleyebildik. Arkadaşlar bize yakıt sağladılar Adana'yı o şekilde geçtik ki sonrasında yeniden benzin ihtiyacımız ortaya çıktı zaten. (K10)

Katılımcı ifadelerinde göç sonrası konut sorununun bitmediği, hatta derinleştiği görülmektedir. Bölgedeki konut stoğunun bitmesi nedeniyle yaşanan etkiler derinleşirken, hedef ildeki konut düzeninin hazırlıksız yakalanmasıyla birlikte ayak uydurmakta problemler yaşanmıştır. Veriler konut arama deneyimlerinin değişken olduğunu göstermektedir. Yaşadıkları korku ve içinde bulundukları durum nedeniyle kalacakları evi daha görmeden kiraladıklarını belirten katılımcılar bulunmaktadır.

İlk başta inanın ben evi görmeden sözleşmeye imza attım. Çok kötüydüm ... baya kötüydük geldiğimizde toparlanmaya çalıştık. (K2)

Görüşmelerde yaşadıkları evi uzaktan emlakçı aracılığıyla bulduğunu, sosyal çevresinden yardım aldığını belirten katılımcılara da rastlanmıştır:

Ev yok. Kime sorsak ev yok. Dostlar buldular sağ olsunlar biz de öylece geldik. (K4)

Yapılan araştırmalarda bir diğer dikkat çeken unsur deprem sonrası gerek depremin vurduğu şehirlerde gerekse göç alan şehirlerde yükselen kira oranlarına dikkat çekmektedir (Fırat, 2022; Özdemir, 2023; Peker, Şanlı, 2022). Benzer durumu

katılımcılar şöyle ifade etmişlerdir:

Hemen bulamadım. Çocuklar çok bunaldı ben çok bunaldım. Olmuyor bir şeyler. TOKİ de bir tane bulmuştuk, kirası 10 bin TL idi. Biz razıyız, tamam dedik. Çok ev sıkıntısı vardı o zamanlar. İlanı tekrar göremeyince ev sahibinin başkasına kiraladığını anladık. Kiralık ev bulamadık. Bulduğumuz evin kiralari yüksek geldi. 12 bin TL, 15 bin TL... Havalar da ısınınca daha da fazla arttı. (K13)

Çok araştırdık. Kızım özellikle internetten çok fazla araştırdı. Evler o kadar berbattı ki anlatamam. Ne eşyalar ne evler, üstelik çok da pahalıydı. Oturulmayacak eve adamlar 15 20 bin lira kira istiyorlardı. (K15)

Yaşamın yeniden inşası söz konusu olduğunda bir sosyal devlet uygulaması olarak temel haklardan olan barınma hakkı konusunda mali yardımları görmek mümkündür. Bu doğrultuda gerek ev sahipleri gerekse kiracı depremzedelere çeşitli başlıklar altında yardımların yapıldığı katılımcı ifadelerinde yer almaktadır.

Devletçi değil de politik bir düşünce olarak yardım almadığını söyleyen herkes art niyetlidir. Yalan söylüyordur. Ne yalan söyleyeyim devlet bu konuda herkese yardım etti. Onlar bekliyor ki her zaman versinler, ama bir tek biz değiliz ki on tane şehir yıkıldı. (K6)

K15 ise aldığı yardımları şu şekilde sıralamaktadır:

10 bin lira taşınma masrafı vermişlerdi, zaten taşınacak bir şey yoktu arda kalan. Kızılay 2-3 bin lira gibi bir para yatırmıştı. Sonra kira yardımı verdiler. Düzenli bir şekilde 5 bin lira. Bu ay kesilecek diyorlar.

Göçün yönünü belirleyen, genel göç kuramlarının dışına çıkartan ve göçte itici etki yaratan şey öznel nedenlerin varlığıdır. Diğer değişkenlerden bağımsız olan öznel nedenlere bakıldığında, deprem korkusuyla birleştğinde, ailenin bireyleri arasında bile farklılıklar oluşturmaktadır. Deprem korkusu olan kişilerin göç edecekleri yerde yeniden depreme yakalanmamak istemeyi arzulaması, onların varış noktalarına yön vermektedir. Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı'nın (AFAD) yayımladığı "Türkiye'de Deprem Tehlike Haritası", ülkeyi deprem açısından 5 bölgeye ayırmaktadır. Bahse konu haritada Kırklareli 4. Düzey deprem bölgesi olarak bildirilmektedir. Bir diğer deyişle Kırklareli depremin yaşandığı bölgeye coğrafi olarak en uzak, aynı zamanda deprem kuşağı bakımından güvenilir bir liman olarak görülmektedir. Benzer durumlar afetin göç üzerine etkisini konu alan çalışmalarda da görülmektedir. Afetin etkilerini azaltmak isteyen kişiler kendilerini güvende hissedecekleri bir alanda yaşamlarını sürdürme eğilimine girmektedir (Aslan, 2023; Ökten Sipahioğlu, 2024: 305; Peker & Şanlı, 2022; Sheldon & Zhan, 2022; Trinh vd., 2021; Zander vd., 2020). Nitekim katılımcılar Kırklareli'ne geliş nedenlerini açıklarken bunu vurgulamakta ve kendilerini güvende hissettiklerini belirtmektedir. İfadeler farklı olsa da savunulan görüş aynıdır.

Fay hattının olmaması buraya sevk etti. O psikolojiyle burayı seçtik. Yoksa eşim Çorlu'yu iş yönünden zengin olduğu için, orayı istiyordu. (K8)

Deprem anlamında güvenli bölge olması bizi buraya sevk etti. 22 hafta İstanbul'da kaldık. İstanbul risk haritasında kırmızı olduğu için, 12 yaşındaki kızım burası da sallanır diye uyuyamadı. İnanır mısınız haritayı açıp kendimize

nerede güvende oluruz diye yer seçtik. Sağlam olmayan psikolojimizle biz bunlara dikkat ettik. Ne kadar güzel geldi. Biz İstanbul'dan bu tarafa hiç geçmemiştik. Mantıklı hareket etmek istedik. Türkiye'de 950 küsur ilçe var, burası bizim için ilçelerden ilk beşte tercih sebebimiz. Ama hem deprem bölgesi olmaması hem de çocukları büyük şehirde büyütmek istememiş olmamız sonucu kendimizi burada bulduk. (K10)

Kırklareli'nin coğrafi konumu araştırmada tespit edilen bir diğer baskın nedendir. Bilindiği üzere Marmara Bölgesi sanayinin beşiğidir. Mega kente yakınlık cazibesini hiçbir zaman kaybetmemiştir. Ne var ki durum deprem özelinde düşünüldüğünde farklı bir sonuç yaratmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nin Ağustos 2024'te yayımladığı 53676 sayılı bültene göre; en çok göç alan ve göç veren iller arasında İstanbul'un bulunması dikkat çekicidir. Kişilerin göç etme nedenlerine bakıldığında ikinci sırada daha iyi konut ve yaşam koşulları gelirken, dördüncü sırada doğal afet ve acil durumlar yer almaktadır. Bu durum çalışmanın önemi bir kere daha vurgulamaktadır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; İstanbul'un sunduğu imkânlarla kıyaslandığında bu imkânlarla farklı nedenlerle ulaşma zorluğu yaşayan katılımcılar alternatif olarak Kırklareli'ne göç etme kararı almışlardır. Kısacası İstanbul'da yaşa(ya)mayan katılımcılar bir şekilde dilediğinde gidebilecek kadar yakınında yaşamayı tercih etmektedir:

Eşim KOAH hastası. O asbest tozları onu çok rahatsız etti. Kızım dedi ki anne Kırklareli'nin havası çok temiz, oraya yerleşelim dedi. Bir de çocuklar İstanbul'daydı. Burası İstanbul'a yakın. Kızım hemşire. Benim, babasının sağlık sorunlarıyla ilgilenebiliyor. İstanbul'a iki saatlik mesafe. Bizim de onların da gelip gitmesi kolay oluyor. (K13)

Tüm bunların dışında Kırklareli'nde yaşayan, eğitim gören veya çalışan aile fertlerinin olduğunu, başka yere gitmek yerine aile dayanışmasıyla Kırklareli'ne sığındığını belirten katılımcılar da bulunmaktadır.

Katılımcıların göç öncesi deprem deneyimlerinin yanı sıra göç sonrası deneyimleri, onların göç kararı sonrası tutum ve davranışlarına yön vermektedir. Bu nedenle göç kararı sonrası deprem deneyimlerinin araştırılması ihtiyacı doğmuştur.

Göç Kararı Sonrasına Ait Bulgular

Araştırma soruları arasında yer alan “göç kararı sonrası gerek bireyin ekonomik gerekse sosyal yaşamında meydana gelen bir farklılıkları” tespit etmeye yönelik her katılımcının kendine münhasır bir deneyime sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca elde edilen bulgular göstermektedir ki her katılımcının hem ekonomik hem sosyal yaşamlarında gerilemeler meydana gelmiştir.

Kodlamalar ve gerçekleştirilen analizler doğrultusunda göç kararı sonrasına ilişkin durumun beş kategori altında toplandığı bulgulanmıştır. Bu kategoriler; “göç kararı sonrası ekonomik durum”, “göç kararı sonrası sosyolojik durum”, “göç kararı sonrası psikolojik durum”, “göç kararı sonrası çocukların durum” ve “sağlık sorunu” başlıklarıdır. Konut sorunu ve barınma problemiyle ilişkili kategorilerin analizi gerçekleştirilmiştir.

Katılımcıların ekonomik durumlarındaki değişiklik deprem ve konut temelli olarak ele alınmıştır. Katılımcılar için Kırklareli’nde yaşam, depremin öngörülemez sonuçlarından biridir. Elde edilen veriler göç sonrası ekonomik değişimden ziyade deprem sonrası ekonomik değişimin daha dramatik olduğunu göstermektedir. Düzenli gelir getiren işin kaybedilmesi, sosyal yaşam için gerekli olan asgari şartları sağlayabilmek adına yeniden yapılan giyim veya eşya benzeri harcamalar ve bütün bunların dışında konut değişikliği nedeniyle ortaya çıkan maliyetler bunun etkisini artırmaktadır. Araştırma, iş arama süreciyle göç kararı sonrası ekonomik durumun ilişkili olduğunu göstermektedir. Bir diğer deyişle iş arama süresi uzadıkça veya istihdamdan beklenen maddi gelir elde edilemedikçe göç sonrası ekonomik durum ve yaşanan evin niteliği değişmektedir. Bulgular konut arayışı sırasında olduğu gibi farklı yardımlar üzerinde toplumsal yardımlaşmanın izlerinin olduğunu göstermektedir. Katılımcıların tamamı STK’lardan yiyecek ve giysi temin ettiklerini belirtmektedir. Bazı STK’ların ise işe yerleştirme, barınma ve kira ödemede yardımcı olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalar bu yönüyle çalışmayı destekler niteliktedir. Afet dönemlerinde STK’ların afetin olumsuz etkilerini azaltmada önemli roller üstlendiği açıktır (Genç, 2008: 168; Duruel, 2023: 6). Nitekim katılımcıların ifadelerinde de bunu görmek mümkündür:

Kızımın arkadaşları var burada. Onlar bizi bir STK’ya yönlendirdiler. Şimdiye kadar bizim adımıza kiramızı onlar ödedi, Allah razı olsun. (K3)

Belediye ilk geldiğimiz zaman biraz para 700 mu 500 mü öyle verdi bir iki defa. Sosyal yardımlaşmadan ilk geldiğimiz zaman gözlüklerimiz vs. yoktu, kimliklerimiz yoktu onları verdiler. Oğlumun arkadaşları eşyaları halletti. Sosyal yardımlaşmaya başvurduk. Valiliğe çıktık. Onlar sosyal yardımlaşmaya yönlendirdi. (K14)

Diğer taraftan katılımcıları ekonomik olarak en fazla zorlayan durumun konut ve maliyetleri olduğu bulgulanmıştır. Zorlu süreçlerden geçen katılımcılar kiralara yüksek oluşuna ve bu durumun onlar için ekonomik olarak sürdürülemez bir vaziyete dönüştüğüne vurgu yapmaktadır. Söz konusu durumdan ötürü aile fertlerinden çalışmayanların bile istihdam edilme arzusu içerisinde olduğu görülmektedir. Benzer bir durumu Peker ve Şanlı’nın (2022) çalışmasında da görmek mümkündür. Elâzığ depreminin ardından yapılan çalışmada söz konusu dönemde istihdam oranının azaldığı, işsizliğin arttığı ve ekonomik kaygılar nedeniyle işgücü arzının yine artış gösterdiğine dikkat çekilmektedir.

Görüşmediğim hiçbir yer kalmadı. Gençlik spor müdürü, İŞKUR müdürüne kadar çıktım. Kimse ilgilenmedi. Burası çok küçük bir yer diyor herkes. Organize sanayi de bulabilirsin diyor...İnanır mısınız deli gibi iş arıyorum. Gitmediğim hiçbir kurum kalmadı, CİMER’e dahi yazdım ben. (K14)

İş bulabilirsem çalışacağım. Deprem çok sorun. Emine abla da iş arıyor ben de aynı şekilde. Biz iş dediğimiz zaman organize sanayi diyorlar. Biz çocuklu insanlarız, vardiyalı çalışamayız ki. (K12)

Göç kararı sonrası iki temel sosyolojik durumla karşı karşıya kalınmaktadır. Bunlardan ilki konut tercihi diğeri ise sosyal uyum sorunudur. İnsanların konut tercihlerinin ekonomik ve sosyal statülerine göre farklılaştığı görülmektedir. Yaşanan evin niteliği daha önce de bahsedildiği gibi göç sonrası ekonomik durumun

belirleyicisi olan iş arama sürecinden etkilenmektedir. İş arama süresinin uzunluğu ve/veya istihdam sonrası beklenen gelirin elde edilememesi yaşanan evin küçülmesine ve konfor alanının azalmasına neden olurken, iş arama süresinin kısalması kişilerin ekonomik durumunu pozitif yönde etkilemektedir. Böylelikle yaşanan evin niteliği olumlu anlamda değişmektedir. Diğer bir deyişle, düzenli gelire sahip olmayan kişilerin sosyal devletin veya STK'ların yardımlarından bağımsız konuta ilişkin değişiklikler yapamadığı gözlemlenmektedir.

Burada da kiracıyım. 9 bin lira isteniyor. Bir yıl bizden para almadılar. Dernek aracılığıyla karşılandı şu ana kadar hiç kira ödemedik. (K3)

Burada ev sahibi bizden almıyordu kira ama şimdi alacaktı. (K5)

Bunun dışında katılımcıların geldikleri şehirlerde yaşadıkları konutla Kırklareli'nde yaşadıkları konuta ilişkin koşullara bakıldığında bir daralmanın meydana geldiği bulgulanmıştır. Söz konusu durumu katılımcı ifadelerinde görmek mümkündür:

Yine apartman ama orada 170 metrekare evde yaşıyordum. Burada 80 metrekare eve sığmaya çalışıyorum. (K4)

Apartmanda kalıyorduk 3. Katta. Burası apart daire. Apartman gibi aileler kalmıyor. Karışık. 200' den fazla daire olduğu söyleniyor. Çok fazla ve bize göre değil. (K1)

Katılımcı K14 ise engelli ve bakıma muhtaç çocuğu için mecburen mevcutta yaşadığı eve taşındığını, bundan önceki oturduğu 1+1 apart dairede yaşamın çocuğu için uygun olmadığını, çocuğunun hijyen ihtiyaçlarını karşılayabilmek için en azından geniş bir banyo tercihiyle söz konusu eve yerleşmek zorunda kaldığını ifade etmiştir.

Evimiz 3+1'di. 3 katlı, 6 daireli bir apartmandı. 135 metrekare idi. Burası 2+1 80, 85 metrekare kadar. Bizim Hatay'da bu salonun iki katı olur salonlar. Odalarımız çok büyüktü. (K14)

Benzer bir durumu Elâzığ depremi ardından gerçekleştirilmiş bir çalışmada görmek mümkündür. Çalışmada bazı katılımcıların apartman dairesi yerine maddi anlamda nispeten daha uygun olan 1+0 / 1+1 apart dairelere yerleştiği görülmektedir (Peker ve Şanlı, 2022: 145).

Araştırmada tespit edilen bir diğer unsur olan sosyal uyum, kişinin çevresiyle iyi ilişkiler kurabilmesi olarak ifade edilmektedir. Uyum becerisi kişiden kişiye değişebilmektedir. Kişinin becerisinin yanı sıra göç gibi beklenmedik faktörler sosyal uyum sorunları doğurabilmektedir (Bolgün, 2022). Önceliği barınma ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması olan kişilerin sosyal uyum becerilerini geliştirmesi beklenemez. Yapılan analizlerde deprem sonrası göç durumunda barınma ve sosyal uyum arasında bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Katılımcılar sosyal uyum ve ilişkili sorunları şu şekilde dile getirmişlerdir:

Ben yaşamadım eşim yaşadı. Farklı çevre, farklı yer ve depremden çıkmış... yurdun içi (KYK'nın temin ettiği yurttan bahsederek) burası derken zamanla uyum sağladı. Bir yerden bir yere taşınırken olacak zaten. Bir 3 ayını aldı

uyum sağlamak eşimin. (K1)

Katılımcı K5 genel itibariyle kimseyle görüşmediğini söylemiş; diğer sorulara cevap verirken zaman zaman gözlerinin dalmasının yanı sıra ağladığı görülmüştür. Bu durum katılımcının sosyal destek ihtiyacı içerisinde olduğunu hissettirmiştir.

Müstakil bir evde oturuyordum. Derler ya cennet gibi (ağlıyor). Apartman hayatı yalan demeyeyim hiçbir sorun yaşamadım hiç kimseyle. (K5)

Her konuda maddi manevi... bir evim varken evsiz kalıyorsun, eşyan varken eşyasız kalıyorsun moralin bozuluyor. (K8)

Deprem ve göçün sonuçlarının yanı sıra uyum problemi kişilerin psikolojilerini derinden etkilemektedir. Yaşanan yerin niteliği sorunun derinleşmesine neden olabilirken nitelik artışının zaman zaman kişilere iyi geldiği görülmektedir. Araştırmada konut değişikliğinin kişilerin psikolojisinde olumlu izler bırakmadığı görülmüştür. Bunu kişilerin kaygılarından ve gelecek beklentilerinden görmek mümkündür.

Bir kere depremden sonra aidiyet duygusunu kaybettik ve onun için dostlarımız, akrabalarımız, arkadaşlarımız bunları bulamamak bizi etkiledi. Tanımadığımız bir ortama giriyoruz. (K4)

Evimiz olsun. Hayalim başka yok. (K14)

Şimdilik evet. Ama bu apartmandan ayrılırsam sorun olur. (K1)

Nitekim K1'in işvereni, kendisine çalıştığı yerde ailesiyle kira vermeden kalabileceği bir apart daire vermiştir. Katılımcı, kirası ve faturaları işvereni tarafından karşılandığı için kendisini şanslı görürken sahip olduğu işi kaybetmesi durumunda ortaya çıkacak belirsizliğin psikolojik yansıması katılımcının yüzünden okunmaktadır.

Elde edilen bulgular katılımcıların aynı kaygıyı çocuklarının eğitimi konusunda da yaşadığını göstermektedir. Deneyimleri, önceden sahip olduklarından nitelik olarak daha düşük bir evde barınmalarına yol açarken okul çağında çocuğu olan katılımcılar, eskiden çocuklarına ayrı oda verebildiklerini ancak yeni şartlar altında yapmak bile vermekte zorlandıklarını belirtmektedirler. Yine katılımcılar çocuklarının eğitimlerinin sektöre uğraması ve başarılarının düşmesinin sebebinin yaşadıkları deneyimlerin yanı sıra bu deneyimi unutturacak bir konutta otur(a)mamaya bağlamaktadır. Bu nedenle kaygı düzeyleri yükselmektedir.

Sonuç

Göç eden bireyler, fiziksel bir yer değiştirmenin ötesinde ekonomik, sosyolojik ve psikolojik sonuçlarla yüzleşmektedir. Göç edilen şehirde iş bulmada yaşanan zorluklar, yerleşim yerlerindeki kaynak yetersizlikleri, açığa çıkan konut sorunu ve artan konut fiyatları göçün ekonomik etkileri arasında yer alırken söz konusu nedenler hem bireysel hem de toplumsal refah seviyesini düşürmektedir. Araştırma sonucu elde edilen bulgulara depremin ortaya çıkardığı, zorunlu göçün barınma ihtiyacı ve konut sorunları üzerinde gerek birey gerekse toplumsal olarak kısa ve uzun vadeli etkileri bulunduğu görülmüştür.

Araştırmadan elde edilen bir diğer sonuç göç öncesinde bireylerin ekonomik

durumu ve konut mülkiyeti göz önüne alındığında kişilerin göç sonrasında içinde bulundukları ekonomik durumdan iyi olmadıkları ancak deprem ve göç olgusunun bu durumu daha da derinleştirdiği görülmüştür. Deprem nedeniyle göç edenlerin göç öncesi ekonomik durumlarının, göç öncesi deprem deneyimlerinin ve konut mülkiyeti durumlarının göç kararında etkili olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda göç öncesi deprem deneyimlerinin kişinin göç ihtiyacında belirleyici olduğu, geliştirdikleri deprem tutumu nedeniyle göç etme ihtiyacı duyan bireylerin bu durumu geliştirmeyenlere göre daha şiddetli bir tutum içerisinde olduğu söylenebilir. Kısacası yaşanan deprem öncesinde sahip olunan deprem algısı ve geliştirilen tutum göç tetikleyicisinin belirleyicisi olmuştur.

Ekonomik hasarın yanı sıra psikolojik ve sosyal anlamda oldukça fazla zarar gören depremzedelerin göç etme eğilimi içerisinde olduğu bir gerçektir. Ancak bu kişilerin geri dönme arzuları da yaşadıkları travmalar nedeniyle yoğun değildir. Yaşanan deprem nedenli göçün belirleyicisi olarak destinasyon bölgesine ulaşımın kolay olması, bölgedeki muhtemel barınma olanakları, bu konuda sosyal devlet araçlarının işlerliği, istihdam edilebilme olanaklarının yanı sıra özel nedenlerden kaynaklandığı da görülmektedir. Ayrıca kısa vadede istihdam edilenlerin göç sonrası ekonomik durumlarının ve göç sonrası oturdukları konutun niteliğini nispeten iyileştirdiği de söylenebilir. Bir diğer deyişle göç sonrası ekonomik ve sosyal yaşamın belirleyicisi kısa vadede istihdam edilmeye doğru orantılıdır.

Deprem nedenli göçün sonuçlarına bakıldığında ekonomik durum başta olmak üzere pek çok sorunla karşılaştıkları görülmektedir. Ekonomik durum ise barınma kıskacında kalmış, en temel ihtiyaçların giderilmesi sürecinde sürenin uzaması ve hatta giderilememesi kişiler üzerinde beklenti yaratarak kaygıya yol açmış, sosyal uyum sorunlarıyla yüzleşmelerine neden olmuştur. Kısacası deprem bu kişilerin yalnızca evlerini ellerinden almamış, aynı zamanda toplumsal bağlarını kaybetmeleriyle sonuçlanmıştır. Dolayısıyla kişiler aidiyet duygusunu yitirdiklerinden toplumsal uyum süreçleri de zorlaşmıştır.

Psikolojik olarak kişilerin kaygı ve stres seviyeleri yükselmekte, yaşam kaliteleri düşmektedir. Bu nedenle göçün çok boyutlu sonuçlarına yönelik çözüm önerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Aciliyet gerektiren öncelikli ve en önemli ihtiyaç ise barınma ihtiyacıdır. Bu ihtiyacın karşılanamaması durumunda, kişilerin sadece fiziksel değil, aynı zamanda sosyal ve ekonomik açıdan da ciddi zorluklarla karşı karşıya kaldıkları gözlemlenmiştir. Dolayısıyla afet sonrası yalnızca afet yaşanan bölgelere değil, afet nedenli göç alan diğer yerleşim alanlarına yönelik barınma stratejileri de geliştirilmelidir. Ancak bu sayede ekonomik ve toplumsal istikrar sağlanabilecektir. Diğer yandan sürdürülebilir konut projelerinin geliştirilmesi yine önem taşımaktadır. Yerel ekonomilerin uzun vadede güçlendirilmesi ancak bu sayede sağlanabilecektir. Bunun içinse devlet ve sivil toplum iş birliğine gereksinim duyulmaktadır. Böylece etkili ve entegre çözümler üretilebilecektir. Nihayetinde bu araştırma nitel analiz yöntemlerinin kullanıldığı bir saha çalışmasıdır. Çalışma kişilerin deneyimlerini ilk ağızdan dinleme fırsatı verdiği için onların deneyimlerinden yola çıkarak mikro ölçekte kendilerinin makro ölçekte ise benzer afetleri yaşayan veya risk altında olan toplumun genelinin sorununa mercek tutmayı hedeflemiştir. Bu doğrultuda geliştirilmesi gereken ekonomik, sosyal ve psikolojik sorunların giderilmesi için gerekli argümanların oluşturulmasına aracı vazifesi

göreceği düşünülmektedir. Gelecekte maruz kalınması muhtemel diğer tehlikelerin risk seviyelerinin azaltılması ve toplumsal refahın sağlanabilmesi için bir referans oluşturduğu düşünülmektedir.

Son olarak araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Bunlardan ilki araştırmanın yalnızca Kırklareli şehrinde gerçekleştirilmiş olmasıdır. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı ise konu bağlamında açığa çıkmaktadır. Çalışmanın deprem nedeniyle göç eden kişilerin yaşadıkları konut sorunu ve barınma problemine yönelik gerçekleştirilmesi çalışmanın deprem nedeniyle göçün neden olduğu diğer problemleri tespit etmekten uzak bırakmaktadır. Son olarak çalışma yalnızca deprem özelinde gerçekleştirilmiştir. Farklı doğal afet türlerini ele alacak biçimde incelenecek ya da deprem özelinde yapılacaksa bile farklı illere göç eden kişilerin yaşamış oldukları farklı problem alanlarını belirlemeye yönelik yapılacak araştırmalar literatüre daha kapsayıcı ve farklı nitelikte katkılar sağlayacaktır.

Kaynakça

- Abbas Khan, K., Zaman, K., Shoukry, A. M., Sharkawy, A., Gani, S., Ahmad, J., & Hishan, S. S. (2019). Natural disasters and economic losses: controlling external migration, energy and environmental resources, water demand, and financial development for global prosperity. *Environmental Science and Pollution Research*, 26(14), 14287-14299. <https://doi.org/10.1007/s11356-019-04755-5>
- AFAD. (2023, Haziran 22). 06 Şubat 2023 Pazarcık-Elbistan Kahramanmaraş (Mw: 7.7 – Mw: 7.6) Depremleri Raporu. *Deprem ve Risk Azaltma Genel Müdürlüğü Deprem Dairesi Başkanlığı*. https://deprem.afad.gov.tr/assets/pdf/Kahramanmara%C5%9F%20Depremi%20%20Raporu_02.06.2023.pdf
- Akay, G., Oğuzhan, H., & Tüfekci, F. G. (2024). Kahramanmaraş depremi sonrası üniversite öğrencilerinde algılanan stres düzeyleriyle öznel iyi oluş durumları arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 40-47. <https://doi.org/10.32329/uad.1358958>
- Artantaş, E., & Gürsoy, H. (2024). Depremin yıkıcı ve ekonomik etkilerini azaltmaya yönelik stratejiler ve Türkiye'nin deprem deneyimlerinden çıkarılacak dersler, Kahramanmaraş ve Gölcük depremleri örneği. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(2), 192-214. <https://doi.org/10.25287/ohuibf.1331580>
- Aslan, A. (2023). Disasters and migration: Kahramanmaras earthquakes. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 8(2), 787-789.
- Bolgün, C. (2022). Sosyal uyum: Kavramsal bir çerçeve. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(Özel Sayı), 171-190. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.1098197>
- Bozkurt, V. (2023). Depremin toplumsal boyutu. *Avrasya Dosyası*, 14(1), 77-99.
- Deniz, O., Yıldız, M.Z., Parin, S., & Erdoğan, R. (2017). Deprem ve göç: 2011 Van depremi örneği. *Social Sciences Studies Journal (SSSJournal)*, 3(10), 1426-1444. <https://doi.org/10.26449/sssj.202>
- Duruel, M. (2023). Afetlerde göçmen olmak: 6 Şubat depremi Hatay örneği. *Mukaddime*, 14(2), 227-255. <https://doi.org/10.19059/mukaddime.1381750>

- Duruel, M. (2023). Sivil toplum kuruluşlarının afet yönetimindeki rolü: 6 şubat depremi Hatay örneği. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 9(2), 1-18. <https://doi.org/10.25272/icps.1332511>
- Endeksa. (2024). Türkiye Kiralık Konut m² Birim Kiraları. Erişim Şubat 2, 2024. <https://www.endeksa.com/tr/analiz/turkiye/endeks/kiralik/konut>
- Epstein, A., Treleaven, E., Ghimire, D. J., & Diamond-Smith, N. (2022). Drought and migration: An analysis of the effects of drought on temporary labor and return migration from a migrant-sending area in Nepal. *Population and Environment*, 44(3-4), 145-167.
- Erdoğan, B. (2023). Depremin sosyolojisi: 6 Şubat felaketinin toplumsal ve kültürel boyutları. *TRT Akademi*, 8(18), 718-725. <https://doi.org/10.37679/trta.1306900>
- Fırat, M. (2022). Deprem ve toplumsal etkileri. *Tezkire Dergisi*, 80, 47-72.
- Filiz, M. & Avcı, H. (2013). Trabzon ilinde meydana gelen heyelanlar ve heyelanların bölgeye etkileri. *International Journal of Technological Sciences (IJTS)*, 5(3), 31-38.
- Frankenberg, E., Laurito, M. M., & Thomas, D. (2017, April). Should I stay or should I go? Long-Term migration after the Indian ocean tsunami. In *Population Association of American Annual Meeting*, (pp. 1-10).
- Fussell, E., Sastry, N., & VanLandingham, M. (2010). Race, socioeconomic status, and return migration to New Orleans after Hurricane Katrina. *Population and Environment*, 31, 20-42.
- GAR (Göç Araştırmaları Derneği). (2023a). *Durum tespit raporu göç ve deprem*. D. Sert, D. Danış, & E. Sevinin (Eds.). Erişim Mart 7, 2024, <https://gocarastirmalaridernegi.org>
- GAR (Göç Araştırmaları Derneği). (2023b). *Durum tespit raporu göç ve deprem*. D. Danış, K. Biehl & E. Kablan (Eds.). Erişim Haziran9, 2023, <https://gocarastirmalaridernegi.org>.
- Genç, F. (2008). Kriz iletişimi: Marmara depremi örneği. *Selçuk İletişim*, 5(3), 161-175.
- Glesne, C. (2012). *Nitel araştırmaya giriş*. A. Ersoy & P. Yalçınoglu (Çev.). Anı Yayıncılık.
- Gören, A. B. (2023). Afet sonrası ikincil travmatik stres ve dini başa çıkma: Kahramanmaraş Depremi örneği. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 23(1), 80-100. <https://doi.org/10.33420/marife.1280604>
- Grote, U., Engel, S., & Schraven, B. (2006). Migration due to the tsunami in Sri Lanka: analyzing vulnerability and migration at the household level (No. 106). *ZEF Discussion Papers on Development Policy*.
- Güngör, M. (2023). Kahramanmaraş depremine maruz kalanların depremi tanımlama, değişim ve sonrasına ilişkin değerlendirmeleri: Paranteze alınan yaşamlar. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (44), 446-468. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.1339156>
- Güreşçi, E. (2023). Kahramanmaraş depremi sonrası yeni bir tartışma konusu olarak deprem göçü. İçinde M. Öztürk & M. Kırca (Eds.), *Kahramanmaraş merkezli depremler sonrası için akademik öneriler* (ss. 47-60). Özgür Yayınları.

- Islam, M. Z., Kolade, O., & Kibreab, G. (2018). Post-disaster housing reconstruction: the impact of resourcing in post-cyclones Sidr and Aila in Bangladesh. *Journal of International Development*, 30(6), 934-960. <https://doi.org/10.1002/jid.3367>
- İbiş E, & Kesgin, B. (2015). Türkiye’de Sosyal Hizmet ve Medikal Kurtarma Açısından Yalova, Van ve Simav Depremlerinin İncelenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 41, 225-234.
- Kanat, E., & Tetik, N. (2023). 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremlerin Bist (Borsa İstanbul) üzerindeki etkileri. İçinde M. Öztürk & M. Kırca (Eds.), *Kahramanmaraş merkezli depremler sonrası için akademik öneriler* (ss. 113-123). Özgür Yayınları.
- Kutsal, S. & Polatoğlu, Ç. (2023). Türkiye’de artan konut ihtiyacı ve konut sorununun dinamikleri. *Topkapı Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 133-158.
- McLeman, R., & Smit, B. (2006). Migration as an adaptation to climate change. *Climatic Change*, 76(1-2), 31-53.
- Menekşe, M. (2020). Bingazi’de meydana gelen kuraklık ve etkileri: kıtlık ve göç (1892-1893). *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (49), 451-474. <https://doi.org/10.21563/sutad.857535>
- Muir, J. A., Cope, M. R., Angeningsih, L. R., Jackson, J. E., & Brown, R. B. (2019). Migration and mental health in the aftermath of disaster: evidence from Mt. Merapi, Indonesia. *International journal of environmental research and public health*, 16(15), 2726. <https://doi.org/10.3390/ijerph16152726>
- Ökten Sipahioğlu, B. (2024). Göç ve doğal afet ilişkisi: deprem göçü. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 15(1) (Deprem Özel Sayısı), 292-313. <https://doi.org/10.54688/ayd.1375491>
- Özdemir, A. F., & Engin, C. (2024). Depremin sosyal, ekonomik ve iç göçe etkileri. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(1), 15-26. <https://doi.org/10.47147/ksuiibf.1469029>
- Özdemir, N. (2023). Depremin ardında kadınlar ve kız çocukları. *UN Women Türkiye Raporu*.
- Özmen, S., Gül, M. K., Sertkaya, B., & Demirci, E. (2024). Kahramanmaraş depremi sonrasında depremzede çocuklarda görülen psikiyatrik bulgular, sosyodemografik özellikler, akut stres belirtileri. *Türk J Child Adolesc Ment Health*, 31(2), 168-173. <https://doi.org/10.4274/tjcamh.galenos.2024.58561>
- Paxson, C. & Rouse, C.E. (2008). Returning to New Orleans after Hurricane Katrina. *American Economic Review*, 98(2), 38-42. <https://doi.org/10.1257/aer.98.2.38b>
- Peker, A.E. & Şanlı İ. (2022). Deprem ve göç ilişkisi: 24 Ocak 2020 Elâzığ deprem örneği. *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(1), 125-154. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/fuuiibfdergi/issue/70477/1102278>
- Sağiroğlu, A. Z., Ünsal, R., & Özenci, F. (2023, Mart 1). 6 Şubat 2023 Deprem sonrası göç ve insan hareketlilikleri: durum değerlendirme raporu. AYBÜ-GPM <https://aybu.edu.tr/GetFile?id=89c8b6eb-c9a1-482a-8e22-065eb9b71006.pdf>
- Sheldon, T. L., & Zhan, C. (2022). The impact of hurricanes and floods on domestic migration. *Journal of Environmental Economics and Management*, 115, 102726. <https://doi.org/10.1016/j.jeem.2022.102726>

- Şahin, E. & Baştopuz, M. (2021). Covid-19 pandemisi döneminde Türkiye'deki aşk markalarının Twitter kapsamında kelime ilişkilendirme testi ile değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi İşletme Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 326-345. <https://doi.org/10.47097/piar.984316>
- Şen, S. (2023). Kahramanmaraş depremlerinin ekonomiye etkisi. *Diplomasi ve Strateji Dergisi*, 1, 1-55.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2023). *2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu*. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/2023-Kahramanmaras-ve-Hatay-Depremleri-Raporu.pdf>
- Tiryaki Yenilmez, D. (2023). Deprem ve göç ilişkisi üzerine bir değerlendirme. *Akademik Düşünce Dergisi*, (7), 39-52. <https://doi.org/10.53507/akademikdusunce.1282303>
- Trinh, T. A., Feeny, S., & Posso, A. (2021). The impact of natural disasters on migration: findings from Vietnam. *Journal of Demographic Economics*, 87(3), 479-510. <https://doi.org/10.1017/dem.2020.14>
- Türk Tabipler Birliği. (2011). *Van Depremi İkinci Ay Değerlendirme Raporu*. <https://ses.org.tr/wp-content/uploads/vandepremikinciayraporu.pdf>
- UNDP (2023). *Recovery and reconstruction after the 2023 Earthquakes in Türkiye UNDP Project Catalogue*, <https://www.undp.org/turkiye/publications/recovery-and-reconstruction-after-2023-earthquakes-turkiye-undp-project-catalogue>
- UNFPA Türkiye. (2023). *Türkiye depremi durum raporu 4*, 3 Mart 2023, <https://turkiye.unfpa.org/tr/turkiye-depremi-durum-raporu-no-4>
- Yaman Yüce, M. & Bostan, S. (2020). Afetlerde lojistik yönetimi: Çanakkale depremi örneği. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 18(37), 499-519.
- Yürüdü, E. (2008). Koyulhisar ilçesinde (Sivas) göç hareketleri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 13(20), 19-34.
- Zander, K. K., Wilson, T., & Garnett, S. T. (2020). Understanding the role of natural hazards in internal labour mobility in Australia. *Weather and Climate Extremes*, 29, 100261.

Türkiye’de Konut Hakkının Gerçekleştirilmesinde Yenilikçi Bir Çözüm: Yeşil Konutlar

An Innovative Solution for the Realization of the Right to Housing in Türkiye: Green Housing

ÇİĞDEM TUĞAÇ*

* Assoc. Prof., Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Political Science and Public Administration Department; Emniyet Mh., Muammer Bostancı Cd., No: 4, Beşevler, Ankara/Türkiye, E-Mail: cigdem.tugac@hbv.edu.tr
 <https://orcid.org/0000-0002-2555-6641>

Öz: Türkiye’deki imar ve afet mevzuatı incelendiğinde deprem odaklı bir yaklaşım benimsendiği görülmektedir. Oysa iklim değişikliğiyle ilişkili afetler de Türkiye’de önemli olumsuz sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. İklim değişikliğiyle ilişkili aşırı hava olayları ve afetlere bağlı kayıp ve zararlar, yerleşimlere ve konutlara zarar vermekte, konut hakkının sağlanmasında sorunlar oluşturmaktadır. İklim değişikliğinin etkileriyle mücadelede ve bu etkilere uyum sağlanmasında yeşil konutlar, tüm dünyada yenilikçi bir çözüm olarak uygulanmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de konut hakkının gerçekleştirilmesinde yeşil konutların katkısını değerlendirmek ve geleceğe yönelik politika önerileri sunmaktır. Çalışmada Türkiye’deki kentsel dönüşüm projelerinde konutların, yeşil konutlar olarak inşasının insana yakışır yaşam alanlarının oluşturulmasını ve konut hakkının gerçekleştirilmesini destekleyeceği sonucu elde edilmiştir. Böylelikle yerleşimlerin iklim ve afet dirençliliğinin sağlanması, Türkiye’nin küresel iklim değişikliğiyle mücadele için ortaya koyduğu sera gazı azaltım taahhütlerinin yerine getirilmesi ve kaynakların etkin ve verimli şekilde kullanılması da sağlanabilecektir. Yeşil konut uygulamalarıyla konut hakkının gerçekleştirilebilmesi için Türkiye’de idari, yasal ve beşerî kapasitelerin geliştirilmesi gerektiği çalışmada ulaşılan bir diğer sonuçtur.

Anahtar kelimeler: Konut hakkı, Yeşil konut, İklim değişikliği, Uyum, Azaltım

Abstract: A review of the zoning and disaster legislation in Türkiye reveals an earthquake-oriented approach. However, disasters related to climate change also result in considerable negative outcomes in Türkiye. Losses and damages caused by extreme weather events and climate change-related disasters affect settlements and housing, creating challenges in ensuring the right to adequate housing. Around the world, green housing is being implemented as an innovative solution to combat and adapt to the effects of climate change. This study aims to evaluate the contribution of green housing to the realization of the right to adequate housing in Türkiye and to offer policy recommendations for the future. The study concludes that the construction of green housing within urban transformation projects in Türkiye will support the creation of decent living environments and the realization of the right to housing. This approach will also contribute to achieving climate and disaster resilience for settlements, fulfilling Türkiye’s greenhouse gas reduction commitments in the global fight against climate change, and promoting the effective and efficient use of resources. Another conclusion of the study is that administrative, legal, and human capacities in Türkiye need to be improved in

Gönderim 15 Eylül 2024
Düzeltilmiş Gönderim 09 Kasım 2024
Kabul 29 Aralık 2024

Received 15 September 2024
Received in revised form 09 November 2024
Accepted 29 December 2024

order to realize the right to adequate housing through green housing practices.

Keywords: *Right to housing, Green housing, Climate change, Adaptation, Mitigation*

Giriş

Konut hakkı; bireyler ve toplumlar için güvenliğin, onurlu bir yaşamın ve istikrarın sürdürülebilmesi doğrultusunda temel bir insan hakkıdır. Ancak bu hakkın gerçekleştirilmesinde konutun varlığı kadar, niteliği ve yerleşim alanlarındaki risklerin belirlenmesi de oldukça önemlidir. Zira, günümüzde insan yerleşimleri afetler ve çatışmalar sonucunda zarar görmektedir. Bu durum yeterli bir konutta yaşama hakkının sağlanmasında önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (2024a) (United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights-UNOHCHR) tarafından doğa kökenli afetler ve çatışmalar nedeniyle her yıl küresel çapta milyonlarca insanın yerinden edildiği vurgulanmaktadır. 2023 yılında küresel çapta ülke içinde yerinden edilmiş kişi sayısı rekor bir düzeye ulaşarak, 75,9 milyon kişi olmuştur (Internal Displacement Monitoring Centre, 2024: 3).

2023'te küresel çapta gerçekleşen 399 doğa kökenli afette 86 bin 473 kişi yaşamını yitirmiş ve afetlerden 93,1 milyon kişi etkilenmiştir. Afetlerdeki artış, özellikle seller ve fırtınalarda ve yanı sıra yağış gibi olaylara bağlı kütle hareketleri, büyük orman yangınları, kuraklık ve sıcak hava dalgaları gibi iklimle ilişkili afetlerde gerçekleşmiştir. Bu tipteki afetler, tüm olayların yaklaşık %90'ını oluşturmuştur. Ortaya çıkan küresel ekonomik kayıplar ise yaklaşık 202,7 milyar Amerikan doları tutarında olmuştur (Center for Research on the Epidemiology of Disasters vd., 2024).

Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (Intergovernmental Panel on Climate Change-IPCC) (2022) tarafından, iklim değişikliğiyle ilişkili söz konusu olumsuz etkilerin önümüzdeki süreçte daha sık, şiddetli ve yaygın bir biçimde görülmeye devam edeceği vurgulanmıştır. Bu doğrultuda özellikle nüfusun ve ekonomik faaliyetlerin yoğunlaştığı kentlerin önemle ele alınması gerektiği belirtilmiştir. İklim değişikliğinin etkilerinin kentlerde sosyal eşitlik ve insan hakları bağlamlarında ortaya çıkardığı sonuçlar söz konusudur. IPCC (2022) tarafından iklim değişikliğinin etkilerinin kentlerde yeni yoksulluk alanları oluşturacağı ve eşitsizlikleri derinleştirceği ifade edilmiştir. Özellikle barınma, gıda ve su güvenliğinin riske girmesi, halk sağlığı sorunlarında artış yaşanması ve ekonomik, çevresel ve sosyal alanlarda olumsuz sonuçların artması öngörülmektedir.

Tüm bu hususlar, onurlu yaşam hakkının önemli bir bileşeni olarak konut hakkının gerçekleştirilmesi konusunun, iklim değişikliğine dirençlilikle bir arada ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Zira konut sektörü, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine kırılgan olduğu kadar, aynı zamanda söz konusu etkilerle mücadele edilmesinde anahtar bir konuma sahiptir. İklim değişikliğine neden olan sera gazı emisyonlarında önemli bir paya sahip olan konut sektörünün önemle ele alınması ve bu sektördeki yenilikçi çözümlerin değerlendirilmesi, özellikle iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine kırılgan durumda olan ve kaynaklarını etkin bir biçimde kullanması gereken gelişmekte olan ülkeler açısından oldukça önemlidir (UN, 2019; Hannula, 2012: 1).

Söz konusu gelişmekte olan ülkelere biri olan Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle çeşitli doğa kökenli afetleri sıkça yaşayan bir ülkedir. Bu afetler arasında

depremler ön plana çıkmış olsa da özellikle son yıllarda iklim değişikliği kaynaklı aşırı hava olayları ve afetler etkilerini giderek daha fazla göstermeye başlamıştır. Rekor düzeye ulaşan sıcaklıklar ve yağışlar nedeniyle önemli can ve mal kayıpları yaşanmaktadır (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2024). IPCC (2022) tarafından, aralarında Türkiye'nin de olduğu Akdeniz Havzası'ndaki ülkelerin, iklim değişikliğinin etkilerine karşı küresel çapta en kırılgan durumdaki bölgelerden birinde oldukları ifade edilmiştir. İklim Değişikliği Başkanlığı (İDB) (2023a) tarafından, şiddetli yağışlarla meydana gelen taşkınlar ve su baskınlarının, büyük orman yangınlarının, sıcak hava dalgalarının ve fırtınaların Türkiye'deki yerleşimlerde, konutlarda ve kritik altyapılarda önemli hasarlara neden olduğu açıklanmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerine göre Türkiye nüfusu 2023'te 85 milyon 327 bin 377 kişiye ulaşmıştır ve bu nüfusun yaklaşık %83'ü yoğun (%67,9) ve orta yoğun (%14,8) nitelikteki kentsel alanlarda yaşamaktadır (TÜİK, 2023; TÜİK, 2024a). Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (ETKB) (2024: 29) tarafından, 2022 yılı itibarıyla Türkiye'deki bina stokunun %87'sinin konut nitelikli yapılardan oluştuğu açıklanmıştır. Türkiye'de konut politikasına ilişkin olarak dalgalanmalar kırdan kente göç olgusunun başladığı 1950'li yıllardan günümüze dek devam etmiş, çıkarılan pek çok yasal düzenlemeye, çeşitli uygulamalara ve değiştirilen idari yapılanmaya rağmen yeterli ve satın alınabilir konut bağlamında özellikle kentlerde düşük gelir gruplarının yüzleştiği sorunlar yaşanmıştır (Keleş, 2016). TÜİK (2024b) verilerine göre; Türkiye'de kendine ait bir konutta yaşayan nüfus oranı %56,2'dir. Toplam nüfus içinde kiralık bir konutta yaşayanların oranı %27,8'dir. Nüfusun %0,9'u lojmanda ikamet etmektedir. Kendi konutunda oturmayan, ancak kira ödemeyenlerin oranı ise %15,1 olarak açıklanmıştır. TÜİK (2024b) tarafından konutların nitelikleri ile ilgili bazı temel sorunlar da ortaya konulmuştur. Buna göre; nüfusun %32,6'sı izolasyondan kaynaklı ısınma sorunları yaşarken, %32'si sızdıran çatıdan ve nemli duvarlardan, çürümüş pencerelerden kaynaklanan problemlerle karşı karşıyadır. Nüfusun %17,3'ü ise konutunun yeterince ışık almaması sorunu yaşamaktadır.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (ÇŞİDB) (2024a) verilerine göre, 2021'de Türkiye'de sektörel bazda toplam nihai enerji tüketiminin %31'i konutlar ve hizmetler sektörüncü gerçekleştirilmiştir. Konut ve enerji sektörlerinin artan önemine binaen, TÜİK tarafından 2024'te Hanehalkı Nihai Enerji Tüketim İstatistikleri yayımlanmaya başlanmıştır. Buna göre konutlardaki enerji tüketiminin %65,3'ü alan ısıtma, %14,1'i aydınlatma ve elektrikli ev aletleri, %11,9'u su ısıtma, %7,7'si pişirme ve %0,9'u ise soğutma ve diğer amaçlı kullanımlardan kaynaklanmaktadır (TÜİK, 2024c). Özellikle konutlarda harcanan enerjinin yüksekliği, enerjinin verimli kullanılmasına yönelik çözümlerin aciliyetini göstermektedir. Bu husus, On İkinci Kalkınma Planı başta olmak üzere, ulusal politika belgelerinde 2024-2028 yılına yönelik döngüsel ekonomiye geçiş hedefleriyle birlikte yerini almıştır. Ayrıca Türkiye'nin tarafı olduğu BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS/UN Framework Convention on Climate Change-UNFCCC) ve Paris Anlaşması kapsamında 2053 yılına yönelik olarak net-sıfır emisyon hedefi ortaya koymuştur. Ulusal sera gazı emisyonlarının %71,8'inin enerji üretimi kaynaklı olduğu ve bunun içinde konutlarda enerji tüketiminin yüksekliği göz önüne alındığında, konut stokunda emisyonların azaltılmasına yönelik tedbirlerin, sadece uluslararası alandaki taahhütlerin yerine getirilmesi açısından değil, iklim

değişikliğinin etkileriyle mücadele edilerek, olumsuz etkilerin konutlara ve konut hakkına verdiği zararların en aza indirilebilmesi bağlamında da önemli olduğu görülmektedir (ETKB, 2024: 29; TÜİK, 2024d). Ayrıca Türkiye’de konutlarda su israfı oldukça yüksek düzeydedir. İklim değişikliğinin su kaynaklarına etkileri de düşünülerek önlemler alınması ve su kullanım verimliliğinin sağlanması; sadece su kaynaklarının korunması açısından değil, iklim değişikliğinin etkileriyle konutlarda bireysel mücadele edilmesi ve yaşamın devamlılığının sağlanması bağlamlarında da elzemdir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023: 35).

Türkiye’deki konut stokunda yukarıda açıklanan sorunlar, mevcut iklimsel afetlerde yaşanan kayıp ve zararlar ve geleceğe yönelik öngörüler bir arada değerlendirildiğinde, yerleşimlerde de konut hakkının gerçekleştirilmesini iklim dirençliliğiyle birlikte sağlayan çözümlerin ele alınmasının önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Tüm bu hedeflere bir arada ulaşılmasını sağlayan ve küresel çapta giderek ön plana çıkan yenilikçi çözümlerin başında ‘yeşil konutlar (green housing)’ gelmektedir. Zira yeşil konutlar, sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda tasarlanmış ve inşa edilmiş yapılar olarak; enerji verimliliğini, su tasarrufunu, atık yönetimini sağlayan ve çevre dostu malzemelerin kullanımı gibi çeşitli özelliklerle iklim değişikliğiyle mücadelede sera gazı azaltımını ve iklim değişikliğinin etkilerine uyumu sağlamakta ve konutlarda dirençliliği ve yaşam kalitesini de desteklemektedir (Hannula, 2012; Nigungui, 2016). Dolayısıyla Türkiye’de önümüzdeki sürece yönelik olarak, yaşam ve konut haklarının gerçekleştirilmesi bağlamında, yeşil konutlarla konut stokunun nasıl iklim dirençli hale getirilebileceğinin ele alınması oldukça önemlidir.

Bu doğrultuda bu çalışmanın amacı, Türkiye’de konut hakkının gerçekleştirilmesinde yeşil konutların katkısını değerlendirmek ve geleceğe yönelik politika önerileri sunmaktır. Çalışmada yöntem olarak; ilişkisel araştırma modeli kullanılmış ve çoklu veri kaynaklarından yararlanılmıştır. Çalışmada, konut hakkının gerçekleştirilmesi ile yeşil konutların ilişkisi irdelenmiştir. Bu kapsamda çeşitli ulusal ve uluslararası kuruluşların çalışmalarından, istatistiki verilerden ve akademik literatürden yararlanılmıştır. Çalışmada aşağıdaki araştırma soruları ele alınmıştır:

- Yeşil konut uygulamaları, konut hakkının sağlanmasına hangi bağlamlarda katkı sağlamaktadır?
- Türkiye’de yeşil konutlara ihtiyaç var mıdır, bunlara ilişkin mevcut durum nedir ve geleceğe yönelik yaklaşımlar ve politikalar neler olmalıdır?

Çalışma üç bölüm halinde ele alınmıştır. Öncelikle konut hakkı ve yeşil konut kavramları ele alınarak bunlar arasındaki ilişkiler irdelenmiştir. Ardından, Türkiye’nin yeşil konut ihtiyacı ele alınarak, bu konudaki mevcut durum irdelenmiştir. Son bölümde Türkiye’de konut hakkının sağlanmasında yeşil konut uygulamalarının yaygınlaştırılmasında geleceğe yönelik politikaların neler olması gerektiği değerlendirilmiştir. Bu bölümlerden elde edilen bulgular sonuç kısmında bir arada değerlendirilmiştir.

Konut Hakkı, Yeşil Konut Kavramları ve İlişkileri

Günümüzde bir meta olarak görülen konut, esasen temel insan haklarından (UNOHCHR, 2024a). Konut hakkı, 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyanname’sinde (25. madde), 1966 tarihli BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi’nde yeterli yaşam standartlarından biri olarak sayılmıştır

(madde-11.1). Söz konusu sözleşmelere taraf devletlerin bu hakkı gerçekleştirme yükümlülüğü (madde-2.1, 2.2) bulunmaktadır (UN, 1966; UNOHCHR, 2024b). Bunların yanı sıra konut hakkı, 1966 tarihli Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (madde-12, 17) başta olmak üzere, insan haklarına ilişkin pek çok uluslararası belgede tanınmıştır (İnce vd., 2017: 25; UNOHCHR, 2024c).

BM Genel Kurulu tarafından konut hakkı ve yaşam hakkının birbirine bağlı ve bölünemez haklar olduğu ifade edilmiştir. Konut hakkı, sadece barınma ihtiyacıyla ilgili değildir. İnsan onuruna yakışır, güvenli, sürdürülebilir ve erişilebilir bir yaşam alanı sağlanmasını da kapsamaktadır (UNOHCHR, 2016). BM Habitat (2024a) verilerine göre tüm dünyada 1,8 milyardan fazla insan yeterli konuttan yoksundur. Her yıl iki milyon insan zorla evinden tahliye edilmektedir. Küresel çapta yaklaşık 150 milyon kişi ise evsizdir. Konutun varlığı kadar niteliği de oldukça önemlidir. Yeterli bir konutun sağlanması gereken koşullar, BM tarafından aşağıdaki kriterlerle tanımlanmaktadır (ÇŞB ve İTÜ, 2020: 8; UNOHCHR, 2024a):

- Yerleşim/kira güvencesi: Konut sakinlerinin zorla tahliye edilme ve diğer tehditlere karşı güvende hissetmesi, yasal koruma sağlanmasıdır.
- Hizmetlerin ve altyapıların varlığı: Konutta içme suyunun, kanalizasyonun ve yemek pişirme, ısıtma, aydınlatma için enerjinin var olmasıdır.
- Satın alınabilirlik: Konuta ekonomik erişimin mümkün olmasıdır. Konutun bedeli, diğer insan haklarının gerçekleşmesini tehlikeye atmamalıdır.
- Yaşanabilirlik: Konutun doğa kökenli afetlere, soğuğa, neme, sıcağa, yağmura, rüzgâra, sağlığa yönelik tehditlere karşı dayanıklı olması, fiziksel güvenliği ve yeterli alanı sağlamasıdır.
- Erişilebilirlik: Konutun dezavantajlı gruplar (kadınlar, çocuklar, engelliler gibi) ve marjinal grupların özel gereksinimlerine cevap verebilmesidir.
- Konum: Konutun sağlık, eğitim hizmetlerine, çocuk bakım merkezlerine, diğer sosyal tesislere, ulaşım imkanlarına, istihdam olanaklarına yakın olmasıdır. Ayrıca konutun tehlikeli ve kirli bölgelerden uzak, sağlıklı bir çevrede olmasıdır.
- Sosyal ve kültürel yeterlilik: Konutun, bireylerin kültürel norm ve yaşam biçime uygun olması, toplumla ilişkilerini sürdürebileceği bir çevrede bulunmasıdır.

Dünya Yeşil Bina Konseyi (World Green Building Council-WorldGBC) (2023), önümüzdeki 75 yıllık süreçte küresel çapta iki milyar konutun inşa edileceğini öngörmektedir. Bu husus, iklim değişikliğine neden olan küresel sera gazı emisyonlarının %17-21'inden, enerjiyle ilişkili karbondioksit üretiminin %37'sinden sorumlu konut sektöründe önemli bir krizi meydana getirme potansiyeli taşımaktadır (UN Environment Programme, 2023; UN Human Rights Council, 2023: 1). BM Habitat'a (2024b) göre, bu krizin temel nedeni; dünya nüfusundaki artışa koşut olarak, 2030'a dek yaklaşık üç milyar kişinin yeterli konuta ihtiyaç duyacak olması, bunun için her gün 96 bin satın alınabilir ve erişilebilir konut yapılması gerekmesidir. Ayrıca günümüzdeki pek çok riske ek olarak, iklim değişikliği yerleşimlerin kırılganlıklarını artırmaktadır. Kırsal alanlarda iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin görülmesi, pek çok insanın kırdan kente göç etmesine neden olmakta, bu durum da kentlerde konut ihtiyacını artıran unsurlardan biri olmaktadır (UN, 2022a: 5).

Dolayısıyla, konut kriziyle baş etmenin ve konut hakkının sağlanmasının temel

yolu; sadece yeterli konut kriterlerinin sağlanması değil, sürdürülebilir ve iklim değişikliğinin etkilerine dirençli konutlar inşa edilmesidir. Dolayısıyla günümüzde yeterli konut kriterlerine sürdürülebilirlik, iklime dirençlilik ve uyum kriterleri eklenmiştir. Yani yeterli konutlar; BM kriterlerine ek olarak, yapım ve bakım süreçlerinde çevre ve doğal kaynak duyarlı, enerji verimli, yenilenebilir enerjinin kullanıldığı, döngüsellüğün sağlandığı binalar olmalıdır. Ancak bu sayede konut hakkının sağlanması tam olarak mümkün olabilecektir (Masterson, 2022; BM Habitat, 2024b; UN, 2022a: 1, 5; WorldGBC, 2023).

Günümüz koşullarında konutlar için bu yaklaşımın geliştirilmesi zorunludur ve tüm bu kriterleri karşılayan konutlar, yeşil konut olarak anılmaktadır (UN, 2022a: 1). Yeşil konutlar çevresel, sosyal ve ekonomik sorunların çözümünü sürdürülebilirlik ilkeleriyle sağlamakta, insan odaklı, kendine yeten yapılar olarak tasarlanmaktadır (Şentürk, 2014). Yeşil konutların özellikleri şunlardır (Huynh, 2021; Morrison, 2023a; Morrison, 2023b; Rampasad, 2023; US Environmental Protection Agency, 2024; US Green Building Council, 2024);

- Tasarım: Sürdürülebilirlik ve dirençlilik ilkeleri doğrultusunda tasarlanırlar.
- Enerji verimliliği ve daha az sera gazı üretimi: İyi yalıtılmış duvarlar, çatılar ve pencerelerle enerji kaybı azaltılmıştır. Isıtma ve soğutma için daha az enerji harcanmaktadır. Enerjinin, yerel yenilenebilir enerji kaynaklarından sağlandığı, enerji verimli cihazlar kullanılan, karbon ayakizi düşük binalardır.
- Su Tasarrufu: Suyun verimli kullanıldığı cihazlarla (düşük akışlı musluklar gibi) donatılmışlardır. Yağmur suyu hasadı, gri suyun yeniden kullanılmasına dönük altyapıları vardır.
- Döngüsel kaynak ve malzeme kullanımı: Yeşil konutlarda geri dönüştürülebilir, çevre dostu malzemeler kullanılmakta, yapım süreci en az atık çıkarılacak şekilde tasarlanmaktadır. Yerel malzemelerle yapılmaları, geleneksel konut dokusuna uymalarını ve malzeme taşımacılığından kaynaklanan karbon emisyonlarının azaltılmasını sağlamaktadır.
- İç mekân hava kalitesi: Kullanılan malzemelerin (boya gibi) insan sağlığına zararlı olmadığı, doğal havalandırma ve filtrelemenin sağlandığı binalardır.
- Çevresel tasarım ve peyzaj: Doğal ışık ve havalandırma, yeşil çatı ve duvarlar gibi doğa temelli çözümlerin kullanılmasıyla çevresel faydalar, yalıtım ve enerji verimliliği sağlanmaktadır. Doğal unsurlar, konut sakinlerinin fiziksel ve ruhsal sağlıklarını güçlendirmektedir. Yerel bitkilerle peyzajın düzenlenmesi gübre ve sulama ihtiyaçlarını azaltırken, zararlı kimyasalların atmosfere, su kaynaklarına karışmasını önlemektedir.
- Sosyal boyutun güçlendirilmesi: Yeşil konutlar toplumsal dayanışmayı güçlendirecek şekilde tasarlanmaktadır. Yeşil konut politikaları, düşük gelirlilerin konut hakkının gerçekleştirilmesine katkı sağlayabilmektedir. Ayrıca yeşil konutlarla, çevre konusundaki farkındalık artırılabilir.
- Maliyet etkinliği: Yeşil konutlar, enerji ve su tasarrufu sağlamalarıyla geleneksel konutlara kıyasla uzun vadede ekonomik fayda ve tasarruf sağlamaktadır. Prefabrik olanların parçalarının başka yerde üretilebilir oluşu, şantiyede kullanılan kaynakları sınırlandırarak, inşaat maliyetlerini yarıya düşürebilmektedir. Ayrıca yeşil konutlar, geleneksel konutlara göre uzun vadede daha fazla ekonomik değere sahiptir.
- Elverişli altyapı: Yeşil konutlarda ulaşım, enerji gibi tüm altyapılar sürdürülebilirlik ve dirençlilik için tasarlanmaktadır.

- Sertifikalı konut: Yeşil konutların yukarıdaki nitelikleri taşıdığının ispatlanması doğrultusunda sertifikasyon sistemleri mevcuttur. Bunların uluslararası düzeyde bilinenleri LEED (Leadership in Energy and Environmental Design), BREEAM (Building Research Establishment Environmental Assessment Method), EDGE (Excellence in Design for Greater Efficiencies) olmakla birlikte, ülkeler tarafından da sertifikasyon sistemleri geliştirilebilmektedir.

LEED standartlarına uygun olarak inşa edilen yeşil binaların geleneksel binalara kıyasla enerji kullanımında %25-30, su tüketiminde %30-50, karbon emisyonlarında %35-40, katı atıkta %48, ulaşımdan kaynaklanan sera gazı emisyonlarında %5 tasarruf sağladığı belirlenmiştir (İlcalı, 2024; Huynh, 2021). Yeşil konutlar çevresel etkileri azaltırken, insanlar için daha sağlıklı ve kaliteli yaşam alanları sağlayarak konut hakkının gerçekleşmesine katkıda bulunmaktadır. Bu hususlar, BM Genel Kurulu'nun 2022 yılında kabul ettiği "temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevrenin bir insan hakkı olduğuna" ilişkin 76/300 sayılı kararı desteklemektedir (UN, 2022b).

Aralarında Türkiye'nin de olduğu Paris Anlaşması'na taraf ülkeler, küresel ortalama sıcaklık artışının sanayi öncesi döneme kıyasla iki santigrat derecenin (°C) altında tutulması ve 1,5°C derece ile sınırlandırılması için çaba gösterilmesini, iklim dirençli altyapılarla iklim etkilerine uyum sağlanmasını ve bu eylemlerle insan haklarının desteklenmesini kabul etmişlerdir. Bu doğrultuda her ülke tarafından ulusal koşulları çerçevesinde BM'ye sunulan Ulusal Olarak Belirlenmiş Katkılar (Nationally Determined Contributions-NDCs), sera gazı azaltımı ve iklim etkilerine uyum eylemlerini/taahhütlerini içermektedir (UNFCCC, 2015). Yeşil konutların yaygınlaştırılması, sadece konut ve insan haklarının sağlanması için değil, aynı zamanda ülkelerin taahhütlerini gerçekleştirme bağlamında da önemlidir (UN, 2022a: 5).

2015'te kabul edilen BM 2030 Gündemi ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA); aşırı yoksulluğu sona erdirmek, eşitsizlik ve adaletsizlikle mücadele etmek ve iklim değişikliğiyle mücadele etmek için 17 Amaç içermektedir. Yeşil konutlar, bu amaçların gerçekleştirilmesini aşağıdaki yönlerden desteklemektedir (Habitat for Humanity, 2021; UN Development Programme, 2024);

- SKA6-Temiz Su ve Arıtma: Yeşil konutlar, su verimliliği/kalitesi için altyapılara sahiptir.
- SKA7-Erişilebilir ve Temiz Enerji: Yeşil konutlarla herkes için uygun fiyatlı, güvenilir, sürdürülebilir enerjiye erişimin sağlanması hedeflenmektedir. Enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji kullanımı söz konusudur.
- SKA11-Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar: Şehirleri ve insan yerleşimlerini kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir hale getirme amacını destekleyen yeşil konutlar, iklim dirençliliğini sağlamaktadır.
- SKA13-İklim Eylemi: Yeşil konutların sağladığı koşullar, iklim eylemi kapsamındaki azaltım ve uyum eylemlerini desteklemektedir.
- Ayrıca yeterli nitelikteki yeşil konutlarla; SKA1-Yoksulluğa Son, SKA3-Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam, SKA10-Eşitsizliklerin Azaltılması, SKA12- Sorunlu Üretim ve Tüketim amaçları da desteklenmekte, yaşam ve konut hakkının gerçekleştirilmesi sağlanmaktadır.

2016'da BM Habitat-III Zirvesi'nde kabul edilen Yeni Kentsel Gündem'de de sürdürülebilir kentleşme ve konut hakkı konularına yer verilerek, devletlerin yükümlülükleri yinelenmiştir. Gündem'in temel vurgusu sürdürülebilirlik olmuştur. Yeni

ulaşım, altyapı ve inşaat teknolojilerinin geliştirilmesine yer verilen Gündem'in hedeflerine ulaşılmasında yeşil konutlar, sürdürülebilir inşaat pratikleriyle önemli katkılar sağlamaktadır. Zira Gündem'de konutların; yenilenebilir enerjiyi kullanan, güvenli içme suyuna erişimin, arıtmanın sağlandığı, satın alınabilir nitelikte konutlar olması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca sürdürülebilir nitelikteki konutların istihdam oluşturma ve sosyal yapıyı geliştirme potansiyeli vurgulanmıştır (UN, 2017: 12).

Bu belgelerin yanı sıra, 2050 yılında Avrupa'yı ilk iklim-nötr kıta yapma hedefiyle Avrupa Birliği tarafından 2019'da yayımlanan Avrupa Yeşil Mutabakatı gibi yeni düzenlemeler de binaların tüm süreçlerinde düşük sera gazı emisyonunu ve yüksek çevresel standartları sağlamayı hedeflemektedir. Bu hususlar, konut sektörünü daha döngüsel ve sürdürülebilir çözümler sunan yeşil konutların yapılmasına yönlendirmektedir (European Commission, 2024).

Özetle, uluslararası politika belgelerinde de ortaya konulduğu üzere, konut hakkının gerçekleştirilmesinde konutun sadece barınma işlevini yerine getirmesinin değil; ekonomik, çevresel ve sosyal sürdürülebilirliği ve iklim değişikliğiyle mücadele ve uyumu da destekleyen kapsamlı bir yaklaşımın geliştirilmesi gereklidir (Bashir, 2002). Yeşil konutlar; bireylerin yaşam kalitesini artırılması, sosyal adaletin sağlanması, doğal kaynakların korunması, çevresel etkilerin azaltılmasıyla konut hakkının gerçekleştirilmesinde yenilikçi ve sürdürülebilir bir çözüm olarak ön plana çıkmaktadır.

Türkiye'nin Yeşil Konut İhtiyacı ve Mevcut Durum

BMİDÇS ve Paris Anlaşması'na taraf olan Türkiye'nin, 2023'te BM'ye sunduğu Sekizinci Ulusal İklim Değişikliği Bildirimi'nde, ulusal iklim değişikliği etki ve etkilenebilirlik değerlendirmesi sonuçlarına yer verilmiştir. Bildirimde, Türkiye'nin iklim değişikliğinin etkilerine oldukça kırılgan olan Akdeniz Havzası'nda yer aldığı; önümüzdeki süreçte sıcak hava dalgalarının, kuralığın sayısı, sıklık ve şiddetinin artacağı, orman yangınlarında ve şiddetli yağışlarda artışlar olacağı belirtilmiştir (UNFCCC, 2023).

Meteoroloji Genel Müdürlüğü (MGM) (2024: 19) tarafından Türkiye'de 2023'te aşırı meteorolojik olayların rekor bir seviye olarak 1.475'e ulaştığı vurgulanmıştır. Türkiye'de yaygın biçimde görülen iklimle ilişkili afetler; şiddetli yağış ve sel (tüm olayların %38'i), fırtınalar, hortum, dolu, sıcak hava dalgaları, orman yangınları ve kuraklık olarak belirtilmiştir. Özellikle aşırı yağışların kentlerde konutların, iş yerlerinin zarar görmesine, elektrik kesintilerinin yaşanmasına neden olduğu, altyapılara zarar verdiği ve can kayıpları yaşandığı belirtilmiştir.

Kıyı kentlerinde iklim değişikliğinin etkileri sonucunda deniz seviyesinin yükselmesi buradaki yerleşmeleri tehdit etmekte, kıyı alanlarındaki kentlerin önemli bir kısmının düşük rakımda yer alması nedeniyle kıyı erozyonu ve su baskını risklerini meydana getirmektedir (İDB, 2023a). Afet ve Acil Durum Başkanlığı (AFAD) (2023) rakamlarına göre; Türkiye'de aşırı hava olayları, özellikle de yoğun yağışlar ve taşkınlar nedeniyle yaşanan kayıp ve zararın ekonomik karşılığı, yaklaşık dört milyar Amerikan doları tutarındadır. Artan sıcaklıklara koşut olarak ısı adası etkisi şiddetlenmekte, artan soğutma ihtiyacı konutlarda enerji tüketimini artırmaktadır (Çelik, 2023). Sıcak hava dalgalarında etkilenme riski yüksek ve orta düzeyde bulunan kentler, özellikle Türkiye'nin güneyinde yer almaktadır. İklim değişikliği nedeniyle artan yağışlar ve ani hava olaylarına altyapılar bağlamında hazırlıklı

olmayan, yüksek nüfusa sahip kentsel alanlarda geçirgen olmayan beton gibi yüzeylerin fazla, yeşil alanların az oluşu, plansız/hızlı kentleşme dinamikleriyle (gecekondular gibi) birleşince konutlarda ciddi hasarlara neden olmaktadır. Kentlerde dere yataklarına yapılan müdahaleler (üstlerinin kapatılması, yataklarının daraltılması ya da dere yataklarında konut yapılması gibi eylemler), aşırı yağışlarla birleşince kayıp ve zararları artırmaktadır (İDB, 2023a; Aydın vd., 2017: 275). İklim değişikliği nedeniyle yaşanan su kıtlığı kırsal ve kentsel alanlardaki konutların su ihtiyacının karşılanamamasına neden olmaktadır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023). Bu hususlar, Türkiye’de iklim değişikliğiyle mücadelede sürdürülebilir ve dirençli konut ihtiyacını ortaya koymaktadır. Türkiye için yeşil konutlar, konut hakkının sağlanmasında temel bir gereksinimdir. Ayrıca, sadece iklim etkileri karşısında konutların sürdürülebilirliğinin ve dirençliliklerinin artırılması ve konut hakkının sağlanması bağlamlarında değil, aynı zamanda Türkiye’nin uluslararası alanda iklim değişikliğiyle mücadeleye dönük taahhütlerinin yerine getirilebilmesi, ulusal sera gazı emisyonlarının azaltılması ve iklim değişikliğinin etkilerine uyum sağlanması bağlamlarında da Türkiye’de yeşil konut uygulamaları oldukça önemlidir.

Türkiye’de konut hakkının sağlanması hususunun temelleri esasen 1961 Anayasası’yla atılmıştır. 1982 Anayasası’nın 57. maddesinin başlığı ise “Konut Hakkı”dır. Kentlerde yerel özellikleri ve çevre şartlarını göz önünde bulunduran bir planlama yaklaşımıyla konut ihtiyacının karşılanması görevi devlete verilmiştir (İnce vd., 2017: 31). 2872 sayılı Çevre Kanunu’nda, ürün veya hizmetlerin üretim aşamalarında ekosistemler, insanlar, sağlık ve iklim üzerindeki olumsuz etkilerin en aza indirilmesi hususu yer almaktadır (Resmî Gazete, 1983).

Türkiye’deki kentlerin mekânsal planlarının temelinde yer alan 3194 sayılı İmar Kanunu’nun, Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği’nde 2024’te yapılan düzenlemeyle, Yönetmeliğin amacına (madde-1) “afet ve iklim kaynaklı tehlike ve risklere karşı dirençli ve güvenli çevreler oluşturmak” ifadesi eklenmiştir (Resmî Gazete, 2014). Kanun’un, Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği’nde ise, yeşil konutlarda kullanılan çatı bahçesi, kat bahçesi ve yeşil alanlar gibi unsurlara tanımlar kısmında yer verilmiştir. Ayrıca Yönetmelikte 2021’de yapılan değişiklikle; 2.000 m²’den büyük parsellerde inşa edilecek tüm yapılarda yağmur suyu hasadı yapılması, çatılardan toplanan yağmur sularının bahçe sulama ve bina ihtiyaçlarına yönelik olarak kullanılması doğrultusunda zemin altında depolanması için yağmur suyu toplama sistemi kurulması zorunlu olmuştur (Resmî Gazete, 2017; Resmî Gazete, 2021). Dolayısıyla yukarıdaki mevzuatlarda yeşil konutların bazı unsurlarının hali hazırda yer aldığı görülmektedir. Bunların gerçekleştirilmesi, vatandaşların kaliteli ve sağlıklı yaşam çevrelerinde barınma ve konut hakkının sağlanmasını destekleyecektir.

Türkiye’de yeşil binalar konusundaki sertifikalandırma çalışmaları ise 2007’de WorldGBC’nin altındaki bir sivil toplum kuruluşu olan Çevre Dostu Yeşil Binalar Derneği (ÇEDBİK) tarafından başlatılmış, 2015’te ilk versiyonu yayımlanan Binalarda Ekolojik ve Sürdürülebilir Tasarım (B.E.S.T) bina sertifika sistemi, 2019’da güncellenmiştir. B.E.S.T, konut ve ticari binalar için ayrı bileşenler içermektedir (ÇEDBİK, 2023).

Türkiye’de artan konut gereksiniminin sürdürülebilir ve iklim dostu konutlarla karşılanmasının kritik bir ihtiyaç olmasına ve inşaat sektörünün gelişmiş yapısına rağmen, yeşil konutların/binaların henüz yaygınlaşmadığı görülmektedir. 2024 yılı

Haziran ayı itibarıyla Türkiye'deki sertifikalandırılmış yeşil bina sayısı 650'dir, 1200'e yakın binada sertifika süreci devam etmektedir. Çalışmalar daha çok özel sektör, okul, üniversite, kamu ve yerel yönetim binalarında gerçekleştirilmektedir (Aktaş, 2021: 17; Ilıcalı, 2024).

2011'de yayımlanan Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği doğrultusunda, 50 m²'den büyük bütün yeni binaların ve Yönetmelikte ÇŞB tarafından yapılan değişikliklerle 1 Ocak 2020 tarihinden itibaren konut ve konut dışı kullanıma sahip tüm binaların, enerji tüketimi değerlerini gösteren Enerji Kimlik Belgesi (EKB) olması zorunludur (Deniz ve Güler, 2020: 328; Küçükil, 2020). 2022'de Yönetmelik tekrar güncellenerek, Neredeyse Sıfır Enerjili Bina (nSEB) kavramı dahil edilmiştir. Böylelikle binalarda yenilenebilir enerji kullanımının ve enerji performansının artırılması hedeflenmiştir. Bu kapsamda, 2023'ten başlayarak inşaat alanı 5.000 m²'den büyük olan konut ve konut dışı amaçlarla kullanılan tüm binaların EKB'sinin en az B sınıfı olması ve binanın toplam birincil enerji tüketiminin en az %5'i kadarının yenilenebilir enerji kaynaklarından sağlanması hususlarına yer verilmiştir. nSEB kapsamında ayrıca 2025'ten itibaren inşaat alanı 2.000 m²'nin üzerindeki binaların da EKB'sinin en az B sınıfı olması ve binanın birincil enerji tüketiminin en az %10'unun yenilenebilir enerji kaynaklarından karşılanması gereklidir (Resmî Gazete, 2022a). Türkiye'de yukarıda belirtilenler dışında konutlar ve diğer binaların, yeşil bina süreçleriyle ilişkili önemli politika belgeleri ve mevzuat şunlardır (İDB, 2023b).

- Enerji Verimliliği Kanunu
- Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun
- Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun
- Binalar ile Yerleşimler İçin Yeşil Sertifika Yönetmeliği
- Enerji ile İlgili Ürünlerin Çevreye Duyarlı Tasarımına ilişkin Yönetmelik
- Ürünlerin Enerji ve Diğer Kaynak Tüketimlerinin Etiketleme ve Standart Ürün Bilgileri Yoluyla Gösterilmesi Hakkında Yönetmelik
- Sıfır Atık Yönetmeliği
- Binalarda Su Yalıtımı Yönetmeliği
- Kamu Binalarında Enerji Tasarrufuna ilişkin 2019 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi
- İklim Değişikliği Azaltım Stratejisi ve Eylem Planı (2024-2030)
- İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2024-2030)
- Enerji Verimliliği 2030 Stratejisi ve II. Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı (2024-2030)
- TS 825 Binalarda Isı Yalıtım Kuralları

Türkiye, 2021'de Paris Anlaşması'na taraf olmuş, 2053 net-sıfır emisyon hedefini ve yeşil kalkınma politikasını açıklamıştır. Türkiye, BMİDÇS Sekreteryasına sunduğu güncellenmiş NDC'sinde; 2030 yılına kadar sera gazı emisyonlarını %45 azaltmayı taahhüt etmiştir (İDB, 2023b: 14). NDC kapsamında binalar sektöründe 2030'a kadar gerçekleştirilmesi hedeflenen politikalar şunlardır (İDB, 2023b):

- Daha yüksek enerji verimliliğine sahip binaların inşası,
- Binalarda yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının artırılması,
- Binaların yaşam döngüleri boyunca mevcut en iyi tekniklerle, bütünleşik bina tasarımı gerçekleştirilmesi,
- Binalarda su verimliliğinin sağlanmasında gri su ve yağmur suyu

kullanımının teşvik edilmesi,

- Binalarda sıfır atık sistemlerinin oluşturulması,
- Konut ve konut dışı binalarda, bina performans kod ve standartlarının uygulanması,
- Binalarda akıllı şebeke ve merkezi enerji sistemlerinin kurulması,
- Yeşil bina teknolojilerinin yaygınlaştırılması,
- Konutlarda enerji verimli beyaz eşyalar ve elektrikli ev aletlerinin kullanımının artırılması.

Türkiye'nin İklim Değişikliği Azaltım Stratejisi ve Eylem Planı'nda binalar sektöründe belirlenen altı strateji ve 18 eylemde de binalarda enerji verimliliğinin artırılması, bölgesel ısıtma ve soğutma sistemlerinin kullanılması, ulusal yeşil sertifika sistemi olan YeS-TR'nin uygulanması, çevre dostu yapı malzemelerinin kullanılması, binalarda dijital dönüşüm için yapı bilgi modellemesi araçlarının kullanılması hususlarına yer verildiği görülmektedir (İDB, 2023c: 33).

Azaltım Stratejisi kapsamında yer verilen YeS-TR, ÇŞB tarafından 2019'da tamamlanmıştır. Binalar ve yerleşmeler olarak iki temel kategorisi bulunmaktadır. Binaların tüm yaşam döngüleri boyunca çevresel, ekonomik ve sosyal boyutlarıyla değerlendirildiği sertifika sistemiyle, bina ve yerleşimlerin bütünsel bir yaklaşımla değerlendirilmesi hedeflenmektedir. YeS-TR/Bina modülü kapsamında aşağıdaki kriterler değerlendirilmektedir (ÇŞB, 2021):

- Bütünsel bina tasarım, yapım ve yönetimi,
- İç ortam kalitesi,
- Yapı malzemesi ve yaşam döngüsü,
- Enerji kullanımı ve verimliliği,
- Su ve atık yönetimi,
- İnovasyon bina (mühendislikte/tasarımda yenilikçi, iyileştirici ve izlenebilir çözümler).

Bakanlıkça, yetkilendirilmiş kuruluşlarca verilen eğitimler doğrultusunda sertifika süreçlerinin yürütülmesi için uzmanlık alanları belirlenmiştir. 2022'de güncellenen Binalar ile Yerleşmeler İçin Yeşil Sertifika Yönetmeliği çerçevesinde YeS-TR için yetkilendirilen kuruluş Türkiye Çevre Ajansı'dır (ÇEDBİK, 2023; ÇŞİDB, 2022; Resmî Gazete, 2022b; Türkiye Çevre Ajansı, 2024).

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (SBB) tarafından 2024-2028 döneme yönelik olarak hazırlanan On İkinci Kalkınma Planı'nda da yeşil binalar ve konut hakkı bağlamlarında önemli amaç, hedef ve politikalar belirlenmiştir. Bu kapsamda öne çıkanlar şunlardır (SBB, 2023):

- Sürdürülebilir kentsel çevre için, konut planlaması ve yönetimi süreçlerinin bütünsel olarak ele alınması, veri temelli olarak etkin işleyen bir konut piyasasında dar gelirlilerin barınma hakkı başta olmak üzere, tüm toplumun satın alınabilir, enerji verimli, dirençli, güvenli, sağlıklı konutlara erişiminin sağlanması,
- Kentsel dönüşümle sürdürülebilir kentleşmeye ve toplumsal yapıya uygun, afet dirençli yerleşimler oluşturulması,
- Yaşam kalitesi yüksek, yeşil, dijital teknolojilere dayalı sürdürülebilir, güvenli ve akıllı şehirler oluşturulması,
- Teknolojik kabiliyeti yüksek, uluslararası marka değeri olan bir inşaat

sektörü oluşturulması ve sektörde yeşil dönüşümün sağlanması,

- Mevcut binalarda enerji performansının iyileştirilmesi için teşviklerin sağlanması, akıllı bina tasarımlarının yaygınlaştırılması,
- Türkiye'nin net-sıfır emisyon hedefinin gerçekleştirilmesi doğrultusunda yenilenebilir enerjinin ve düşük karbonlu yapı malzemelerini kullanılması,
- nSEB kriterlerinin geliştirilmesi ve YeS-TR sertifika sisteminin yaygınlaştırılması,
- İklim değişikliğine ve afetlere dirençli, kültürel ve tarihi yapıyla uyumlu yerleşimlerde herkese erişilebilir kentsel hizmet sunumu yapılması.

Özetle, Türkiye'deki mevcut üst politika belgelerinde ve mevzuatta, afet dirençli yerleşimlerle konut hakkının sağlanması ve binalar sektöründe yeşil dönüşümün gerçekleştirilmesiyle yeşil konutların/binaların yaygınlaştırılması doğrultusunda bir yaklaşımın benimsendiği görülmektedir. Bununla birlikte yeşil konutlar/binalar konusundaki çabaların bir üst aşamaya taşınması doğrultusunda geliştirilmesi gereken politikalar ve yapılması gereken mevzuat düzenlemeleri bulunmaktadır.

Türkiye'de Yeşil Konutların Yaygınlaştırılmasıyla Konut Hakkının Sağlanmasına Yönelik Politika Önerileri

Türkiye'nin Alp-Himalaya deprem kuşağında yer alması, afet ve imar mevzuatında depremlerin önemle ele alınmasına neden olmaktadır. Ancak, yukarıda da açıklandığı gibi Türkiye'nin coğrafi konumu, aynı zamanda iklim değişikliğiyle ilişkili aşırı hava olayları ve afetlere de dirençli konutlar/binalar yapılmasını, vatandaşların yaşam ve konut haklarının gerçekleştirilmesi bağlamında elzem kılmaktadır. Bu husus, Türkiye'nin uluslararası alandaki sera gazı azaltımı ve uyum taahhütlerinin yanı sıra, Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın gerekliliklerinin gerçekleştirilebilmesi bağlamlarında da oldukça önemlidir. Yeşil kalkınma politikası doğrultusunda elektrikli araçlar ve sıfır atık konularında elde edilen gelişmeler ve kazanımlar, konut ve binalar sektörleri için de sağlanmalıdır (İlcalı, 2021; Tuğaç ve Dalır, 2023).

Bu doğrultuda, Türkiye'nin coğrafi bölgelerinin iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinden farklı şekillerde ve oranda etkilendiği gerçeğinden hareketle, yerele özgü yeşil konut çözümlerinin geliştirilmesinde ve yeşil konutlara dönük planlama ve tasarım çalışmalarında yararlanılmak üzere iklim değişikliği etki, etkilenebilirlik ve risk analizlerinin yapılması için ihtiyaç duyulan/duyulacak olan verilerin ilgili kurum ve kuruluşlarca sağlanması oldukça önemlidir (İDB, 2023a).

Deprem dirençli olduğu kadar, iklim dirençli konutların yapılması sürecinde üzerinde önemle durulması gereken bir diğer konu ise kentsel dönüşümdür. Kentsel dönüşüm konusunda Türkiye'de özellikle 6 Şubat 2023 depreminden sonra önemli adımların atılmış, idari ve yasal boyutlarda düzenlemelere gidilmiştir. 16 Ekim 2023 tarihinde 153 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararı ile Kentsel Dönüşüm Başkanlığı kurulmuş, 6 Şubat 2024 tarih 32452 sayılı Resmî Gazete'de Kentsel Dönüşüm Başkanlığı Teşkilatına İlişkin Yönetmelik yayımlanmıştır (Resmî Gazete, 2023a; Resmî Gazete, 2024). ÇŞİDB (2024b) tarafından, Başkanlık çalışmalarıyla Türkiye'deki yapı stokunun yenilenmesinde depreme ve diğer afetlere yönelik dirençliliği olan, sağlam, güvenli, sıfır atık yaklaşımının benimsendiği, iklim dostu, akıllı şehirlerin hedeflendiği açıklanmıştır. 9 Kasım 2023'te Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun'da değişiklikler yapılarak, kentsel dönüşüm süreçleri hızlandırılmıştır (Resmî Gazete, 2023b). Bakanlık tarafından İstanbul'da başlatılan ve Türkiye'ye yaygınlaştırılacak olan "Yarısı Bizden Projesi", kentsel dönüşüme

giren her konut için 1,5 milyon Türk lirası destek verilmesini, maliyetin yarısının hibe diğer yarısının ise kredi olarak verilmesini ve kredinin 10 yıllık süreçte geri ödenmesini kapsamaktadır (ÇŞİDB, 2023). Kentsel dönüşüm çalışmalarında yeni yapılacak konutların, yeşil konutlar olarak yapılması, konut hakkı bağlamında elzemdir. Türkiye’de gerçekleştirilen kentsel dönüşüm çalışmaları, yeşil konutlar ve konut hakkı bağlamlarında bir fırsat olarak değerlendirilmelidir. Zira kentsel dönüşümle, kentsel gelişim fiziksel, sosyal ve ekonomik boyutlarıyla yeniden ele alınmakta ve kentlerin daha sağlıklı, dirençli ve yaşanabilir hale getirilebilmesi hedeflenmektedir. Kentsel dönüşümle yeşil konutların inşa edilmesi sayesinde enerji ve su verimliliğinin, döngüsel ekonominin sağlanması mümkün olacağı gibi, ülke ekonomisi ve konut hakkı bağlamlarında da önemli kazanımlar elde edilebilecektir (İlıcılı, 2021; Sipahioğlu, 2014).

Türkiye’de yeşil konutların yaygınlaştırılmasında bir diğer önemli konu da bu alanda kredi ve teşviklerin sağlanmasıdır. Halihazırda, enerji verimliliği yüksek (A ve B sınıfı) konutlara yönelik olarak farklı bankalar tarafından verilen ya da Fransız Kalkınma Ajansı gibi uluslararası kuruluşlarla ortaklaşa yürütülen projeler sonucu sunulan yeşil konut kredileri bulunmaktadır. Bunun yanı sıra ÇŞİDB tarafından Dünya Bankası ile anlaşma imzalanarak İstanbul, İzmir, Manisa, Kahramanmaraş ve Tekirdağ kentlerindeki kentsel dönüşümün iklim ve afet dirençli olması doğrultusunda “İklim ve Afetlere Dayanıklı Şehirler Projesi” başlatılmış, kredi desteği sağlanacağı açıklanmıştır (ÇŞİDB, 2024c). Bununla birlikte, söz konusu kredilere toplumun tüm kesimlerinin ve tüm gelir gruplarının erişebilmesi doğrultusunda düzenlemeler yapılması elzem bir husustur (Ata, 2023). Bu doğrultuda vergi indirimleri, düşük faizli krediler, hibeler gibi düzenlemeler yapılmalıdır. Bu alanda devletin daha etkin bir rol oynamasında sosyal konut projeleri aracılığıyla Toplu Konut İdaresi Başkanlığı’nın çalışmalar yapması oldukça önemlidir. Böylelikle konut hakkının her yönden gerçekleştirilmesi bağlamında önemli bir adım atılmış olacaktır (Katmerci, 2021).

Yeşil konutlar konusunda özel sektör çalışmalarına bakıldığında ise, özellikle enerji verimliliği teknolojilerinin tüketicilere sunulduğu görülmektedir. Akıllı ev sistemleri, yenilenebilir enerji, tüketici elektroniği, uzaktan kontrol, izleme ve geri dönüşüm konularına odaklanan bu çalışmaların teşviki için, sübvansiyonların ve desteklerin sağlanması doğrultusunda politikalar belirlenmesi, kamu-özel iş birliklerinin kurulması gereklidir (Anadolu Ajansı, 2024; Bashir, 2002).

Yeşil konutların vatandaşların çevre bilincini artırmak doğrultusunda iyi bir araca dönüştürülmesi esas olmalıdır. Yeşil konutların daha maliyet etkin ve çevre duyarlı olduğu konusunda farkındalık ve kapasite geliştirme programları düzenlenmelidir. Ayrıca özel sektörün veya kamunun yeşil konut yatırımlarının ve projelerinin gerçekleştirilmesinde önemli derecede eksikliğini duydukları nitelikli iş gücünün yetiştirilmesi konusunda da eğitim çalışmaları yapılmalıdır (EkoIQ, 2024).

Tüm dünyadaki yeşil bina ve yeşil konut sertifikalandırma sistemlerine bakıldığında, belirli süreçlerde güncellendikleri görülmektedir. Şüphesiz bunda değişen iklim koşulları ve teknolojilerin yanı sıra, tüketicilerin farklılaşan ve değişen ihtiyaçlarının payı büyüktür. Dolayısıyla yeşil konut sistemleri konusundaki araştırma-geliştirme süreçlerinin desteklenmesi, yeniliklerin ve gelişmelerin teşvik edilmesi elzemdir (US Green Building Council, 2018). Bu husus, aynı zamanda On

İkinci Kalkınma Planı'nda Türkiye'deki inşaat sektörü için belirlenen "uluslararası bir marka olma" hedefini destekleyeceği gibi, inşaat maliyetlerinin düşürülmesine de katkı sağlayacaktır.

Söz konusu maliyetlerin düşürülmesinin bir diğer yolu ise, doğa temelli çözümlerin ve yeşil altyapı sistemlerinin, yeşil konutlar ve komşuluk ünitelerinde yaygınlaştırılmasıdır. Yeşil çatı, kat bahçesi gibi yeşil altyapı unsurlarının tanımları imar mevzuatında yer almakla birlikte, mevzuatın iklim değişikliği duyarlı hale getirilmesi için bütünleşik olarak tekrar değerlendirilmesi, uyumluluğun sağlanması, yeşil altyapı unsurlarının uygulanmasına ilişkin detaylara yer verilmesi gereklidir. Bu düzenlemelerden sonra, yerel yönetimlerin bunları uygulayabilmeleri doğrultusunda idari, beşerî, finansal kapasitelerinin desteklenmesi ve uygulamaların denetlenmesi önemlidir.

Yeşil konutlara ilişkin olarak yer verilen politika önerilerinin hukuki zemininin sağlanmasında, çalışmaları süren İklim Kanunu, Su Kanunu, Taşkın Kanunu gibi düzenlemelerin tamamlanması elzemdir. Türkiye'nin bu çalışmaları hızla gerçekleştirmesi yalnızca yeşil konutlar ve konut hakkı bağlamında değil, aynı zamanda Türkiye'nin yeşil kalkınma politikasını gerçekleştirmesi için de gereklidir. Yeşil konut sektörünün yeni, ancak güçlü bir pazar olduğu ve bu kapsamda yeşil istihdamı artırma potansiyeli bulunduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Türkiye bu süreçte, yeşil bina/konut uygulamaları konusundaki çalışmalarına daha erken süreçte başlamış olan ülkelerle iş birlikleri kurmalı ve gelişmekte olan bir ülke olan Türkiye'nin kaynaklarının etkin bir biçimde kullanılması doğrultusunda bu ülkelerin uzmanlıklarından ve kazanılmış derslerinden yararlanmalıdır.

Özetle; Türkiye'de yeşil konutlarla konut hakkının sağlanmasına yönelik politika önerileri, sürdürülebilir, afet dirençli ve yaşanabilir kentler ve konut çevreleri oluşturma hedefi doğrultusunda şekillenmelidir. Türkiye'de yeşil konut uygulamalarının yaygınlaşması, konut hakkının iklim dostu, sürdürülebilir ve dirençli konutlarla sağlanmasını destekleyecektir. Yeşil konutlar, sadece çevresel değil, aynı zamanda toplumun tüm kesimleri için sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanmasına da katkıda bulunacaktır.

Sonuç

Türkiye'nin karşı karşıya olduğu iklim değişikliği kaynaklı etkiler, yerleşimlerde önemli can ve mal kayıplarına yol açmakta, yalnızca yaşama hakkının değil, aynı zamanda konut hakkının da sağlanmasının önünde önemli bir engel oluşturmaktadır. Özellikle aşırı yağışlara bağlı sel ve taşkınlar, deniz seviyesinin yükselmesi ve sıcaklık artışına bağlı kuraklık gibi sorunlar, konutlar için önemli bir tehdittir.

Çalışma kapsamında yeşil konutların Türkiye'de konut hakkının gerçekleştirilmesindeki rolü irdelenmiş ve geleceğe yönelik politika önerileri ele alınmıştır. Çalışmanın başlangıcında belirtilen araştırma soruları kapsamında yapılan değerlendirmede; Türkiye'de konut hakkının gerçekleştirilmesinde yenilikçi ve sürdürülebilir bir çözüm olarak yeşil konutların temel bir gereksinim olduğu sonucu elde edilmiştir. Yeşil konutlar; enerji verimliliği, su tasarrufu, atık yönetimi ve çevre dostu malzemelerin kullanımı gibi unsurlarla, sürdürülebilirlik ilkelerine dayanan, iklim değişikliğine uyum kapasitesi yüksek binalardır. Ayrıca yeşil konutlar, enerji ve su maliyetlerini düşürerek maliyet etkinliği ve iç mekân hava kalitesini iyileştirerek

yaşam kalitesini artıran konut çözümleri sunmaktadır. Bu sayede konut hakkının sağlanmasını da desteklemektedirler.

Türkiye’de imar mevzuatının deprem odaklı yapısında, son yıllarda yapılan düzenlemelerle iklim dirençliliğine dönük ifadeler eklense de bu alanda daha fazla gelişmenin sağlanması ve yeşil konut uygulamalarının yaygınlaştırılması gereklidir. Mevcut yasal çerçeve genişletilmeli, finansal teşvikler artırılmalı ve yeşil bina teknolojileri geliştirilmelidir.

Türkiye’de özellikle 6 Şubat 2023 depreminden sonra hızlandırılan, idari, hukuki ve finansal açılardan geliştirilen kentsel dönüşüm süreçlerine yalnızca depreme dirençlilik bağlamında değil, sürdürülebilirlik ve iklim duyarlılık bağlamında da yaklaşılması ve yeşil konutlar inşa edilmesine yönelik kapsamlı dönüşüm çalışmalarının yapılması, Türkiye için önemli bir kazanım olacak, konut hakkının sürdürülebilir bir şekilde gerçekleştirilmesini de sağlayacaktır.

Mevcut ve yeni yapılacak konutlarda/binalarda nSEB yaklaşımının benimsenmesi ve YeS-TR sertifikasına sahip bina ve konut stokunun artırılması; sağlıklı ve kaliteli yaşam çevrelerinin oluşturulması kadar, Türkiye’nin NDC’sindeki sera gazı azaltımı ve iklim değişikliğinin etkilerine uyuma ilişkin taahhütlerin ve BM SKA’ları, Yeni Kentsel Gündem gibi belgelerdeki hedeflerin gerçekleştirilmesini, Avrupa Yeşil Mutabakatı’nın gerekliliklerinin yerine getirilebilmesini destekleyecektir. Bu doğrultuda yeşil konutlar, Türkiye’nin iklim değişikliğiyle mücadele ve konut politikalarının odağında olmalıdır.

Sağlanacak vergi indirimleri, düşük faizli krediler ve hibeler, yeşil konut projelerinin maliyetlerinin düşürülmesinin yanı sıra, yeşil konutlara düşük gelir gruplarınca ve toplumun tüm kesimlerince ulaşılmasını destekleyecektir. Bu kapsamda kamu-özel iş birliği modelleri uygulanmalı, uluslararası iş birlikleri sağlanmalıdır. Bu alandaki araştırma-geliştirme çalışmaları desteklenmelidir.

Sonuç olarak, çalışma kapsamında yapılan değerlendirmeler, yeşil konutların Türkiye’de yaşam ve konut hakkının gerçekleştirilmesinde, yerleşimlerin sürdürülebilirliğinin, iklim ve afet dirençliliğinin artırılmasında, Türkiye’nin 2053 net-sıfır emisyon ve yeşil kalkınma politikasının hayata geçirilmesinde ve toplumsal refahın artırılmasında kilit bir rol oynayacağını göstermiştir. Türkiye’de geliştirilen konut politikalarında ve gerçekleştirilen kentsel dönüşüm çalışmalarında yeşil konutların yer alması; çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliği sağlayacağı gibi, daha yaşanabilir bir gelecek inşa edilmesinde de önemli rol oynayacaktır. Yeşil konutların inşa edilmesiyle kaynakların etkin ve verimli bir şekilde kullanılması ve insana yakışır yaşam ortamlarının oluşturulması da mümkün olacaktır.

Kaynakça

- AFAD. (2023). Cumhurbaşkanı Erdoğan, AFAD-DSİ sel ve taşkın risk azaltma protokol töreninde konuştu. <https://www.afad.gov.tr/cumhurbaskani-erdogan-afad-dsi-sel-ve-taskin-risk-azaltma-protokol-torende-konustu>
- Aktaş, A. (2021, Mart-Nisan). Bursa Büyükşehir Belediyesi “Yeşil bina sertifikası” aldı. *İller ve Belediyeler*. <https://www.tbb.gov.tr/storage/catalogs/0384291001623851309.pdf>

- Anadolu Ajansı. (2024, Haziran 7). Arçelik'ten konutlarda yeşil enerji atılımı. <https://www.aa.com.tr/tr/isdunyasi/sanayi/arcelikten-konutlarda-yesil-enerji-atilimi/688178>
- Ata, B. (2023, Eylül 6). Türkiye’de Yeşil Konut Projesi’ne 100 Milyon Euro’luk yatırım. *Yeşil Haber*. <https://yesilhaber.net/turkiyede-yesil-konut-projesine-100-milyon-euroluk-yatirim/>
- Aydın, M. B. S., Erdin, H. E., ve Kahraman, E. D. (2017). Mekânsal yapı özellikleri açısından iklim değişikliğine karşı risk taşıyan bölgelerin saptanması. *Planlama Dergisi*, 27(3), 274-285. <https://doi.org/10.14744/planlama.2017.61587>
- Bashir, S. A. (2002). Home is where the harm is: Inadequate housing as a public health crisis. *American Journal of Public Health*, 92(5), 733-738. <https://doi.org/10.2105/ajph.92.5.733>
- BM Habitat. (2024a). Housing rights. <https://unhabitat.org/programme/housing-rights>
- BM Habitat. (2024b). Housing. <https://unhabitat.org/topic/housing>
- Center for Research on the Epidemiology of Disasters, UCLouvain & USAID. (2024). *2023 Disasters in numbers*. CRED.
- ÇEDBİK. (2023). Yeşil binalar. <https://www.cedbik.org/yesilbina>
- Çelik, M. R. ve Makine. https://www.mmo.org.tr/sites/default/files/015_6.pdf . (2023). Kentsel ısı adası etkisi. *Mühendis*
- ÇŞB ve İTÜ. (2020). *Konut araştırma raporu*. https://webdosya.csb.gov.tr/db/meslekihizmetler/menu/rapor-ozeti_20210531050213.pdf
- ÇŞB. (2021). *Yeşil sertifika-bina değerlendirme kılavuzu*. https://webdosya.csb.gov.tr/db/meslekihizmetler/menu/yesilbina-degerlendirme-kilavuzu_20210611120321.pdf
- ÇŞİDB . (2024c). Dünya Bankası ile imzalanan “İklim ve Afetlere Dayanıklı Şehirler Projesi”nin Lansmanı. <https://kentseldirenclilik.csb.gov.tr/dunya-bankasi-ile-imzalanan-iklim-ve-afetlere-dayanikli-sehirler-projesi-nin-lansmani-bakanimiz-sayin-mehmet-ozhaseki-nin-katilimiyla-ilk-pilot-sehrimiz-izmirde-gerceklestirildi.-haber-286682>
- ÇŞİDB. (2022). Binalar ve yerleşmeler için yeşil sertifika yönetmeliği. <https://meslekihizmetler.csb.gov.tr/binalar-ile-yerlesmeler-icin-yesil-sertifika-yonetmeligi-haber-272022>
- ÇŞİDB. (2023). İstanbul’un dönüşümü için her bir konuta 1,5 Milyon TL destek verilecek. <https://csb.gov.tr/istanbul-un-donusumu-icin-her-bir-konuta-1-5-milyon-tl-destek-verilecek-bakan-mehmet-ozhaseki-simdi-yeniden-istanbul-zamani-bakanlik-faaliyetleri-39926>
- ÇŞİDB. (2024a). Sektörlere göre nihai enerji tüketimi. <https://cevreselgostergeler.csb.gov.tr/sektorelere-gore-nihai-enerji-tuketimi-i-85804#:~:text>
- ÇŞİDB. (2024b). Kentsel dönüşüm başkanlığı kuruldu. <https://csb.gov.tr/kentsel-donusum-baskanligi-kuruldu-bakanlik-faaliyetleri-38848>
- Deniz, Ç. ve Güler, E. (2020). Gayrimenkul geliştirme sürecinde yeşil bina sertifika sistemleri ve Türkiye pratiği. *İşletme Akademisi Dergisi*, 1(4), 324-343. <https://doi.org/10.26677/TR1010.2020.628>

- EkoIQ. (2024, Nisan 2). İnşaat sektörünü yeşil projeler şekillendiriyor. <https://www.ekoIQ.com/insaat-sektorunu-yesil-projeler-sekillendiriyor/>
- ETKB. (2024). *Enerji verimliliği 2030 stratejisi ve II. ulusal enerji verimliliği eylem planı (2024-2030)*. ETKB.
- European Commission. (2024). The European green deal. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
- Habitat for Humanity. (2021). *Housing and the sustainable development goals*. <https://www.habitat.org/sites/default/files/documents/Housing-and-Sustainable-Development-Goals.pdf>
- Hannula, E. (2012). *Going green: A handbook of sustainable housing practices*. UN Habitat. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n22/442/77/pdf/n2244277.pdf?Open>
- Huynh, C. (2021, March 1). How green buildings can help fight climate change. *USGBC*. <https://www.usgbc.org/articles/how-green-buildings-can-help-fight-climate-change>
- İlcalı, E. (2021, Haziran 30). Kentsel dönüşüm ve sıfır enerjili yapılar. *Eko Yapı*. <https://www.ekoyapidergisi.org/kentsel-donusum-ve-sifir-enerjili-yapilar>
- İlcalı, E. (2024, Temmuz 12). Yeşil bina sertifika sistemlerinin önemi ve Türkiye'deki durumu. *Eko Yapı*. <https://www.ekoyapidergisi.org/yesil-bina-sertifika-sistemlerinin-onemi-ve-turkiye-deki-durumu>
- Internal Displacement Monitoring Centre. (2024). *Grid 2024: Global report on internal displacement*. IDMC.
- IPCC. (2022). *Climate change 2022: Impacts, adaptation, and vulnerability*. H.-O. Pörtner, D. C. Roberts, M. Tignor, E. S. Poloczanska, K. Mintenbeck, A. Alegría, M. Craig, S. Langsdorf, S. Löschke, V. Möller, A. Okem, B. Rama (Eds.). Cambridge University Press.
- İDB. (2023a). *İklim değişikliğine uyum stratejisi ve eylem planı (2024-2030)*. İDB.
- İDB. (2023b). *Türkiye Cumhuriyeti güncellenmiş birinci ulusal katkı beyanı*. İDB.
- İDB. (2023c). *İklim değişikliği azaltım stratejisi ve eylem planı (2024-2030)*. İDB.
- İnce, N., Kanlı, İ. B. ve Eryiğit, B. H. (2017). İnsan hakkı olarak konut hakkı. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 21-36. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/599064>
- Katmerci, M. Ü. (2021, Kasım 24). Türkiye'de sosyal konut olarak üretilen toplu konutlar. *Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği*. <https://www.skb.gov.tr/turkiyede-sosyal-konut-olarak-uretilen-toplu-konutlar/>
- Keleş, R. (2016). *Kentleşme politikası*. İmge Kitabevi.
- Küçükil, Ö. (2020, Nisan 28). Türkiye'de yeşil bina sertifikası ve örnek uygulamalar. *Kalkınma Güncesi*. <https://kalkinmaguncesi.izka.org.tr/index.php/2020/04/28/turkiyede-yesil-bina-sertifikasi-ve-ornek-uygulamalar/>
- Masterson, V. (2022, June 16). What has caused the global housing crisis and how can we fix it? *World Economic Forum*. <https://www.weforum.org/agenda/2022/06/how-to-fix-global-housing-crisis/>
- MGM. (2024). *2023 yılı iklim değerlendirmesi*. MGM.

- Morrison, R. (2023a, August 23). Exploring the economic and social benefits of sustainable buildings. *Earth.org*. <https://earth.org/exploring-the-economic-and-social-benefits-of-sustainable-buildings/>
- Morrison, R. (2023b, February 11). Are manufactured homes a good investment? *Renovated*. <https://renovated.com/are-manufactured-homes-a-good-investment-9-pros-and-cons/>
- Nigungui, J. (2016). *Build green: 100 ways to save Money and environment*. UN Habitat.
- Rampasad, R. (2023, July 11). Built areas and infrastructure. *Earth.org*. <https://earth.org/built-areas-and-infrastructure-stretching-the-boundaries-of-sustainability/>
- Resmî Gazete. (1983, Ağustos 11). Çevre kanunu. R.G. Sayısı: 18132. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2872&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Resmî Gazete. (2014, Haziran 14). Mekânsal planlar yapım yönetmeliği. R.G. Sayısı: 29030. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/06/20140614-2.htm>
- Resmî Gazete. (2017, Temmuz 3). Planlı alanlar imar yönetmeliği. R.G. Sayısı: 30113. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=23722&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- Resmî Gazete. (2021, Temmuz 11). Planlı alanlar imar yönetmeliğinde değişiklik yapılmasına dair yönetmelik. R.G. Sayısı: 31538. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/07/20210711-1.htm>
- Resmî Gazete. (2022a, Şubat 19). Binalarda enerji performansı yönetmeliğinde değişiklik yapılmasına dair yönetmelik. R.G. Sayısı: 31755. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/02/20220219-2.htm>
- Resmî Gazete. (2022b, Haziran 12). Binalar ile yerleşmeler için yeşil sertifika yönetmeliği. R.G. Sayısı: 31864. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/06/20220612-1.htm>
- Resmî Gazete. (2023a, Ekim 16). 153 numaralı Cumhurbaşkanlığı kararı. R.G. Sayısı: 32341. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/10/20231016-4.pdf>
- Resmî Gazete. (2023b, Kasım 9). Afet riski altındaki alanların dönüştürülmesi hakkında kanun ile bazı kanunlarda ve 375 sayılı kanun hükmünde kararnamede değişiklik yapılmasına dair kanun. R.G. Sayısı: 32364. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/11/20231109-5.pdf>
- Resmî Gazete. (2024, Şubat 6). Kentsel dönüşüm başkanlığının görev ve yetkileri ile taşra teşkilatının çalışma usul ve esasları hakkında yönetmelik. R.G. Sayısı: 32452. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/02/20240206-1.htm>
- SBB. (2023). *On ikinci kalkınma Planı (2024-2028)*. SBB.
- Sipahioğlu, Ö. (2014, Mart 25). Kentsel dönüşümde enerji verimliliği fırsatının değerlendirilmesi. *Eko Yapı*. <https://www.ekoyapidergisi.org/kentsel-donusumde-enerji-verimliliği-firsatinin-degerlendirilmesi>
- Şentürk, S.H. (2014). Yeşil bina vergi teşvikleri: Amerika örneği ve Türkiye için çıkarılabilecek sonuçlar. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (10), 89-102. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/69481>
- Tarım ve Orman Bakanlığı. (2023). Değişen iklime uyum çerçevesinde su verimliliği strateji belgesi ve eylem planı (2023-2033). TOB.

- Tuğaç Ç. ve Dalır, B. M. (2023). Kentlerde iklim değişikliğiyle mücadelede kentsel dönüşümün rolü ve Türkiye için yaklaşımlar. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(Özel), 21-42. <https://doi.org/10.26745/ahbvuibfd.1363627>
- TÜİK. (2023). Kent-kır nüfus istatistikleri, 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kent-Kir-Nufus-Istatistikleri-2022-49755>
- TÜİK. (2024a). Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları, 2023. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2023-49684>
- TÜİK. (2024b). Yoksulluk ve yaşam koşulları istatistikleri, 2023. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yoksulluk-ve-Yasam-Kosullari-Istatistikleri-2023-53713>
- TÜİK. (2024c). Hanehalkı nihai enerji tüketim istatistikleri, 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Nihai-Enerji-Tuketim-Istatistikleri-2022-53805#:~:text>
- TÜİK. (2024d). Sera gazı emisyon istatistikleri, 1990-2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sera-Gazi-Emisyon-Istatistikleri-1990-2022-53701>
- Türkiye Çevre Ajansı. (2024). Yeşil sertifika nasıl alınır? <https://tuca.csb.gov.tr/yesil-sertifika-nasil-alinir-i-111736>
- UN Development Programme. (2024). Sürdürülebilir kalkınma amaçları. <https://www.kureselamaclar.org/>
- UN Environment Programme. (2023). Building materials and the climate: Constructing a New Future. <https://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/43293;jsessionid=E7446CF94055C5B246D35DD629EA0944>
- UN. (1966, December 16). International covenant on economic, social and cultural rights. Resolution 2200A (XXI). <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-economic-social-and-cultural-rights>
- UN. (2017). *New urban agenda*. UN.
- UN. (2019). Guidelines for the implementation of the right to adequate housing. A/HRC/43/43. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g19/353/90/pdf/g1935390.pdf>
- UN. (2022a, December 22). Towards a just transformation: climate crisis and the right to housing. A/HRC/52/28. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g22/612/32/pdf/g2261232.pdf>
- UN. (2022b, August 1). The human right to a clean, healthy and sustainable environment. A/RES/76/300.
- UNFCCC. (2023). *Eighth national communication and fifth biennial report of Türkiye*. <https://unfccc.int/sites/default/files/resource/8NC-5BR%20T%C3%BCrkiye.pdf>
- UNOHCHR. (2016, October 25). "Right to life & right to housing: interconnected and indivisible". <https://www.ohchr.org/en/statements/2016/11/statement-general-assembly-presenting-report-right-life-right-housing>
- UNOHCHR. (2024a). The human right to adequate housing. <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-housing/human-right-adequate-housing>

- UNOHCHR. (2024b). Universal declaration of human rights. <https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/translations/english?LangID=eng>
- UNOHCHR. (2024c). International standards. <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-housing/international-standards#political>
- US Environmental Protection Agency. (2024). Green building standards. <https://www.epa.gov/smartgrowth/green-building-standards>
- US Green Building Council. (2018). LEED v4 reference guide. <https://www.usgbc.org/guide/bdc>
- US Green Building Council. (2024). LEED v5. <https://www.usgbc.org/leed/v5>
- WorldGBC. (2023). *Sustainable and affordable housing*. WorldGBC.

Yazım Kuralları / Publication Rules

1. *İnsan ve İnsan Dergisi* tematik yayıncılık yapmaktadır. Her sayısında belli bir konuya odaklanmaktadır. Dergiye gönderilecek çalışmalar çıkacak sayının konusuyla ilgili ve özgün olmalıdır, daha önce başka bir yerde yayımlanmış veya yayımlanmak üzere gönderilmiş olmamalıdır.
2. *İnsan ve İnsan Dergisi'*ne, tek yazarlı veya danışman ismiyle birlikte çift yazarlı da olsa, Yüksek Lisans düzeyi çalışmalar ile Yüksek Lisans tezlerinden üretilmiş çalışmalar kabul edilmemektedir.
3. *İnsan ve İnsan Dergisi'*ne, sempozyum, kongre vb. etkinliklerde sözlü veya yazılı olarak sunulmuş bildiriler veya bu bildirilerden üretilmiş çalışmalar kabul edilmemektedir.
4. Dergiye gönderilen makaleler Dergi'nin "**Etik ilkeler ve Yayın Politikası**"na uygun hazırlanmalıdır, yazım bakımından son denetimleri yapılmalı ve yayımlanmaya hazır olarak gönderilmelidir. Bu kapsamda, **Etik İlkeler ve Yayın Politikası**'nı ihlal eden, **Yayın Koşulları ve Yazım Kuralları**na uymayan, yazım yanlışları bulunan makaleler değerlendirmeye alınmaz.
5. Yazılar Microsoft Word (Microsoft Office 98 ve üzeri sürümler) formatında olmalıdır.
6. Dergiye gönderilen bir çalışma başlık, öz, dipnotlar ve kaynakça dâhil 7.000 kelimeyi aşmamalıdır.
7. *İnsan ve İnsan Dergisi'*ne gönderilecek çalışmalarda Tablo, Grafik, Resim, Şekil, Şema gibi görsel öğeler kullanılmasını tercih etmiyoruz. Yine de, gönderilecek çalışmalarda bu tür öğelerin kullanılması durumunda, Tablo, Grafik, Resim, Şekil, Şema gibi görsel öğelerin tümünün toplam sayısı bir makalede 3 adedi geçmemelidir. Tablolar yazı satırı veya tablo satırı olarak 35 satırı geçmemelidir. Yazı içinde resim, grafik, şekil veya tablolar kullanılmışsa, bu öğeler orijinal resim veya excel dosya olarak ayrı ayrı gönderilmelidir. (# Dergiye gönderilecek makalelerde uyulması gereken kâğıt ve yazım düzeni).
8. Dergiye gönderilecek yazılar Türkçe veya İngilizce olabilir.
9. Başlık yazısının altında yazar veya yazarların adları sıralı olarak yazılmalıdır. Yazar ad/adları yazılırken herhangi bir akademik unvan belirtilmez. Yazar veya yazarların unvanı isimlerin altında (*) işareti ile gösterilir. Unvandan sonra, yazarın görev yaptığı kurum (Üniversite, fakülte, bölüm veya diğer) adı belirtilir. Daha sonra Kurum posta adresi ve kurumsal e-posta adresi yazılır. Ayrı bir satırda ORCID numarasına yer verilir. Akademik unvan dışında başka unvan kullanılmaz. Bu

kısımdaki yazar unvan ve kurum bilgileri, gönderilen çalışma ister Türkçe, ister İngilizce olsun, İngilizce yazılmalıdır.

10. Yazıyla birlikte yazarın (veya yazarların) iletişim bilgileri (adı, unvanı, çalıştığı kurum, kurum adresi, kolay ulaşım sağlanabilecek telefon numaraları, posta ve elektronik posta adresleri, ORCID ID) editörlere ulaştırılmalıdır.

11. Makalelerde, 120-150 kelime arası Türkçe ve İngilizce öz ile birlikte 5 adet anahtar kelime yer almalıdır. Çalışmanın Türkçe ve İngilizce başlığı ile öz ve anahtar kelimeler ilk sayfada yer alır. Türkçe makalelerde, Türkçe başlık önce, İngilizce başlık sonra gelir. Türkçe öz ve ardından İngilizce abtact yer alır. İngilizce makalelerde ise önce İngilizce başlık gelir.

12. Dergiye gönderilen yazılarda APA dipnot-kaynakça sistemi kullanılmalıdır. (**Atıf ve kaynakça yazım kılavuzu**). Dipnot, kaynakça yazımı ve yazım kuralları konusunda fikir edinmek için son sayımızdaki makalelere ve derginin sonundaki yazım kurallarına bakılması önerilir.

13. İlgili sayı editörleri tarafından ön incelemesi yapılan çalışmalar, Editör Kurulu tarafından değerlendirilir. Editör Kurulu bir çalışmanın hakem değerlendirme sürecine sokulmadan iadesine karar verebilir. Hakem sürecine alınmasına karar verilen çalışmalar çift taraflı kör hakemlik politikası gereğince anonim en az iki hakeme gönderilir; hakemlerin raporları doğrultusunda, Editör Kurulu tarafından makalenin yayımlanmasına; hakemden gelen rapor çerçevesinde düzeltme istenmesine ya da yayımlanmamasına karar verilir. Yazar, verilen karardan, en kısa zamanda ve e-posta yolu ile haberdar edilir. Tamamlanmış veya düzeltilmiş yazı, Editör Kurulu'na tekrar hakeme gönderilebilir. Değerlendirme süreci tamamlanan yazıların Dergide yayımlanıp yayımlanmamasına nihai olarak Editör Kurulu karar verir.

14. Çalışmalar Dergi Park sistemi üzerinden yüklenmelidir. Çalışmalarla birlikte "**Etik Sorumluluk Beyanı ve Telif Hakkı Formu**" doldurularak sisteme yüklenmelidir.

15. Etik kurul izni gerektiren çalışmalar aşağıdaki hususları dikkate almalıdır. Belirtilen hususları içeren, ancak gerekli izinler alınmamış veya çalışma içinde gerekli kısımlarda bu izinler uygun şekilde belirtilmemiş çalışmalar *İnsan ve İnsan Dergisi*'ne kabul edilmez ve değerlendirmeye alınmaz.

– **Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak, katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,**

– İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dâhil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,

– İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,

– Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,

– **Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar,**

Ayrıca;

- Olgu sunumlarında “aydınlatılmış onam formu”nun alındığının **belirtilmesi**,
- Başkalarına ait ölçek, anket, fotoğrafların kullanımı için sahiplerinden izin alınması ve **belirtilmesi**,
- Kullanılan fikir ve sanat eserleri için telif hakları düzenlemelerine uyulduğunun **belirtilmesi** gerekmektedir.

Yukarıda belirtilen niteliklerdeki çalışmaların etik kurul raporu ya da izin belgelerinin değerlendirilecek makale ile birlikte, birlikte sisteme yüklenmesi gerekir.

DİKKAT: TR DİZİN İLKELERİ GEREĞİNCE;

Etik kurul izni gerektiren çalışmalarda, izinle ilgili bilgiler (kurul adı, tarih ve sayı no) yöntem bölümünde ve ayrıca makale ilk/son sayfasında yer verilmelidir. Olgu sunumlarında, bilgilendirilmiş gönüllü olur/onam formunun imzalandığına dair bilgiye makalede yer verilmesi gereklidir.

16. İntihal politikamız: Dergiye gönderilen makaleler Plagiarisma (Desktop Plagiarism Checker), iThenticate veya Turnitin gibi intihal programları ile kontrol edilir. Araştırma Makalelerinde benzerlik oranı yüzde yirmiyi aşmamalıdır. Özgün olmadığı veya akademik etiğe uygun hazırlanmadığı tespit edilen çalışmalar editörler tarafından değerlendirmeye alınmaz, derhal reddedilir.

17. Yazı göndermeden önce aşağıdaki koşulların ve formların incelenmesi, sürecin sağlıklı işlemesi açısından önem taşımaktadır.

- Etik İlkeler ve Yayın Politikası
- Dergiye gönderilecek makalelerde uyulması gereken kâğıt ve yazım düzeni
- Dipnot ve kaynakça yazım kılavuzu
- Etik Sorumluluk Beyanı ve Telif Hakkı Formu

(Formu bilgisayarınıza indirin, doldurduktan sonra “farklı kaydet” seçeneğini kullanarak kaydedin. Kontrol ettikten sonra sistem üzerinden gönderin).

- Makale Değerlendirme Formu

(Değerlendirme ölçütlerine göz atmak, yazarlar için yararlı ve bilgilendirici olabilir).

18. *İnsan ve İnsan Dergisi'ne* Gönderilecek Makalelerde Uyulması Gereken Kâğıt ve Yazım Düzeni

A4 Kâğıt düzeni

Kenar boşlukları: Sol: 3,5 cm Sağ: 3,5 cm Üst: 2,5 cm Alt: 2,5 cm

Metin içi

Yazı tipi: Times New Roman

Punto büyüklüğü: 12 punto

Hizalama: İki yana yaslı

Paragraflarda girinti boşluğu: Sol: 0 pt Sağ: 0 pt Özel: Yok

Paragraf aralığı: Önce: 8 nk Sonra: 0 nk

Satır aralığı: Tek

Alıntı paragraflarda girinti boşluğu: Sol: 30 pt Sağ: 0 pt Özel: Yok

Başlıklar

Yazı tipi biçimi: Koyu

Başlıklarda Yalnızca İlk Harfler Büyük olmalı (“ve”, “veya”, “ile” gibi bağlaçlar küçük harfle yazılmalıdır).

Yazı tipi: Times New Roman

Punto büyüklüğü: 12 punto

Paragraf girinti boşluğu: Sol: 0 pt Sağ: 0 pt Özel: Yok

Paragraf aralığı: Önce: 10 nk Sonra: 0 nk

Satır aralığı: Tek

Başlık numaralandırma

Çalışmalar Öz, Giriş, Sonuç, Kaynakça dışında uygun sayıda alt başlık içermelidir. Öz, Abstract, Giriş, Başlık ve Alt Başlıklar, Sonuç ve Kaynakça için hiçbir numaralandırma kullanılmamalıdır. Başlık ve alt başlıklarda kelimelerin ilk harfleri büyük, bağlaçlar küçük olmalıdır ve tümü koyu olmalıdır. Çalışmalarda, ardışık olarak iki alt başlık kullanılmaz.

Dipnotlar

Yazı tipi: Times New Roman

Hizalama: İki yana yaslı

Paragraf girinti boşluğu: Sol: 0 pt Sağ: 0 pt Özel: Yok

Paragraf aralığı: Önce: 0 nk Sonra: 0 nk

Satır aralığı: Tek

Punto büyüklüğü: 9 punto

Kaynakça

Yazı tipi: Times New Roman

Punto büyüklüğü: 12 pt

Hizalama: İki yana yaslı

Paragraf girinti boşluğu: Sol: 0 pt Sağ: 0 pt Özel: Asılı (Değer: 0,7 cm)

Paragraf aralığı: Önce: 2 nk Sonra: 0 nk

Satır aralığı: Tek

Tablo, Şekil, Grafik, Resim, Fotoğraf başlıkları

Yazı tipi: Times New Roman, İtalik

Başlıklarda Yalnızca İlk Harfler Büyük olmalı (“ve”, “veya”, “ile” gibi bağlaçlar küçük harfle yazılmalıdır).

Paragraf girinti boşluğu: Sol: 0 pt Sağ: 0 pt Özel: Yok

Tablo Şekil, Grafik başlıkları tablo, şekil veya grafik üzerinde, Resim başlıkları ise resimlerin altında verilmelidir.

Tablo veya Grafikler aşağıdaki gibi numaralandırılmalıdır.

Tablo 1. Tablo Başlığı

Grafik 2. Grafik Başlığı

Tablo içerikleri

Tablolar (satır, sütun ve hücreler) düzenleme sırasında karışıklığa ve veri kaybına yol açmayacak şekilde hazırlanmış olmalıdır. Tablolar yazı satırı veya tablo satırı olarak 35 satırı geçmemelidir. Bu çerçevede, makalelerde kullanılan tablolar, Word belgenin dışında, ayrıca Excel dosya içinde de gönderilmelidir.

Not: Tablolar renk, şekil vb. bakımından biçimlendirilmemeli, yalın şekilde içeriği vermelidir. Ayrıca, tablolar kesinlikle resim formatında olmamalıdır.

Şekil veya grafikler

Şekil veya grafikler Word dosya dışında, ayrıca Excel dosya olarak da gönderilmelidir. Resimler Resim formatında olan öğelerin çözünürlüğü yüksek olmalı; resim öğeleri Word dosyanın haricinde, ayrıca resim dosyası olarak da gönderilmelidir.

Yazıma ve atıflara dair diğer hususlar Kitap, Dergi, Ansiklopedi vb. eserlerin yazımında bu tür eserler tırnak içine alınmamalı veya koyu yazılmamalıdır. Kitap gibi eserler genel yazım kurallarına göre italik yazılmalıdır.

- Makaleler “Etik İlkeler ve Yayın Politikası”, “Yayın Koşulları” ve “Yazım Kuralları”na uygun olarak hazırlanmalıdır.

- Dipnot ve kaynakça için APA dipnot ve kaynakça sistemi kullanılmalıdır. Bkz. (APA atıf ve kaynakça yazım kılavuzu).

Dergiye gönderilecek makalelerde uyulması gereken kâğıt ve yazım düzeni

Etik Sorumluluk Beyanı ve Telif Hakkı Formu

(Formu bilgisayarınıza indirin, doldurduktan sonra “farklı kaydet” seçeneğini kullanarak kaydedin. Kontrol ettikten sonra Dergipark sistemi üzerinden makale ile birlikte yükleyin.

Makale Değerlendirme Formu

(Değerlendirme ölçütlerine göz atmak, yazarlar için yararlı ve bilgilendirici olabilir).